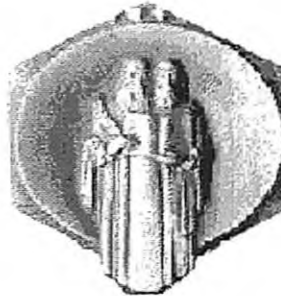

К. П. 293
У. бр. 8503

УНИВЕРЗИТЕТ „СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЈ“ – СКОПЈЕ

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ

ИНСТИТУТ ЗА БЕЗБЕДНОСТ, ОДБРАНА И МИР

МАГИСТЕРСКИ ТРУД

**ПЕРЕЊЕТО ПАРИ И ИМПЛИКАЦИИТЕ ВРЗ
БЕЗБЕДНОСТА НА РЕПУБЛИКА
МАКЕДОНИЈА**

Кандидат:

Благојчо Спасов

Ноември, 2012

Скопје

СОДРЖИНА

ВОВЕД	5
ГЛАВА I	
ПОИМ ЗА ПЕРЕЊЕ ПАРИ	10
1. ТЕРМИНОЛОШКИ ДИВЕРГЕНЦИИ НА ПОИМОТ ПЕРЕЊЕ ПАРИ.	11
1.1. Поим за перење пари	11
1.1.1. Правно толкување на поимот перење пари	13
1.1.2. Економско толкување на поимот перење пари	14
1.1.3. Социјално толкување на поимот перење пари	15
1.2. Дефинирање на поимот перење пари.....	16
1.3. Фази во процесот на перење пари	21
1.3.1. Прва фаза во процесот на перење пари – ПЛАСИРАЊЕ	24
1.3.2. Втора фаза во процесот на перење пари – ПРИКРИВАЊЕ.....	25
1.3.3. Трета фаза во процесот на перење пари – ИНТЕГРАЦИЈА	26
1.4. Начини на перење пари	27
1.4.1. Криумчарење	27
1.4.2. Основање фиктивни фирми	28
1.4.3. Користење кореспондентски сметки.....	29
1.4.4. Електронски трансфер на пари.....	29
1.4.5. Offshore-центри	31
1.5. Цели на процесот на перење пари.....	31
ГЛАВА II	
ЗАКОНСКА РАМКА НА ЕВРОПСКАТА УНИЈА ВО ДЕЛОТ НА СПРЕЧУВАЊЕ ПЕРЕЊЕ ПАРИ	34
2. ЕВРОПСКА ЗАКОНСКА РЕГУЛАТИВА ВО ДЕЛОТ НА СПРЕЧУВАЊЕ ПЕРЕЊЕ ПАРИ	35
2.1. Финансиска разузнавачка единица (FIU)	39
2.2. Група Егмонт (Egmont Group).....	41
2.2.1. Структура и организација на групата Егмонт	43
2.3. Работна група за финансиска акција (FATF)	45

2.4.	IBA (International Bar Association).....	46
2.5.	Комитет на експерти за евалуација на спречување перење пари и финансирање тероризам (moneyval)	47
2.6.	Директиви на ЕУ за спречување перење пари	48

ГЛАВА III

СПРЕЧУВАЊЕ ПЕРЕЊЕ ПАРИ ВО НЕКОИ ЗЕМЈИ ОД ЈУГОИСТОЧНА ЕВРОПА – КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА

53

3. СПРЕЧУВАЊЕ НА ПЕРЕЊЕ ПАРИ ВО РЕПУБЛИКА СРБИЈА, РЕПУБЛИКА ХРВАТСКА И ФЕДЕРАЦИЈАТА БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА 54

3.1.	Спречување перење пари во Република Србија.....	54
3.2.	Релевантни државни институции во борбата против спречување перење пари во Република Србија.....	56
3.2.1.	Министерство за финансии	57
3.2.2.	Управа за спречување перење пари	58
3.2.3.	Даночна управа	59
3.2.4.	Царинска управа	59
3.2.5.	Девизен инспекторат.....	60
3.2.6.	Министерството за внатрешни работи	60
3.2.7.	Меѓународна соработка на Република Србија со релевантни меѓународни организации за спречување перење пари	61
3.3.	Спречување перење пари во Република Хрватска	63
3.3.1.	Методи за перење пари во Република Хрватска	63
3.3.2.	Релевантни државни институции во борбата против перењето пари во Република Хрватска	66
3.3.2.1.	Финансиски инспекторат	67
3.3.2.2.	Министерство за финансии.....	69
3.3.2.3.	Царинска служба	71
3.3.3.	Криминализирање на делото перење пари според Казнениот законик на Република Хрватска	72
3.3.4.	Меѓународната соработка на Република Хрватска со релевантни меѓународни организации за спречување перење пари	73
3.4.	Спречување перење пари во Босна и Херцеговина	74

3.4.1. Релевантни државни институции во борбата против перење пари во Босна и Херцеговина	75
3.4.1.1. Државна агенција за истрага и за заштита (СИПА)	76
3.4.1.2. Оддел за финансиско разузнавање	77
3.4.1.3. Управа за индиректно оданочување	78
3.4.1.4. Јавно обвинителство	79
3.4.1.5. Финансиска полиција	79
3.5. Криминализирање на делото перење пари според Кривичниот закон на Босна и Херцеговина	81
3.6. Меѓународна соработка на БиХ со релевантни меѓународни организации за спречување перење пари	81

ГЛАВА IV

ИМПЛИКАЦИИ ОД ПЕРЕЊЕТО ПАРИ ВРЗ БЕЗБЕДНОСТА НА ДРЖАВИТЕ 83

4. ВЛИЈАНИЕТО НА ПЕРЕЊЕТО ПАРИ ВРЗ БЕЗБЕДНОСТА НА ДРЖАВИТЕ	84
4.1. Определување на терминот подземно банкарство	84
4.2. Односот помеѓу перењето пари и организираниот криминал	85
4.3. Односот помеѓу перењето пари и корупцијата	89
4.4. Односот помеѓу перењето пари и финансирањето тероризам	94
4.5. Влијанието на перењето пари врз инвестициите	97
4.6. Перењето пари како закана по безбедноста на државите	99
4.7. Спречување перење пари	102
4.8. Улогата на надлежните органи во борбата против перење пари	103
4.9. Методи за спречување перење пари	106
4.10. Последици од перењето пари врз финансискиот систем	107

ГЛАВА V

ПЕРЕЊЕТО ПАРИ И ИМПЛИКАЦИИТЕ ВРЗ БЕЗБЕДНОСТА НА

РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

110

5. ИМПЛИКАЦИИ ОД ПЕРЕЊЕТО ПАРИ ВРЗ БЕЗБЕДНОСТА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА	111
5.1. Перењето пари во Република Македонија	111

5.2.	Законската регулатива во Република Македонија во делот на перењето пари	112
5.3.	Институционална поставеност на превентивниот и на репресивниот систем за спречување перење пари во Република Македонија.....	114
5.4.	Субјекти за спречување перење пари во Република Македонија	114
5.5.	Државни органи за вршење надзор	116
5.5.1.	<i>Народна банка на Република Македонија</i>	117
5.5.2.	<i>Агенција за супервизија на осигурување</i>	117
5.5.3.	<i>Комисија за хартии од вредност</i>	119
5.5.4.	<i>Агенција за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување</i>	120
5.5.5.	<i>Управа за јавни приходи</i>	121
5.5.6.	<i>Агенција за пошти</i>	122
5.5.7.	<i>Управа за спречување перење пари и финансирање тероризам</i>	123
5.6.	Државни органи надлежни за гонење сторители на кривични дела поврзани со перење пари.....	126
5.6.1.	<i>Министерство за внатрешни работи</i>	126
5.6.2.	<i>Управа за финансиска полиција</i>	127
5.6.3.	<i>Царинска управа на Република Македонија</i>	129
5.6.4.	<i>Јавно обвинителство на Република Македонија</i>	130
5.7.	Меѓуинституционална соработка во Република Македонија.....	132
5.8.	Негативни импликации од процесот на перење пари врз финасискиот сектор во Република Македонија	135
5.9.	Негативни импликации од процесот на перење пари врз безбедносниот сектор во Република Македонија	137
5.10.	Практична имплементација на меѓународната регулатива за перење пари во Република Македонија	138
5.11.	Практични примери на перење пари во Република Македонија.....	142
	ЗАКЛУЧОК.....	146
	БИБЛИОГРАФИЈА:.....	154

ВОВЕД

Перењето пари претставува специфичен облик на организиран економско-финансиски криминал кој се манифестира со најразлични појавни облици и форми, што ја генерира неговата резистентност за препознавање и преземање соодветни мерки и дејствија за негово истражување. Како секаде во светот така и во Република Македонија, проблемот со перењето пари е реална општествена закана, но досегашното искуство вели дека основен проблем претставува докажувањето на предикативното дело, кое е услов за преземање истражни мерки. Со самото детектирање на овој проблем се преземаат мерки и активности за негово решавање, преку измени во националното законодавство и преку изнаоѓање соодветни решенија за координација и за соработка на надлежните државни органи и институции во Република Македонија.

Општо познато е дека најлесниот начин на стекнување финансиска заработка е противправниот начин на дејствување, што е реална слика и во Република Македонија. Транзицискиот период овозможи дел од граѓаните, искористувајќи ги своите позиции на коишто се затекнаа во општествено-економскиот, стопанскиот и во правниот систем на државата во моментот на нејзиното осамостојување и на промената на целокупниот општествен систем, да стекнат голема финансиска заработка, којашто на легален начин не би можеле да ја заработат.

Природата на овој феномен најчесто се одвива во сферата на економијата, на финансиите и со помош на високата технологија со која се вршат трансакциите на пари преку финансиските институции. Глобализацијата на феноменот перење пари се изразува преку дејствувањето на организираните криминални групи, кои за прикривање на потеклото и сопственоста на приносите и за одбегнување на контролата ги користат присутните недостатоци во националните легислативи и регулаторни шеми, флексибилноста и можностите за брзи трансфери на профит преку националните граници, неусогласеноста на регулативата за стопанисување на националните системи, а особено бројните банкарски, осигурителни и други експозитури во различни земји. Овој проблем особено добива на значење и на димензија во услови кога се знае дека новата глобална финансиска инфраструктура што ги поврзува земјите преку нивните финансиски институции, како што се банките, брокерските куќи, берзите, инвестициските фондови и сл., во глобалниот механизам

на размена сè повеќе излегува од контрола на државите. Исто така, професионалноста на активностите на транснационалните криминални групи, како и софистицираноста на криминалните шеми, кои се користат за перење на приносите од најразличен вид казнени дела, сè повеќе го издвојуваат перењето пари како независна криминална услуга, но и како неизбежен составен елемент на секоја поголема и профитабилна криминална операција.¹

Користејќи истражувачки методи и техники низ ова научно истражување, ќе се анализираат организираниот криминал, транснационалниот криминал, кривичното дело перење пари како и импликациите врз безбедносниот систем кои произлегуваат од овие кривични дела. Исто така, ќе се анализира и начинот на кој се остварува потребната меѓузависност и функционалност на сите елементи на субјектите, коишто е потребно да се борат против наведените кривични дела од аспект на остварување на нивната функција како позитивна претпоставка и процес кој позитивно ќе влијае врз безбедноста и стабилноста на државата.

Конкретно, ова истражувањето има за цел да даде придонес во објаснувањето на негативните импликации на кривичното дело перење пари врз безбедноста на Република Македонија. Преку содржината на трудот ќе се истражуваат следните проблематики:

- ќе се утврди кои начини на спречување на феноменот перење пари се применливи и нудат поголеми можности за осигурување на безбедноста;
- ќе се истражи комплексноста на надлежните институции за спречување на перењето пари и како таа се одразува во нивното функционирање;
- ќе се согледа како степенот на организираност, односно неорганизираност на надлежните институции влијае врз современите извори на финансискиот криминал;
- ќе се утврди како и во која мера репресијата придонесува за превенирање од загрозувањето на безбедноста на национално и на меѓународно ниво;
- ќе се утврди дали и во колкава мера е изградена законската регулатива на меѓународно и на национално ниво за ефикасен мониторинг и превенција од ваков вид кривични дела.

¹ Камбовски В., Наумоски П., Корупцијата – најголемо општествено зло и закана за правната држава. Коментар на Законот за спречување на корупцијата и на Законот за спречување на перење пари, Скопје, 2002 година, стр. 53.

Во последните неколку децении, насекаде во светот се појавува закана од транснационални криминални активности, кои во своја насока ги користат услугите на современиот технолошки развој. Глобализацијата, мобилноста, укинувањето на границите помеѓу државите се чекори кои одат во прилог на брз економски развој и трговска размена, но и чекори кои претставуваат погодна почва за нелегални активности, кои се нова софистицирана форма на криминално однесување. Меѓународната заедница, на голем број значајни меѓународни конференции, организираниот криминал го дефинира како закана за суверенитетот, државната контрола, демократските вредности, економијата и за инвестициите, што е карактеристика за сите држави без разлика дали се во транзиција или веќе се темелат на изградени и стабилни системи. Голем број меѓународни полициски, царински и други служби, кои се вклучени во спречувањето на овој вид криминалитет, преземаат меѓународни активности за борба со овој вид криминалитет. Дејствувањето на транснационалните криминални групи во нелегалната трговија е најизразено преку високопрофитабилни стоки (трговија со луѓе, дрога, оружје, перење пари, акцизни стоки), како и преку останати вредносни стоки, сè со цел стекнување брз и лесен нелегален профит. Од горенаведеното произлегува дека феноменот перење пари е во корелација со активностите на транснационалните криминалци, кои преку своите криминални активности акумулираат огромни финансиски добивки. Интересот за перење пари кај криминалците станува сè поактуелен од причина што постои можност за директно да влијаат врз светскиот финансиски систем. Од теоретска гледна точка, перењето пари може да доведе до концентрација на економската моќ во рацете на криминалците, па дури и дестабилизација на целокупниот економски систем.

Ако извршиме анализа на податоците добиени од светските аналитичари, ќе дојдеме до заклучок дека глобализацијата влијае врз светскиот финансиски систем и го претвора во погодна почва за „перачите на пари“. Во период кога финансиската стабилност на секоја земја зависи од светската финансиска стабилност, перењето пари може да предизвика штета во рамките на светската финансиска стабилност во делот на:

- нарушување на економската политика на секоја земја;
- појава на корупција;
- намалување на порастот на светската економија;
- колапс на светската економија, појава на глобална економска криза;

– појава на безбедносни импликации;

Во спречувањето на овој феномен, круцијална улога има навремената меѓународна реакција за спречување на „перачите на пари“ да ги реализираат своите намери. Унификација на законодавствата и поставување механизми за заштита преку барања за создавање регулаторни рамки, кои ќе го третираат перењето пари како криминално дејство, ќе ги зајакнат капацитетите за потрага, замрзнување и за конфискација на стекнатата противправна корист и ќе ја зголемат улогата на финансискиот систем во превенцијата и во откривањето на активностите за перење пари и со тоа ќе ја зацврстат меѓународната соработка.

Перењето пари како кривично дело претставува негативна импликација за безбедноста на Република Македонија, што настанува како последица на сплет кривични дела со цел легализирање на противправно стекната имотна корист и има директно негативно влијание врз економските и врз безбедносните процеси во самата држава. Економскиот развој е од исклучителна важност за функционирањето на Република Македонија. Негативните ефекти од перењето пари и од корупцијата се едни од клучните фактори кои го детерминираат економскиот, политичкиот и безбедносниот систем на нашата држава. Историски гледано наназад ќе се осврнеме на фактот дека Република Македонија е релативно млада држава која го помина поголемиот дел од транзицискиот период. Обидот за градење плурализам, развивање демократија, спроведување приватизација, и сето тоа во несоодветна и во неизградена правна регулатива, претставуваат фактори кои придонесоа за нелегално слевање на огромен дел од општествениот капитал во рацете на локални поединци. Од извршените анализи на состојбата на криминалитетот во транзицискиот период на нашата држава добиваме податоци кои укажуваат на зголемување на степенот на загрозување од организираниот криминал преку: трговија со дрога, оружје, акцизни стоки, трговија со луѓе и проституција. Во делот на економскиот и на финансискиот криминалитет најзастапени се финансиските измами и таа нелегална заработка на најбрз начин се префрла надвор од државата преку најразлични финансиски трансакции.

Република Македонија, како земја која се соочува со овој проблем, презема мерки и активности, како на меѓународен така и на национален план, за откривање и спречување на нелегалните пари да влезат во нејзиниот финансиски систем. Република Македонија е вклучена во меѓународните активности за превенција и за борба против перењето пари со ратификацијата на Виенската и на Стразбуршката конвенција.

Досегашното искуство укажува на фактот дека иако се усвоени овие меѓународни документи, сè уште не се во целост имплементирани во националното законодавство и претставуваат потенцијален ризик за секое општество, особено за транзициските земји меѓу кои ќе ја споменеме и Република Македонија. Но и покрај преземањето на овие меѓународни обврски, во Република Македонија се занемаруваат анализите и проценките кои се однесуваат на застапеноста на феноменот перење пари. Законската регулатива во Република Македонија која ја третира проблематиката за спречување перење пари е Кривичниот законик на РМ и Законот за спречување перење пари.

Во Република Македонија постои одреден фонд на стручна литература која ги проучува овие аспекти на подготвеноста на безбедносниот систем да се справи со секаков вид организиран и транснационален криминал, но, сепак, во Република Македонија не постојат доволно научни истражувања кои поконцизно ја обработуваат феноменологијата за перење пари и негативните импликации кои произлегуваат од неа, а се однесуваат на безбедносниот систем на Република Македонија. Истражувањето во делот на организираниот и транснационалниот криминал, корупцијата и перењето пари ќе биде насочено кон добивање нови сознанија за појавата, дефинирањето, превенцијата, организацијата, борбата и репресивните мерки кои се преземаат од страна на субјектите одговорни за спречувањето на оваа негативна општествена појава. Тоа ќе придонесе зголемување на истражувањата за оваа мошне чувствителна проблематика. Исто така, едновременно ќе се анализираат и активностите на субјектите во Република Македонија од аспект на нивната подготвеност и професионалност како да одговорат на безбедносните закани кои се генерираат од редовите на одредени криминогени структури. Сублимираните податоци од досегашните истражувања велат дека напреднатата техничко-технолошка експанзија, комбинацијата со сајбер-криминалот и ИТ-технологијата ги прави овие криминалци доста имуни од пронаоѓање и од нивно санкционирање, што бара од безбедносните служби квалитетно едуцирање и следење на најновите техничко-технолошки достигнувања и користење најнови софистицирани ИТ-технологии за нивно откривање и спречување.

Поради сите овие елементи, како и фактот што проблематиката е актуелна и е во корелација со современите закани, секако дека истражувачкиот проблем заслужува такво внимание.

ГЛАВА I
ПОИМ ЗА ПЕРЕЊЕ ПАРИ

1. ТЕРМИНОЛОШКИ ДИВЕРГЕНЦИИ НА ПОИМОТ ПЕРЕЊЕ ПАРИ

1.1. Поим за перење пари

Поимот перење пари свои корени има во англискиот збор *money laundering* – што во превод значи легализирање капитал кој е стекнат со криминални дејствија или со примена на трансакции кои имаат за задача да го прикријат реалното потекло на парите. Овие дејствија се однесуваат на фалсификување финансиски записи и на противправно користење на банкарските начела и прописи.

Терминот перење пари за првпат се применува во триесетите години на XX век, во периодот на **прохибиција**² кога криминалците, произведувајќи и криумчарејќи алкохол и останати нелегални производи, сакале финансиската заработка да ја прикажат како заработка која е стекната во нивните работилници, фарми или како заработка од продажба на автомобили и слично.

Друга група автори сметаат дека оваа кованица ја создале и за првпат ја употребиле американските служби за спроведување на законот и дека овој термин потекнува од седумдесетите години на XX век, за време на аферата *Bomergейт*. Некои автори, пак, сметаат дека кум на модерното перење пари е Мајер Ленински, кој ги префрлил парите преку брегот, со цел да ги заштити од дофатот на полицијата и на даночните служби, а овој термин, во судството или во правен контекст, за првпат е употребен во САД во 1982 година, во врска со вложувањата во легалните бизниси на мафијата. Според оваа група автори, терминот оттогаш станал широко прифатен во национални и во меѓународни рамки, а интензивно почнал да се применува и во сите меѓународни документи.³

Како резултат на таа појава, новинарите при своите репортажи и известувања вовеле посебна терминологија – перење пари, која подоцна ја прифатила криминологијата и почнува да ја користи во сопствените криминолошки истражувања.

Со експанзивниот развој на компјутерската и на информатичката технологија во последните години, во рамките на глобалната сфера сè понагласено е дејствувањето на групи или поединци кои се занимаваат со нелегална трговија на дрога и на оружје, коцкање, спроведување рекет, проституција, трговија со луѓе, како и со нелегални

² Период во кој во САД било забрането точењето на алкохол.

³ Тасева С., Перење пари, ДатаПонс, Скопје, 2003, стр. 30.

финансиски трансакции во делот на банкарското работење. Како резултат на наведените нелегални активности, лицата кои се одговорни за нив заработуваат огромни суми пари, кои подоцна е потребно да се прикажат како легални, односно да се „исперат“. Погодна почва за наведените активности на овие актери, секако, се слабите општества, општествата кои минуваат низ некои транзициски реформи, како и општествата коишто воведоа нови уставни уредувања по распадот на социјализмот. Сите овие параметри претставуваат одлична средина за појава и за развој на феноменот перење пари.

Лицата кои се занимаваат со перење пари применуваат најразлични финансиски трансакции со единствена намера да го сокријат потеклото на финасиската добивка која ја имаат стекнато и да прикажат дека таа добивка ја имаат остварено преку легални активности, што подоцна би им овозможило нормално користење на стекнатиот капитал во работењето и во пласирањето.

Перењето пари е сегмент кој обично произлегува од организираниот криминал, од транснационалниот криминал, но и од сите останати облици на криминал, преку кои криминалците ќе се стекнат со противзаконска и со финансиска корист, а подоцна откако ќе ја „исперат“, ќе ја користат како легална трансакција во рамките на легалните трансакциски текови и во трговијата, платениот промет и слично.

Во секој случај, перењето пари е процес преку кој криминалните средства се прикажуваат како да доаѓаат од легитимен извор. Истражувањата на активностите што се поврзани со перењето пари обично имаат двоен пристап:⁴

- истражување на основната криминална активност, односно ако нема криминална активност или одредена незаконска активност што би ги генерирала незаконитостите, тогаш не може да стане збор за перење пари.
- паралелно финансиско истражување за откривање на финансиската инфраструктура на криминалната организација. Следењето на парите и разоткривање на нивниот тек во организацијата со цел да се сокријат, маскираат или да се притаат средствата.

Во современи услови, овој феномен зазема заканувачки размери, и тоа со адаптирање на новонастанатите услови на интензивна глобализација, технолошка трансформација и на европска интеграција. Проблемот кој произлегува од перење пари особено добива значење во услови кога се знае дека новата глобална финансиска

⁴ Лајман Д. М., Потер В. Г., Организиран криминал, четврто издание, Магор, Скопје, 2009, стр. 211–212.

структура, односно меѓународните финансиски институции, сè повеќе излегуваат од контролата и од регулацијата на националните економии и добиваат меѓународен карактер, а сето тоа е резултат на континуираниот процес на глобализација.⁵

1.1.1. Правно толкување на поимот перење пари

Како и секое друго противправно дело така и перењето пари може да се толкува низ призмата на правните науки. Правното толкување во суштина претставува норма со која се регулираат односите на луѓето во општеството. Со оваа норма е пропишано што смее и што не смее да стори поединецот или групата, а воедно ги пропишува казнените и другите видови санкции. Ако извршиме анализа на ставовите на некои автори од областа на правните науки, ќе констатираме дека секое општество гарантира право и дава овластувања, сè со цел да се постигне правен баланс, да се заштитат и да се остварат нечии цели и да се постигне заштита на општествените норми и вредности. Спротивно на тоа, ако некој не го користи правото за остварување на дозволени цели и врши активности кои се општествено недозволени, прави злоупотреба на правото и подлежи на санкции кои се предвидени со закон. Во таа насока ќе споменеме дека и перењето пари е активност која е најстрого забранета. Во најширока смисла на зборот, перење пари претставува најгруба злоупотреба на правото и зад себе остава белези како на сторителот така и на оштетениот и на неговата имотна сопственост. Со помош на перењето пари се стекнува огромна материјална корист, со што неминовно се допира во сферата на кривичното право и на граѓанскоправните односи. На тој начин стекнатата имотна корист, која е остварена со повреда на правната регулатива на Кривичниот закон, ќе биде одземена, а сторителот соодветно ќе биде санкциониран. Со Кривичниот закон се предвидува одземање на предметите со кои е извршено самото кривично дело, како и финансиската добивка која е остварена. Во таа насока, перењето пари може да се дефинира како активност која овозможува лесно стекнување голема финансиска добивка, што претставува потег кој е строго забранет. Тоа може да се опише како ситуација во која имотната состојба на еден субјект се зголемува, а на друг субјект се намалува. Преку ваков начин на стекнување финансиска заработка директно и грубо се крши правното уредување на општеството. Тука завршува

⁵ Николовски Н., Банки и организиран криминал, Нордиа, Скопје, 2011, стр. 19.

правното функционирање на самото општество и на правниот систем, а во крајна линија се загрозува економскиот, правниот и безбедносниот систем на општеството.

1.1.2. Економско толкување на поимот перење пари

Ако извршиме толкување на поимот перење пари од економски аспект, веднаш ќе констатираме дека перењето пари претставува феномен кој ја разнишува економската стабилност на секое општество.

Перењето пари претставува вистински пример за дезорганизирање на развојот на производството и го нарушува производствениот однос и основните сегменти на производствениот систем.

Гледано од друг агол, перењето пари е последица на длабоки социјални и економски спротивставености и на дејствувањето на одредени економски законитости во системот на производство во едно општество согласно со планот на меѓународните економски односи, како што се: Законот за понуда и за побарувачка, Законот за вредност, кризата на светскиот монетарен и финансиски систем, Законот за конкуренција на домашниот и на светскиот пазар итн.⁶

Перењето пари претставува груба експлоатација на потчинетите слоеви во општеството, а, воедно, и најподмолен начин на стекнување капитал на појаките економски субјекти на штета на послабите.

Ако во таа насока ја споменеме и корупцијата заедно со перењето пари, ќе заклучиме дека многу побрзо и поефикасно се добива слободна трговија и подобра позиција на пазарот, подобар пласман на производството, како на домашниот така и на светскиот пазар, наспроти примената на универзалниот и легален начин за позиционирање и доминација на пазарот. За вршење на нелегални активности потребно е да се создаде цел систем од извршители кои ќе бидат вклучени во самиот нелегален процес.

Со самиот развој на државните институции во секое општество се создава сè пософистициран бирократски апарат кој се претвора во независна општествена сила, која се трансформира во таканаречени производствени здруженија, комори и асоцијации. Идентична категорија луѓе како дел од овој моќен апарат влегуваат и во

⁶ Теофиловиќ Н., Јелачиќ М., Спречавање, откривање и докажување кривичних дела корупција и прања новца, Полицијска академија, Београд, 2006, стр. 39.

самото претприемаштво, каде се создава одлична мрежа која има идеални услови и користејќи ги државните инструменти врши перење пари и нивно трансформирање во легален капитал. Оттука, поимот перење пари може да го сфатиме како израз кој манифестира борба на одредени слоеви луѓе за стекнување на што повисока општествена позиција и доминација на пазарот.

При извршувањето на кривични дела од ваков вид, гледано од економска страна, карактеристични се следните параметри:

- сторителите ги среќаваме во сите сегменти на работната организација;
- тие имаат високи раководни или контролни функции;
- економската состојба на претпријатието и состојбата на пазарот за нив претставуваат погодна почва за вршење нелегални трансакции;
- степенот на технолошките достигнувања им овозможува вршење брз нелегален трансфер и брзо инфилтрирање во легалните економски текови.

Во насока на спречување на овие економски деликти, активностите на државните органи надлежни за оваа проблематика и бизнис-субјектите мораат да бидат општествено оправдани и формално правно регулирани согласно со законската регулатива на општеството.

1.1.3. Социјално толкување на поимот перење пари

Преку социјалното толкување на поимот перење пари се детерминира врската помеѓу случувањата во социјалните основи на општеството и појавата на феноменот перење пари. Продлабочувањето на социјалната криза ги зголемува нејзините негативни импликации кон темелните вредности на општеството, кон економските, културните и сите останати сегменти, без разлика на политичкото уредување и на моделот на економскиот систем во општеството. Сето тоа е резултат на тенденциозната намера на одредени групи во општеството, кои имаат намера да бидат доминантен фактор во власта, што би им овозможило да ги користат сите поволности, на сметка на групите кои во моментот имаат неповолна социјална положба. Обично тоа се луѓе кои се дел од бизнис-секторот и кои имаат висока општествена положба. Наведените групи се производ на јакнењето на централизацијата на државниот апарат и на сè поголемото влијание на државата како битен економски фактор во бизнис-сферата во време на изразена економска криза и на финансиска нестабилност.

Институционалната бирократија генерира услови во кои ќе се врши перење пари и останати видови економски криминал, а стекнатите финансиски придобивки ќе се користат за зајакнување на позицијата на власта. Појавата на нееднаквост на групите во општеството, појавата на економски криминал и на перење пари е веродостоен индикатор за нефункционалноста на општеството и за немоќта на неговите безбедносни структури да се справат со предизвиците. Појавата на нееднаквост помеѓу луѓето е карактеристично и за современите западни демократии. Појавата на разлики иницира различни економски малверзации и појава на перење пари во сите видови демократии без разлика на степенот на нивната развиеност.

1.2. Дефинирање на поимот перење пари

Ако го земеме предвид фактот дека перењето пари претставува процес кој е мошне комплексен, а самите учесници во процесот на перење пари користат многубројни и најразлични техники за остварување на сопствените цели, во литературата која е достапна за обработка, како и во законите кои ја регулираат оваа проблематика, може да се сретнат многу дефиниции за овој феномен од многу домашни и странски автори.

Од авторите кои во своите трудови ја имаат обработено оваа проблематика можеме да констатираме дека и покрај тоа што тие се од различни земји, не постојат суштински разлики во нивните дефиниции. Тоа е показател дека перењето пари како криминален акт и како криминална појава е присутна насекаде, каде што за тоа постојат услови. Тие појави секаде се манифестираат на ист начин и покрај разните методи и начини на кои се врши оваа нелегална дејност. Суштината е приближно иста или потполно идентична, без разлика во кое општество се врши процесот на перење пари.

Перењето пари се дефинира како користење пари што потекнуваат од нелегални активности, преку криење на идентитетот на поединците што ги добиле парите и нивно претворање во средства што изгледаат дека потекнуваат од легитимни извори.⁷

⁷ Медингер Џ., Перење пари, Водич за кривични иследници, второ издание, ДатаПонс, Скопје, 2009, стр. 6.

Според Michael J. Palmioto, перењето пари претставува преземање активности со кои се прикрива постоењето, природата и потеклото на парите кои се стекнати со криминални активности.⁸

Г. Бошковиќ перењето пари го дефинира како вид имотен криминал, чија крајна цел е прикривање на постоењето и на потеклото на нелегално стекнатите средства, вклучување на тие средства во процес на трансформација, префрлување, размена, прикривање на намената, мешање со легални финансиски средства или нивно пуштање на некаков друг начин во легални економски текови, со што освен потеклото на нелегално стекнатите финансиски средства, се прикрива и кривичното дело и на тој начин се остварува крајната цел, непречено користење на приходите од нелегалната заработка и избегнување санкции за извршените кривични дела.⁹

М. Бошковиќ под содржина на поимот перење пари подразбира дејствување на субјекти, најчесто оние од областа на сивата економија и на организираниот криминал, кои создаваат услови за легализација на противправно стекнатите финансиски добивки, со што се прикрива нивното криминално потекло и ги прикажува како законски легални активности.¹⁰

Машњак и Касељ велат дека перење пари претставува секое прикривање на изворот на потеклото на стекнатите финансиски средства, со цел тие пари да се искористат за некои незаконски дејствија или за стекнување имотна корист. Битно за перењето пари е тоа што нелегално стекнатите пари се трансформираат во легални. За сето тоа да се постигне, потребна е финансиска и банкарска обработка на трансакцијата, а најчесто преку неколку неповрзани трансакции се добиваат легално испрани пари.¹¹

Како дел од авторите кои се обиделе да го дефинираат овој феномен е и С. Тасева, која вели:

„Перењето пари претставува процес преку кој добивките за кои основано се верува дека потекнуваат од криминална активност се транспортираат, трансферираат, трансформираат, конвертираат или се вградуваат во легалните финансиски текови, со цел да се прикрие нивното потекло, изворот, движењето или сопственоста, да се

⁸ Бошковиќ Г., Перење пари, Бео Синг, Београд, 2005, стр. 21.

⁹ Бошковиќ Г., Перење пари, Бео Синг, Београд, 2005, стр. 23.

¹⁰ Теофиловиќ Н., Јелачић М., Спречавање, откривање и доказивање кривичних дела корупција и прања новца, Полицијска академија, Београд, 2006, стр. 15.

¹¹ Теофиловиќ Н., Јелачић М., Спречавање, откривање и доказивање кривичних дела корупција и прања новца, Полицијска академија, Београд, 2006, стр. 15.

овозвозможи овие средства да се појават како легални, а лицата вклучени во криминалните активности да ги избегнат легалните последици од таквото дејствие“.¹²

Освен домашни и странски автори кои ја имаат проучувано оваа проблематика, таа е разработена и дефинирана од разни меѓународни организации и тела кои имаат за цел превентивно да дејствуваат и да ја усогласат законската регулатива која би придонела за спречување на појавата на перење пари.

Согласно со дефиницијата на Обединетите нации, под поимот перење пари се подразбира секој обид за прикривање на потеклото на финансиските добивки кои се стекнати на противправен начин и не се во согласност со постоечката законска регулатива.

Содржински сето ова го дефинира и Царинската служба на САД, според која перењето пари подразбира процес преку кој профитот, за кој основано може да се претпостави дека потекнува од криминални дејствија, се транспортира, трансформира, конвертира или се вметнува во легалните фондови заради прикривање на неговото потекло, сопственост, а со тоа целиот тој процес се одвива преку нелегални активности, сè со цел да се прикаже дека се работи за легална активност.¹³

Министерството за правда на САД перењето пари го дефинира како процес преку кој криминалците ги кријат или ги маскираат средствата стекнати со криминални активности или тие средства ги претвораат во производи и во услуги. Тој процес им овозможува на криминалците да ги внесат своите нелегални пари во трговските текови и со тоа да им наштетат на финансиските институции и на вкупната сума пари во оптек, што им дава на криминалците неовластена економска моќ.¹⁴

Финансиската акциска работна група FATF, како меѓународна организација со основна цел за меѓународна борба против перењето пари, ја дава работната дефиниција која го опфаќа процесот на перење пари по следното:

- трансформација и пренос на финансиски средства за кои постојат индикации дека се предмет на криминални дејствија или каква било соработка со учесниците во вакви криминални дејствија со единствена намера за избегнување законска одговорност;

¹² Тасева С., Перење пари, Дата Понс, Скопје, 2003, стр. 36.

¹³ Бошковић М., Бошковић А., Корупција перење пари финансирање тероризам, Факултет за безбедност и заштиту, Бања Лука, 2011, стр. 168.

¹⁴ Лајман Д. М., Потер В. Г., Организиран криминал, четврто издание, Магор, Скопје, 2009, стр. 211.

- присвојување, управување или стекнување имот за кој во моментот на стекнување се знае дека е предмет на кривично дело;
- прикривање или уништување докази за изворот или за правното потекло на финансиската добивка укажуваат на фактот дека се работи за постоење елементи на кривично дело.

Значаен меѓународен документ во кој сеопфатно е дефиниран поимот перење пари е Конвенцијата за перење, откривање, замрзнување и конфискација на приносите од криминал, усвоена од страна на Советот на Европа во 1990 година, позната како Стразбуршка конвенција.¹⁵

Во членот 6, оваа Конвенција поставува обигаторно барање до земјите-членки да усвојат законски и други мерки кои се неопходни за воспоставување на криминализацијата во националните законодавства и во случаите кога таа е извршена намерно:¹⁶

- конверзија или трансфер на имотот, кога се знае дека таквиот имот претставува принос стекнат по пат на криминална активност, со цел да се преправи и да се прикрие илегалното потекло на имотот или да му се помогне на секое лице кое било вклучено во извршувањето на претходното кривично дело за да ги избегне легалните последици од таквото дејствие;
- преправање и прикривање на природата, изворот, локацијата, располагањето, движењето, правата или сопственоста на имотот ако се знае дека таквиот имот претставува принос стекнат по пат на криминална активност и како таков е предмет на уставните принципи и на основниот концепт на правниот систем;
- стекнување, поседување или употреба на имот за кој во време на примањето се знаело дека претставува принос стекнат по пат на криминална активност;
- учество во група, здружување или заговор заради извршување, намера за извршување, поттикнување, помагање, овозможување или советување за тоа како да се изврши кое било од кривичните дела воспоставени во согласност со овој член.

¹⁵ Convention on laundering Search Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime

¹⁶ Тасева С., Перење пари, Дата Понс, Скопје, 2003, стр. 36.

Европската конвенција за перење пари, водење истрага, извршување, заплена и конфискација на добивка од криминал, во членот 6 перењето пари го дефинира како:¹⁷

- стекнување, поседување и употреба на имот за кој сопственикот знаел дека е предмет на кривично дело;
- вршење трансформација или вршење транспорт на противправно стекнатата имотна корист или помагање од кое било лице за да се избегнат законските репресии;
- прикривање на изворот и на потеклото на противправно стекнатата добивка;
- учествување во вакви дела или здружување заради извршување вакви дела, обид за извршување на вакви дела, како и помагање и поттикнување извршување вакви дела, кои се дефинирани како кривични согласно со членот 6.

Според член 273 од Кривичниот закон на Република Македонија, перењето пари се дефинира како активност во која секој оној што ќе пушти во оптек, ќе прими, преземе, замени или ќе раситни пари од поголема вредност што ги прибавил со казниво дело или за кои знае дека се прибавени со казниво дело, или со конверзија или пренос на друг начин, ќе прикрие дека потекнуваат од таков извор или ќе ја прикрие нивната локација, движење или сопственост.¹⁸

Ако направиме анализа на изнесените дефиниции на повеќето автори, без разлика на нивното потекло и држава од која доаѓаат, може да констатираме битни елементи кои се карактеристични за сите облици на дефинирање на кривичното дело перење пари. Тие елементи се:

- перењето пари е дефинирано како противзаконска дејност;
- поседување финансиски средства кои се нелегално стекнати;
- прикривање финансиски средства кои се нелегално стекнати;
- трансформација на нелегални финансиски средства во легални финансиски текови.

Ако ја земеме предвид комплексноста на процесот перење пари, методите, фазите и техниките кои се користат при перењето пари и намерата за легализација на нелегални финансиски средства, може да дадеме наше дефинирање на поимот перење

¹⁷ <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/141.htm>, преземено на: 23.01.2012 г.

¹⁸ Кривичен законик („Службен весник на Република Македонија“ бр.19/2004).

пари, кое се темели на извршената анализа на дефинирањето на овој поим од страна на многу автори и меѓународни организации.

Според тоа, перењето пари претставува комплексен, суптилен и противправен процес, во кој противправно стекнатата финансиска заработка со помош на противправни методи и вештини ќе се трансформира во легална трансакција, со главна цел да го сокрие потеклото, количината, сопственоста и намерата за намена на финансиските средства, со што самите извршители и сопственици на овие нелегални трансакции ќе бидат имуни на постоечката законска регулатива.

1.3. Фази во процесот на перење пари

Ако ја земеме предвид сложеноста и комплексноста на криминалната активност на феноменот перењето пари, ќе треба да ставиме акцент на процесот на реализирање на ова кривично дело. За да се заврши севкупниот процес на перење пари, мора да ги разгледаме неговите три основни општоприфатени фази: пласман, прикривање и интеграција. Секоја од овие фази има свои специфики и предвидени цели, коишто е потребно да се испочитуваат доколку извршителите сакаат во целост да го реализираат кривичното дело перење пари. Главна карактеристика на начинот на којшто се врши перењето пари е тоа што тој во секое општество е различен. Разликата е резултат на специфичноста на финансискиот систем и на правното и политичкото уредување на самата држава. Затоа, мора да се врши постојана меѓународна размена на податоци, размена на искуства, размена во искуствата за начините на вршење вакви дела и слично.

Преземено од: Прирачник за спроведување мерки и дејствија за спречување перење пари и финансирање тероризам од страна на субјектите, Управа за спречување перење пари и финансирање тероризам, Скопје, 2010, стр. 16.

Во излагањето на Бошковиќ М. и на Скакавац З., се наведуваат автори според кои постојат четири фази на перење пари и тоа:¹⁹

- обезбедување услови, кое опфаќа постапка на претходно обезбедување и многу претпоставки за пласман и за размена на нелегално стекнати пари во некој облик, кој е лесно пренослив и кој не предизвикува сомнеж при негово пуштање во финансиските текови;
- пласирање на парите, односно физичко вложување на готовината, депонирање на илегално стекнатиот профит со легално стекнатите средства во домашни и во странски институции;
- промена на идентитетот на средствата или покривање на трагите, односно камуфлирање на приложените средства во легални, сокривање на изворот на потеклото на криминално стекнатите пари, неопходни за идентификација при надзор и контрола;

¹⁹ Бошковиќ М., Бошковиќ А., Корупција перење пари финансирање тероризам, Факултет за безбедност и заштиту, Бања Лука, 2011, стр.185.

- интеграција, трансфер-операција во која испраните средства повторно се внесуваат во економските текови како легален капитал, односно инвестирање паричен капитал во некој облик на стопански активности (купување недвижности, финансирање тероризам, купување претпријатија во фаза на приватизација).

Перењето пари покажува силна тенденција за експанзија како на национален така и на меѓународен план, па неопходно е да се познаваат фазите и начинот на кој се врши перење пари, со што би се спречило перењето пари, стекнати на криминален начин, пред тие да бидат интегрирани во легалните финансиски текови. За остварување на ова, потребно е донесување низа закони, кои ќе бидат во функција на спречување перење пари и ќе имаат превентивен и репресивен карактер. Внесување на кривичното дело перење пари во кривичното законодавство ќе ги санкционира сите активности со кои се врши перење пари и ќе воспостави кривична одговорност на сите субјекти кои извршуваат или учествуваат во нелегални активности, а со донесување посебен закон ќе се овозможи пропишување мерки и активности и ќе се создадат субјекти за спречување перење пари, ќе се дефинира нивната надлежност и овластување, ќе се регулира меѓусебната соработка и ќе се решат други прашања во делот на оваа проблематика.²⁰

Желбата за лесна и едноставна заработка е многу голема кај секој криминалец. Криминалците кои вршат перење пари обично се дел од организираниот криминал и располагаат со фантастични техники и креативност во поглед на користење на сите форми и начини да се исперат парите, дури и изнаоѓаат нови форми кои се посоефицицирани и попрактични од претходните.

Заради изнаоѓање адекватни механизми кои би имале превентивна улога во борбата за спречување перење пари, мора посебно да се стави акцент на сериозноста на секоја од овие фази низ кои мора да помине нелегалниот капитал пред да биде претворен во легален.

Нелегалните пари минуваат низ сметките на таканаречените offshore-правни лица²¹, низ банките и инвестициските фондови, низ системот hawalu²², низ тргувањето

²⁰ Бошковић М., Бошковић А., Корупција перење пари финансирање тероризам, Факултет за безбједност и заштиту, Бања Лука, 2011, стр. 168.

²¹ Offshore-финансиски центри се земји каде што банкарските, корпорацииските и другите финансиски операции се водат под строг режим на почитување на дискреционите права на банката, со минимален надзор на власта.

со автомобили и со вредносни хартии, низ кореспондентските сметки, а понекогаш се преплетуваат во две фази или целосно прескокнуваат одредена фаза, што ја отежнува можноста да се открие во која фаза се наоѓа трансакцијата.²³

Доколку надлежните органи успеат да пронајдат и да пресретнат некоја од овие фази во самиот процес на перење пари, тоа значи дека процесот на перење пари е прекинат.

1.3.1. Прва фаза во процесот на перење пари – ПЛАСИРАЊЕ

Пласирањето претставува прва фаза во процесот на перење пари, фаза во која се прекинува врската помеѓу парите и криминалните дејности со кои тие се стекнати, со што се добива друг облик кој не предизвикува сомнеж во поглед на нивното потекло, односно се создава легална слика за тие пари. Парите стекнати со криминал се уплаќаат на банкарски сметки во форма на некоја легална активност, во која плаќањето се врши во готово. Имено, во оваа фаза се располага со пари кои се стекнати со криминална дејност и се бара наједноставен начин за нивно вметнување во финансиските текови кои нема да предизвикаат никаков сомнеж за нивното потекло. Со оглед на тоа дека најчесто се работи за плаќање во готово, во многу случаи постои реална опасност да се појави сомнеж за потеклото на парите, па, затоа е битно да се пронајде најсоодветен начин за нивно вметнување во финансиските текови во системот. Затоа, обично се избегнуваат земјите каде што има строга контрола, а повеќе се користат либерални банкарски системи, односно offshore-финансиски центри каде што нема контрола од страна на државата и кои главно го почитуваат дискреционото право на банката, без контрола на потеклото на парите и без ограничување во делот на нивното располагање.²⁴

Некои од покарактеристичните постапки на оваа фаза се:²⁵

²² Hawalu, алтернативен систем за плаќање пари во случај кога преносот на пари се врши надвор од финансискиот систем и го врши лице на кое ќе му се дадат парите да ги испорача на одредена адреса. Бидејќи ваквите трансакции во голема мера не се регистрирани, овој систем го користат перачите на пари, но и финансиерите на тероризмот за да ги префрлат и брзо да ги исперат парите. Овој трансфер на пари е многу примамлив бидејќи трошоците за префрлување се многу мали, а анонимноста останува загарантирана.

²³ Теофиловић Н., Јелачић М., Спречавање, откривање и доказивање кривичних дела корупција и прања новца, Полицијска академија, Београд, 2006, стр. 17.

²⁴ Бошковић М., Организовани криминалитет и корупција, Висока школа унутрашних послова, Бања Лука, 2004, стр. 18.

²⁵ Теофиловић Н., Јелачић М., Спречавање, откривање и доказивање кривичних дела корупција и прања новца, Полицијска академија, Београд, 2006, стр. 18.

- уплата на пари со покритие за редовните готовински приходи во работењето;
- основање лажни, т.н. „фантомски претпријатија“ коишто не функционираат и постојат само како средство за уплата на готовите пари на сметка во банките;
- раситнување огромни суми пари меѓу соработниците, кои ги внесуваат на сметки во износи кои се многу мали или се под законскиот лимит, па заради тоа не се сомнителни на банкарските службеници и не се предмет на известување и на понатамошно следење.

Пласирањето е најранливата фаза во процесот перење пари од причини што се врши трансфер на големи износи парични средства, кои многу полесно можат да бидат сомнителни во оваа фаза отколку во следните фази на самиот процес.

1.3.2. Втора фаза во процесот на перење пари – ПРИКРИВАЊЕ

Втората фаза во процесот на перење пари е прикривањето. Прикривањето е многу битна фаза во самиот процес бидејќи од неа зависи дали ќе се иницираат сомнежи и дали ќе се отпочне истрага за одредени трансакции.

Не смее да се занемари податокот дека перачите на пари се сè посоефицирани и се максимално претпазливи во оваа фаза.

Во суштина, оваа фаза претставува движење на тие пари низ тековите на финасискиот систем, најчесто како легални финансиски средства, со цел да не биде откриено нивното потекло. По извршените низа трансакции, парите кои се трансферираат и се предмет на криминални активности сè помалку изгледаат на такви и сè повеќе се остава впечаток дека тие се пари кои потекнуваат од легални извори. Имено, откако парите се влезени во легалниот финансиски систем, тие се трансферираат на сметки кои се потчинети на други сметки, со што се прикрива врската помеѓу парите и криминалните активности со кои тие се обезбедени. Ако се успее тие пари да се трансферираат од земјата во која потекнуваат во некои земји со либерален банкарски систем или да се внесат во некои offshore-финансиски центри, тогаш е сè потешко да се следат тие пари, а уште потешко е да се утврди нивното потекло. Доколку се извршат повеќе такви трансакции со пари кои се предмет на криминални активности, односно доколку успеат парите да поминат низ два или низ

повеќе финансиски системи кои се регулирани врз основа на два различни законски прописи, сè поголема е веројатноста дека нивното криминално потекло нема да се открие.²⁶

Перачите на пари, во ова фаза, се трудат нелегално стекнатите пари да преминат неколку граници, без разлика дали тоа е на физички начин, електронски начин или низ разни корпоративски сметки кои имаат свои претставништва во голем број земји. Операцијата перење пари ќе биде успешна само ако парите поминат два или три финансиски системи, кои се различно регулирани. На тој начин се отежнува следењето на текот на парите, а со тоа и не се остава простор за отпочнување на истрага. За да се оствари целосен увид во поединечните операции на перење пари, потребно е да се развие модел на меѓународна соработка, на ниво на оперативни единици кои ќе вршат истраги за ваков вид криминални активности.²⁷

1.3.3. Трета фаза во процесот на перење пари – ИНТЕГРАЦИЈА

Последна фаза во процесот на перење пари претставува фазата на интеграција. Всушност, тоа е фаза кога испраните пари се внесуваат во законски проекти или во инвестиции, за подоцна да произлезат како пари кои потекнуваат од законски дозволени активности.

Нелегално стекнатите средства во легалните финансиски текови најчесто се интегрираат преку: гарантни обврзници, писма, разни фактури и слично.

Најатрактивен метод на интегрирање пари, стекнати од нелегални активности, во легалните финансиски текови е преку инвестирање во недвижност. Без разлика што оваа активност ќе се реализира со пари кои се нелегално стекнати, низ самата процедура тие ќе бидат сведени на пари кои ќе бидат користени во законски легални зделки. По завршувањето на оваа фаза, веќе е тешко да се пронајде потеклото на парите и да се пронајде вистинскиот извор. Оваа фаза обично е потпомогната од разни финансиски експерти, инвестициски фондови, брокери, адвокати и од судии. Во суштина, се користи варијантата со парите да се плаќа во надворешен платен систем за да се избегне сомнежот за потеклото на парите и откако ќе заврши целиот циклус, тие се враќаат дома како легални.

²⁶ Бошковић М., Бошковић А., Корупција перење пари финансирање тероризам, Факултет за безбедност и заштиту, Бања Лука, 2011, стр. 183 – 184.

²⁷ Бошковић Г., Перење пари, Бео Синг, Београд, 2005, стр. 27.

1.4. Начини на перење пари

Во денешни услови, феноменот перење пари со својот галопирачки развој станува кошмар за финансиските системи, кои на различни начини, со помош на иновативни техники, претставуваат мета на перачите на пари. Сето ова добива уште посериозна димензија ако го земеме предвид фактот дека глобалната финасиска машинерија и меѓународните финансиски организации сè повеќе излегуваат надвор од контролата на националните економии и како резултат на процесот на глобализација добиваат меѓународен карактер.

Постојаното усовршување на начинот на перење пари и појавата на нови начини укажува на креативноста на сите криминални организации и поединци кои се занимаваат со перење пари, но укажува и на фактот дека постојат повеќе видови начини на перење пари, од коишто некои сè уште не се откриени.²⁸

Кога зборуваме за начините со кои се врши перење пари мора да ставиме акцент на групите кои произлегуваат од организираниот и од транснационалниот криминал и нивните напори за изнаоѓање нови начини и техники со кои може посигурно да се реализира процесот на перење пари. Во таа насока, тие максимално ги користат најновите техничко-технолошки достигнувања и развојот на економско-финасиските средини во кои тие гравитираат. Друга заложба на овие групи претставува настојувањето да уфрлат свои претставници во домашните и во меѓународните законодавства, со единствена цел за законската регулатива да не може да се имплементира во делот на спречување на перењето пари, односно да се остави простор за „дупки“ во системот.

Бидејќи постојат голем број начини и техники кои сè уште се неоткриени и за коишто не можеме да коментираме, ќе извршиме анализа на неколку начини коишто најчесто се користат.

1.4.1. Криумчарење

Криумчарењето е основен начин кој се користи во процесот на перење пари. Во анализите на некои аналитичари од оваа област е потенцирано дека перењето пари

²⁸ Бошковић М., Бошковић А., Корупција перење пари финансирање тероризам, Факултет за безбједност и заштиту, Бања Лука, 2011, стр. 186.

може да се изврши во самата средина каде што е извршено и самото кривично дело преку коешто се стекнати парите. Но, се разбира дека доколку тоа претставува тешкотија и ризичен чекор за „перачите“, тогаш тоа ќе го направат во некоја надворешна средина, каде што преку криумчарење ќе се пренесат нелегалните пари коишто е потребно да се легализираат. Криумчарењето има за цел да го заштити потеклото на нелегалните средства од надлежните органи и да овозможи нивна легализација во некоја друга земја.

Криумчарењето се врши на начин како што се вршат и останатите криминални активности. За тоа обично се користат диви гранични премини и избегнување легална царинска и полициска контрола.

Ако се навратиме на фазите кои се користат при процесот на перење пари, ќе заклучиме дека се бараат земји со полиберални економско-финансиски политики каде што власта нема целосна контрола над овие сектори. Тоа претставува одлична основа за криумчарење. Откако овие средства ќе бидат „легализирани“, повторно ќе бидат вратени во средината од која потекнуваат, но за разлика од претходно, тие сега ќе бидат „легални“.

1.4.2. Основање фиктивни фирми

Основањето фиктивни фирми претставува одличен начин за перење пари, бидејќи основаната фиктивна фирма не е активна, односно не врши никакви работни активности. Таа е создадена да послужи како основа за да се заокружи процесот на перење пари. Нејзината основна намена е да послужи за преземање на нелегално стекнатите пари или за раситнување на поголема сума пари, која би предизвикала сомнеж кај надлежните органи, и внесување помали суми пари на банкарските сметки. Внесената сума пари треба да биде во рамките на дозволениот лимит за да не ги алармира надлежните органи. Овие фирми поседуваат сметки во повеќе банки и вршат уплата и трансфер на пари на повеќе сметки. Парите кои ќе поминат низ овие трансакции полака ја губат својата „валканост“ и откако ќе се исперат со неколку трансакции стануваат „легални“.

1.4.3. Користење кореспондентски сметки

Користење кореспондентски сметки подразбира постоење сметки на една финансиска институција во владение на друга финансиска институција, која ги користи исклучиво за сопствени цели. Со воспоставување широк кореспондентски однос на глобален план, банките можат да вршат меѓународни трансакции за себе и за своите клиенти дури и во земјите каде што немаат свои претставништва. Работењето преку кореспондентски сметки е идентификувано како сериозен проблем во врска со перењето пари, бидејќи на таков начин се елиминира принципот „запознај го својот клиент“.²⁹

Овој вид трансфери му одат во прилог на феноменот перење пари, од причина што не е можно да се добијат податоци за сопственикот на сметката преку која се врши трансакцијата, како и за зачестените големи безготовински трансфери и трансакции, кои се одвиват како необични модели во кои начинот на безготовински трансфери не одговара на нормална и на очекувана бизнис-активност.³⁰

1.4.4. Електронски трансфер на пари

Електронскиот трансфер на пари овозможува да се врши трансакција на пари од една сметка во една банка на друга сметка во друга банка, односно од една земја во друга земја. Овој вид трансакција го нуди она што досега било невозможно. Овој начин на трансферирање пари нуди флексибилност, брзина, анонимност и неограничена употреба.

Електронските трансфери се интегрален дел на многу шеми за перење пари. Позитивниот ефект кој им ја олеснува работата на „перачите“ е очигледен:³¹

- вашите пари се таму каде што веднаш сакате да бидат;
- цената на праќање е многу ниска;
- ризикот е многу мал;
- шансата вашата „жешка линија“ да биде откриена во мноштвото пораки е невозможна.

²⁹ Бошковић Г., Перење пари, Бео Синг, Београд, 2005, стр. 37.

³⁰ Бошковић М., Бошковић А., Корупција перење пари финансирање тероризам, Факултет за безбедност и заштиту, Бања Лука, 2011, стр. 187.

³¹ Медингер Џ., Перење пари, Водич за кривични иследници, второ издание, ДатаПонс, Скопје, 2009, стр. 6.

Основни проблеми кои се наметнуваат во врска со користење вакви системи е како да се воспостави флексибилен, евтин и обемен систем на плаќање, а притоа да не дојде до злоупотреба на ваквиот систем за перење пари. Електронските средства за трансфер се составен дел од трговијата на големо во глобалната економија, а налозите за исплата, кои клиентите ги испраќаат во своите банки, содржат само неопходни податоци потребни да се изврши трансферот. Во случај да постојат повеќе банки како посредници, се намалува можноста за идентификување на приемот, односно испраќачот на парите, а со тоа се зголемува можноста за злоупотреба на овие системи за перење пари. Решението на овој проблем бара воспоставување одредени процедури преку донесување правни регулативи на домашен и на меѓународен план, кои би овозможиле флексибилни и конкретни податоци. Тие податоци би овозможиле да се идентификува лицето кое ги испраќа парите, односно лицето кое ги прима парите.³²

Во процесот на перење пари може да се користи кој било систем на доставување, но „перачите“ обично бараат неколку поволности, како на пример доставувачот да има соодветна локација (или повеќе локации) за праќање на трансферите. Исто така, како „организирана шема“ на перење пари е забележливо префрлањето на финансиските средства од правни кон физички лица по разни основи, што се извршува преку физичките лица – членови на криминалната организација или преку нивни овластени лица, кои депонираат парични средства на сметките од правните субјекти ги подигнуваат од нивните тековни сметки или од платежните картички и во готово вршат поврат кај правниот субјект.³³

Работна група за финансиска акција (FATF), во делот на електронскиот трансфер на пари, ги има утврдено следните недостатоци на системот кои одат во прилог на перењето пари:³⁴

- не постои можност да се утврди идентитетот на лицата кои го користат системот;
- слаба контрола и неизвестување за сомнителни трансакции од страна на креаторот на системот;
- користење висококодирана заштита;
- се појавуваат трансакции кои не се покриени со актуелната законска легислатива.

³² Бошковић Г., Перење пари, Бео Синг, Београд, 2005, стр. 41–42.

³³ Николовски., Н. банки и организиран криминал, Нордиа, Скопје, 2011, стр. 24.

³⁴ Financial Action Task Force, Report on Money Laundering Typologies for 1998–1999, Paris, p. 6 – 7.

1.4.5. Offshore-центри

Offshore-центри се формираат во општества кои имаат либерален закон во делот на деловното и на банкарското работење. Во овие средини влијанието на надлежните органи за контрола е релативно мало или воопшто не постои. Овие центри нудат низа поволности коишто веднаш се воочливи од страна на „перачите“ на пари. Најчести поволности кои ги нудат овие центри се одредени фискални олеснувања на физичките и на правните лица кои ги користат условите на offshore-центрите. Токму тие олеснувања се користат за легализирање на нелегално стекнатите пари и нивна инфилтрација во легалните финансиски текови. Една од причините за отворање вакви центри во странство е избегнувањето плаќање данок во сопствената држава. Активирањето вакви центри не е незаконски потег, но тие центри овозможуваат реализација на нелегални активности меѓу кои е и перењето пари.

Според James R. Richards, од страна на Стејт департмент (State Department), изготвен е преглед на фактори според кои потенцијалниот „перач“ на пари ќе се одлучи да избере банкарски offshore-центар:³⁵

- ограничен број прекршоци кои се утврдени со закон, врз чијашто основа обвинителот може да покрене истрага за перење пари;
- ригидни закони за приватноста на банкарските клиенти;
- можност за користење анонимни сметки, сметки преку овластувања или резервирани броеви;
- мал број барања во однос на идентификувањето при реализација на финансиските трансакции;
- недостаток од ефикасно следење на трансферот на парите;
- развиен небанкарски финансиски систем;
- можност за користење странска валута во домашната економија;
- владини или цивилни служби кои се склони кон подмитување.

1.5. Цели на процесот на перење пари

Процесот на перење пари претставува многу сложен и опасен процес како по финансиските средства, кои е потребно да се „исперат“, така и по лицата кои се

³⁵ Бошковић Г., Перење пари, Бео Синг, Београд, 2005, стр. 48 – 49.

вклучени во реализацијата на самиот процес. Ако го земеме предвид податокот дека перењето пари е процес кој настанал во блиското минато, ќе заклучиме дека еден од факторите кои придонеле за развој на овој феномен е индустријализацијата, односно развојот на техниката. Но, колку позитивно влијае технолошкиот развој за овозможување на вршење на процесот перење пари толку и поголеми се шансите овој процес да биде откриен и санкциониран од страна на надлежните служби кои имаат задача да се борат против ова модерно зло. Токму од тие причини произлегуваат и главните цели на овој процес, а тие се:

- прикривање на потеклото на приносите;
- контрола врз приносите;
- промена на идентитетот на приносите.

Денес, во рамките на глобализацијата, насекаде низ светот, гравитираат одредени групи, кои на најразличен начин заработуваат огромни приноси кои се предмет на незаконски активности, односно се противправно стекнати. Според трудовите на многу истражувачи, станува збор за суми кои достигнуваат и неколку милијарди долари или евра. Бидејќи се работи за енормно големи суми, не е логично да бидат искористени како регуларно платежно средство, па потребно е да се сокрие нивното потекло, нивниот износ, односно сопствениците, косопствениците итн. За реализација на овие цели потребно е да се заокружи цел процес од кој потекнува и комплексноста и сложеноста на ова операција. За да се затвори овој процес, потребно е докрај да се остане незабележан од страна на надлежните служби. Заради тоа, сите лица кои се инволвирани во легализацијата на нелегалните приноси се одлично обучени и се добро позиционирани во системот. Со тоа се овозможува непречено започнување, контролирање и успешно завршување на процесот на перење пари. Оттука може да заклучиме дека преку процесот на перење пари одредени криминални структури вршат легализирање на нелегално стекнати приноси, нивно постојано следење низ финансиските текови со крајна цел за нивно легализирање, елиминирање на нивната нелегална форма и нивно инфилтрирање во легалниот платежен систем. Сето ова претставува цел на секоја група или на поединец којшто размислува да започне еден ваков процес на перење пари. И покрај разликите во ставовите на авторите околу поимната определба на феноменот перење пари, неговата дефиниција и различните ставови, кога станува збор за целите на овој процес, со сигурност може да кажеме дека тие се потполно идентични насекаде, во глобални рамки. Целта на друг

начин може да ја разбереме и како обид да се остане имун на пропишаната законска регулатива при обидот да се изврши легализација на нелегално стекнати приноси. Репресивните мерки, коишто се пропишани во законодавствата насекаде во светот, ја „оправдуваат“ целта на перењето пари, бидејќи доколку не успее процесот на перењето, се одземаат приносите, а против самите учесници во процесот се предвидуваат строги репресивни мерки. Според тоа, групите кои нема да успеат да ја постигнат целта од перењето пари се соочуваат со големи загуби како од финансиска природа така и со високи затворски казни.

ГЛАВА II
ЗАКОНСКА РАМКА НА ЕВРОПСКАТА УНИЈА
ВО ДЕЛОТ НА СПРЕЧУВАЊЕ ПЕРЕЊЕ ПАРИ

2. ЕВРОПСКА ЗАКОНСКА РЕГУЛАТИВА ВО ДЕЛОТ НА СПРЕЧУВАЊЕ ПЕРЕЊЕ ПАРИ

Во Европската Унија, кривичното право е една од областите чие регулирање е оставено во ексклузивна надлежност на земјите-членки. И покрај ваквото правно уредување на односите помеѓу Унијата и земјите-членки, телата на Унијата имаат издадено некои законски регулативи со кои што таа, исто така, интервенира на одреден начин во областа на кривичното право. Како правни инструменти тука се вклучуваат и директиви во врска со превенцијата од перење пари. Советот на Европската Унија усвои правен инструмент кој се однесува на перењето пари, а тоа е Директивата 91/308/ЕЕС од 10 јуни 1991 година, со која се регулира спречувањето на употребата на финансискиот систем за целите кои опфаќаат перење пари. Оваа директива беше темелно изменета и дополнета со Директивата 2001/97/ЕС од 4 декември 2001 година. Во 2005 година е усвоен и нов Предлог за директива на Европскиот парламент и на Советот за спречување на употребата на финансискиот систем за целите на перење пари, вклучувајќи го и финансирањето тероризам (14981/1/04 REV 1). Директивата на Советот на Европската Унија содржи преамбула и осумнаесет статии. Првиот член од Директивата содржи дефиниции за кредитните институции, финансиските институции, перењето пари, сопственоста, криминалната активност и за надлежни органи. Според Директивата, перењето пари се смета како такво дури кога активностите со кои се генерира имот, за да се „испере“, се извршени на територијата на друга земја-членка или во таканаречена трета земја. Членот 2, пак, определува обврски за земјите-членки да го дефинираат перењето пари како забрането. Членовите 3 и 11 дефинираат обврски за земјите-членки што го регулираат однесувањето на кредитните и на финансиските институции во однос на идентификацијата на клиентите, водењето на документите на извршените трансакции, информирањето на надлежните органи, на одговорните за борба против перењето пари и да се обезбеди соработка со овие органи и сето тоа да се примени во случај на сомнителни трансакции и да се спроведат мерките на внатрешна контрола за спречување перење пари.³⁶

Членот 7 ги обврзува земјите-членки да ги осигуруваат кредитните и финансиските институции од трансакции за кои се знае или се сомнева дека се поврзани со перење пари, преку навремено информирање на надлежните органи. Овие

³⁶ <http://law.bepress.com/alea/15th/bazaar/art36Within>, превземено на: 10/06/2012.

органи можат, под одредени услови утврдени со нивното национално законодавство, да дадат инструкции за да не се изврши трансакцијата. Во случај кога постои сомневање дека одредени трансакции се поврзани со перење пари и кога не е можно да се запре нивното извршување, засегнатите институции за гонење на корисниците на сомнителната операција на перење пари се должни веднаш да ги известат надлежните органи. Членот 9 ја олеснува кредитната или финансиската институција или нивните директори или вработени од каква било одговорност заради информациите кои директорот или работникот ги доставува до властите, со цел борба против перењето пари. Советот прокламира дека перењето пари не е грижа само на кредитните и на финансиските институции туку и на други професии и категории на организации. Па, оттука, членот 12 ги утврдува обврските на државите со кои се регулираат одредбите од Директивата, а со тоа, по автоматизам, се врши делумно или целосно проширување врз други професии и категории на организации, освен кредитните и финансиските институции, кои дејствуваат во области изложени на дејствија поврзани со целите на перење пари. Членот 13 од Директивата предвидува формирање комитет за контакт за да се обезбеди успешна имплементација на оваа директива. Член 14 ги обврзува земјите-членки да усвојат соодветни мерки за обезбедување целосна примена на сите одредби од Директивата, со цел да се утврдат казните за повреда на мерките, усвоени од Директивата. Во согласност со член 15, пак, земјите-членки може да усвојат или да задржат построги одредби за спречување перење пари од оние предвидени со оваа Директива. Советот, пред да ја донесе оваа директива, претходно утврдил дека перењето пари во кредитните и во финансиските институции го става под закана не само угледот на институциите кои се вклучени туку и довербата во финансискиот систем како целина. Перењето пари е таква активност која може да го доведе во прашање дури и функционирањето на еден таков моќен финансиски систем, каков што е системот на Европската Унија. Перењето пари има големо влијание врз зголемувањето на организираниот криминал, особено врз трговијата со дрога. Следствено на ова, може да се потврди дека борбата против перењето пари е еден од најефективните средства за борба против организираниот криминал, под чијашто закана се наоѓаат земјите-членки на Унијата. Заедницата, во изминатите години, од нејзиното формирање па сè до денес, усвои низа мерки за заштита на финансиските системи на земјите-членки во делот на спречување перење пари, преку изградба на заеднички пазар. Без усвојување на координирани мерки на ниво на заедницата, перењето пари би можело да се искористи како слободен проток на капитал и

слободно обезбедување финансиски услуги за вршење криминални активности. Советот, понатаму, утврди дека е неопходно да се бори против перењето пари преку кривичното право и во рамките на меѓународната соработка на ниво на судските власти и на полициските сили, како што е Конвенцијата на Обединетите нации.³⁷

Конвенцијата на Обединетите нации како случај на перење пари дефинира: конверзија или трансфер на имот, кој потекнува од криминална активност, со цел сокривање или прикривање на незаконското потекло на имотот или помагање на секое лице кое е вклучено во извршување на таква дејност, во избегнување на правните последици од неговата активност, во сокривање или прикривање на вистинската природа, изворот, локацијата, располагањето, движењето или на правата во однос на сопственоста на имотот со знаење дека ваквиот имот потекнува од криминална активност или од активно учество во таква активност, понатаму, лице вклучено во стекнување, поседување или во употреба на имот со знаење дека ваквиот имот потекнува од криминална активност или од активно учество во таква активност во времето на приемот на имотот и лице кое учествува во здружување заради извршување или заради обиди за извршување и помагање, поттикнување, олеснување или советување при извршување на вакви акции. Земјите-членки мора да се осигураат дека перењето пари е забрането и дека кредитните и финансиските институции бараат идентификација на нивните клиенти со помош на докази. Отстапувања се утврдени за одредени осигурителни полиси. Условот за идентификација, исто така, важи и за секоја трансакција која вклучува износ до 15 000 евра или повеќе. Од кредитните и од финансиските институции се бара да чуваат копии од сите трансакции за период од најмалку пет години по завршувањето на соработката со нивниот клиент и да соработуваат при обезбедувањето на потребните докази во одредени постапки за спречување перење пари. Според европскиот закон, кредитните и финансиските институции целосно се обврзани да соработуваат со органите кои се одговорни за борбата против перење пари. Овие органи може да дадат и одредени инструкции за спречување на извршувањето на некоја операција за која се знае или за којашто постои сомнеж дека е поврзана со перење пари.³⁸

³⁷ <http://www.law.bepress.com/cgi/viewcontent.cgi?article=1524&context=alea&seidir=1&referer=http%3A%2F%2Fwww.google.com%2Furl%3Fsa%3D%26rct%3Dj%26q%3Dlaw%2520of%2520the%2520european%2520union%2520in%2520the%2520area%2520of%2520%25E2%2580%258B%25E2%2580%258Bprevention%2520of%2520m>, преземено на: 22.05.2012 г.

³⁸ http://www.europa.eu/legislation_summaries/other/124016_en.htm, преземено на: 22.05.2012 г.

Советот на ЕУ препорачува земјите-членки да ја продолжат важноста на одредбите на нивната Директива во своите законодавства. Исто така, неопходно е да се осигураат кредитните и финансиските институции, барајќи идентификација на клиентите кои прават бизнис-контакти или кои вршат трансакции што надминуваат одреден лимит, со цел да се спречи искористување на анонимност за извршување на криминални активности поврзани со перењето пари. Забраната за перење пари во законодавството на земјите-членки е поддржана со соодветни мерки и санкции и претставува неопходен предуслов во борбата против таквите феномени. Кредитните и финансиските институции мора да бидат особено внимателни при трансакциите со трети земји кои не користат исти стандарди против перењето пари како земјите-членки. Директивата на Советот на ЕУ особено ги дефинира концептите на кредитните институции и на други финансиски институции во делот на спречувањето перење пари. Советот, понатаму, утврдува дека спречувањето на употребата на финансискиот систем за перење пари е задача која надлежните органи, одговорни за борба против оваа појава, не можат да ја реализираат без соработката со другите кредитни и финансиски институции и нивните супервизорски тела. Во таков случај, потребно е да се разграничат банкарските тајни и да се воспостави системот на задолжително известување за сомнителни трансакции, што гарантира дека информациите се доставуваат до релевантните власти без знаење на клиентот. Со цел да се постигне успешна соработка помеѓу кредитните и финансиските институции, со Директивата на Советот на ЕУ е пропишано дека нивните вработени и директори мора да бидат ослободени од кривична одговорност за откривање информации. Информациите, кои властите ги добиваат во согласност со оваа Директива, може да се користат во борбата против перењето пари, иако земјите-членки може да одлучат дека информациите, исто така, може да ги искористат и за други намени. Воспоставување ефикасна борба против перењето пари претставува систем за спроведување национални и меѓународни акции, како и низа мерки за спречување перење пари и нивен редовен мониторинг преку меѓународните тела. Советот на Европа беше првата меѓународна организација која ја нагласи важноста за преземање мерки за борба против опасностите од перење пари во однос на демократијата и на владеењето на правото.

Дефинирањето на поимот перење пари е опфатено со следните меѓународни документи, кои претставуваат меѓународна основа за инкриминирање поради перење пари.³⁹

- Виенска конвенција на ООН за незаконски промет со наркотични дроги и со психотропни супстанции, од 1988 година;
- Базелска декларација за превенција од злоупотреба на банкарскиот систем за целите на перење пари, од 1988 година;
- 40-те препораки на групата FATF објавени во извештајот од 1990 година, кои обезбедуваат насоки за тоа како земјите можат самостојно или заеднички да му се спротивстават на криминали-тетот – перење пари;
- Стразбуршка конвенција на Советот на Европа за перење, откривање, заплена и за конфискација на приносите од криминал, од 1990 година;
- Конвенција од Палермо против транснационалниот организиран криминал на ООН, од 2000 година;
- Конвенција за перење, откривање, заплена и за конфискација на приносите од казниво дело и за финансирање тероризам, дополнување на Стразбуршката конвенција од 2005 година.

Воспоставување ефикасен систем против перење пари преку примена на национални и интернационални мерки и нивен редовен мониторинг преку меѓународни тела за борба против перење пари и финансирање тероризам, е потребено во многу земји (Дирекција за спречување перење пари, 2004).

2.1. Финансиска разузнавачка единица (FIU)

Со цел да се скријат изворите на средствата, перењето пари обично зазема меѓународна димензија. Поради оваа причина, мерките усвоени исклучиво на државно ниво, без меѓународна координација и соработка, може да имаат само ограничен ефект. Мерките кои Заедницата ги усвојува во оваа област, мора да бидат компатибилни со активностите и на други меѓународни форуми. Европскиот парламент побара да се вклучат и одредби за превенција од перење пари во голем број резолуции, при создавањето на глобалната програма на Заедницата за борба против

³⁹ Милошевска Т., Перење пари, Годишен зборник, Филозофски факултет, Скопје, 2009, стр. 497

трговијата со дрога. Меѓународната борба против перење пари опфаќа неколку институции кои преку меѓусебна меѓународна соработка со земјите-членки на ЕУ, но и со други земји во светот, заедно дејствуваат на меѓународно ниво, во насока на спречување перење пари и финансирање тероризам.

Финансиската разузнувачка единица е централна национална агенција, надлежна за примање анализи и нивно доставување до надлежните органи. Открива значајни финансиски информации кои се од непроценлива корист при одредувањето на стратегијата за борба против перењето пари и финансирањето тероризам. Некои од тие информации може да бидат: информации во врска со сомнителни приноси од криминални активности и можно финансирање тероризам или информации од кои се бара поткрепа на националното законодавство или на некој пропис, со цел спротивставување на процесот на перење пари и финансирање тероризам. Во текот на изминатите години, создадени се специјализирани владини агенции во повеќето земји во светот, кои развиваат цели системи за успешно да се справуваат со проблемот перење пари и со други финансиски злосторства. Овие субјекти се нарекуваат Финансиски разузнавачки единици или FIU. Тие нудат спроведување на законот во делот на спречување перење пари и финансирање тероризам во држави во целиот свет, преку размена на информации на меѓународно ниво. Финансиската разузнувачка единица едноставно дејствува како централна канцеларија која добива финансиски извештаи и информации преку процесите на меѓународната директива за превенција од перење пари, а потоа одлучува што ќе добијат соодветните владини органи како поддршка на националната борба против перењето пари. Финансиската разузнувачка единица привлече поголемо внимание со своите програми и со сè поважната улога во спречувањето перење пари. Секогаш е во состојба да обезбеди брза размена на информации меѓу финансиските институции и институциите кои го спроведуваат законот (како што е обвинителството), како и да ги заштити интересите на невините лица. Заслужни се две влијанија за создавањето на Финансиската разузнувачка единица: спроведување на мерките за спречување перење пари, како и посредувањето при спроведувањето на веќе постојниот закон за превенција од перење пари и финансирање тероризам. Судскиот модел, пак, за правна поткрепа на овие активности е основан во рамките на судската власт, при што, откривањето сомнителни финансиски активности, како информација добиена од страна на истражните агенции на една земја, како и од своите финансиски сектори, може да донесе мерки на: одземање средства, замрзнување сметки, вршење испитувања, апсење инволвирани

луѓе, спроведување пребарувања итн. Ваков модел на Финансиска разузнувачка единица претставува централизиран, независен и управен орган, кој ги прима и ги процесира информациите од финансиските сектори на инволвираните земји и ги пренесува на судските органи или на органите за прогон за понатамошна постапка. Вака поставен систем е комбинација на елементи од најмалку две финансиски разузнувачки единици.⁴⁰

2.2. Група Егмонт (Egmont Group)

Во 1995 година, група на финансиски разузнувачки единици (FIU) се состана во палатата на Егмонт Аренберг во Брисел и одлучи да се воспостави неформална група, чија цел ќе биде да се олесни меѓународната соработка за спречување перење пари и финансирање тероризам. Членовите на оваа група, сега позната како група Егмонт (Egmont Group), редовно се среќаваат за да најдат начини за соработка, особено во областите на размена на информации, обука и размена на експертиза. Целта на групата Егмонт е да обезбеди форум за финансиските разузнувачки единици од целиот свет, да се подобри соработката за борбата против перењето пари и финансирањето тероризам, но и да се поттикне имплементацијата на домашните програми во оваа област. Оваа поддршка вклучува:

- проширување и систематизација на меѓународната соработка во реципрочна размена на информации;
- зголемување на ефективностa на финансиските разузнувачки единици преку нудење обука и преку промовирање размена на персонал за подобрување на експертизата и на способноста на персоналот, вработен од страна на финансиските разузнувачки единици;
- поттикнување подобра и побезбедна комуникација меѓу финансиските разузнувачки единици преку примена на технологија;
- поттикнување на зголемена координација и поддршка меѓу оперативните поделби на финансиските разузнувачки единици;
- промовирање оперативна автономија на финансиските разузнувачки единици, поттикнување и имплементирање на финансиски разузнувачки

⁴⁰ <http://www.egmontgroup.org/about/what-is-an-fiu>, преземено на: 22.05.2012 г.

податоци, со што би се зголемиле јурисдикциите во однос програмата за спречување перење пари и финансирање тероризам или со програми кои се однесуваат на раните развојни фази на процесот перење пари.

Секое финансиско разузнавачко одделение што ги прифаќа овие усогласувања на критериумите на групата Егмонд и неа ја прифаќа за централна национална агенција, надлежна за примање анализи и нивно доставување до надлежните органи, како и откривање на финансиски информации, може да биде членка на Финансиските разузнавачки единици на Егмонд. Вредноста на размената на информации на меѓународно ниво, за поддршка на соодветниот закон и напорите за негово спроведување, се покажа како многу значајна. Финансиските разузнавачки единици имаат уникатна способност за размена на финансиски информации, кои можат да бидат корисни во следењето на финансиските патеки во спроведување на законските истраги, вклучувајќи ги и оние кои се поврзани со тероризмот и со откривањето криминални средства. Овие информации може да потекнуваат од сомнителни или од невообичаени трансакциски извештаи или од други обелоденувања од финансискиот сектор, како и од владини административни податоци. Отворањето и одржувањето на оваа линија на комуникација помеѓу групата Егмонд и Меѓународните финансиски разузнавачки единици се бенифиција за спроведување на законот на глобално ниво, преку обезбедување уште еден потенцијален извор на странско финансиско разузнавање кој може да биде корисен за национална истрага. Фактот дека одредена информација може да се разменува помеѓу финансиските разузнавачки единици на меѓународно ниво, во услови кога постојат и други портали за таква размена или каде што порталите може да бидат повеќе од незгодни, укажува на вистинската вредност на Финансиските разузнавачки единици. Една од причините за една ваква соработка е да се поттикне размената на информации и меѓународната соработка, во согласност со принципите на размена на информации на групата Егмонд, коишто сите Финансиски разузнавачки единици, членки на оваа група, се обврзани да ги вршат. Во прилог на успехот на развојот на принципите за размена на информации, групата Егмонд создаде безбедна можност за споделување шифрирани информации преку интернет. На тој начин, членовите на групата Егмонд се во можност да разменуваат оперативни информации на безбеден начин и преку интернет, со што уште повеќе се забрзува целокупниот процес на навремено дејствување по однос на борбата против перење пари и финансирање тероризам. Оваа безбедна интернет-комуникација, исто така, им овозможува на членовите на групата Егмонд и безбеден пристап до одредени слични

документи, годишни извештаи на групата, информации за контакт на сите членови и т.н. Но, сепак, како најкорисни начини за сите работни сегменти се состаноците и работилниците, кои генерираат форум за споделување на најдобрите практики, како и за овозможување целосно учество во донесувањето одлуки на групата Егмонт, за сите членови. На тој начин, членовите разменуваат искуства и идеи, нудат совети, но и учат од успехите и од грешките на колегите.⁴¹

2.2.1. Структура и организација на групата Егмонт

Раководителите на финансиските разузнавачки единици на комитетот Егмонт, работните групи на Егмонт и секретаријатот ја сочинуваат оперативната структура на групата Егмонт.

Комитетот Егмонт служи како механизам за консултација и за координација на финансиските разузнавачки единици и на работните групи. Неговата примарна функција вклучува помагање во голем број активности на групата Егмонт, од внатрешна координација и администрација до застапеност во други меѓународни форуми. Исто така, ја надгледува и работата на Секретаријатот Егмонт. Комитетот Егмонт е составен од постојани и од регионални членови. Комитетот Егмонт, во моментот, е составен од претседател, двајца негови заменици, претседавачи на пет работни групи, регионални претставници од Африка, Азија, Европа, Америка и од Австралија, претставник на земјата-домаќин, претставник на безбедната интернет-страница на Егмонт (Egmont Secure Website – FinCEN) и претставник на Извршниот секретар на Егмонт.

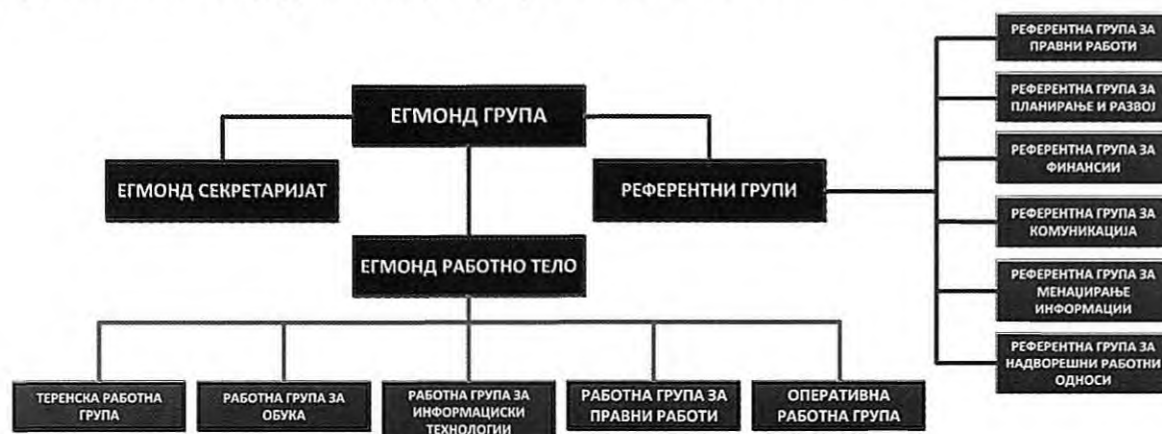
Со цел да ја оствари својата мисија за развој, соработка и за споделување експертиза, во составот на групата Егмонт дејствуваат пет работни групи. Работните групи се состануваат периодично и ги разгледуваат пријавите на меѓународните финансиски разузнавачки единици за нивните активности. Работните групи и нивните функции се организирани на следниов начин:

1. Правната работна група ја разгледува кандидатурата на потенцијалните членови и се справува со сите правни аспекти и прашања во рамките на групата Егмонт, вклучувајќи и соработка во правен сегмент помеѓу меѓународните финансиски разузнавачки единици.

⁴¹ <http://www.egmontgroup.org/>, преземено на: 22.05.2012 г.

2. Опфатната работна група работи во насока да создаде глобална мрежа на финансиски разузнавачки единици преку идентификување кандидати за членство и да работи со оние финансиски разузнавачки единици кои даваат сигурност дека ги исполнуваат стандардите на групата Егмонд.
3. Работната група за обука ги идентификува потребите од обука и можностите на финансиските разузнавачки единици и на нивниот персонал, спроведува семинари за обука на членовите на групата Егмонд, како и за потенцијалните членови.
4. Оперативната работната група се обидува да донесе финансиски разузнавачки единици заради развој и долгорочни стратешки аналитички проекти.
5. ИТ-работната група дава совети и техничка помош на новите и на постојните финансиски разузнавачки единици, со цел развивање, подобрување или редизајн на ИТ-системите и таа проучува нови софтверски апликации со кои би можело да се олесни аналитичката работа.

Секретаријатот на групата Егмонд е основан во јули 2007 година и е со седиште во Торонто, Канада. Тој обезбедува административна и друга поддршка на севкупните активности на меѓународните финансиски разузнавачки единици, на Комитетот Егмонд и на работните групи. Секретаријатот е предводен од извршниот секретар на групата Егмонд кој функционира преку Комитетот Егмонд.⁴²

организациска шема

⁴² <http://www.egmontgroup.org/about/structure-and-organization-of-the-egmont-group>, 22.05.2012 г.

2.3. Работна група за финансиска акција (FATF)

Заканата по банкарскиот систем и по финансиските институции ги примора шефовите на државите Г-7 и претседателот на Европската комисија да свикаат работна група на земјите-членки на Г-7, при што одлучија да формираат институција која ќе се бори на меѓународно ниво против организираниот криминал и која ќе соработува со националните финансиски институции, давајќи им препораки за дејствување против перењето пари и финансирањето тероризам. Во таа насока, во 1989 година, од страна на министрите на земјите-членки на групата Г-7 на самитот во Париз, со судска надлежност за основање на една ваква институција се создаде Работната група за финансиска акција (FATF).

Оваа Група, всушност, претставува интернационално владино тело со основни цели да постави стандарди за ефикасна имплементација на законските, регулаторните и оперативните мерки за борба против перењето пари, финансирањето тероризам и други слични закани по интегритетот на меѓународниот финансиски систем. Работната група за финансиска акција е политичко тело, чија функција е да ја генерира потребната политичка волја за донесување на националните законски и регулаторни реформи во овие области. Работната група за финансиска акција има развиено серија препораки, кои се признати како меѓународни стандарди за борба против перење пари и финансирање тероризам, како и против ширење на оружјето за масовно уништување. Овие стандарди ја формираат основата за координиран одговор на овие закани и за интегритетот на финансискиот систем. Препораките на оваа институција се во служба на универзалната примена. Токму заради ова, Работната група за финансиска акција е мошне значајна меѓународна институција во борбата против организираниот криминал, а особено против перењето пари. Напредокот во делот на спроведувањето на неопходните мерки за спречување перење пари и финансирање тероризам, техниките и контрамерките имплементира усвојување соодветни мерки на глобално ниво. Во соработка со други меѓународни институции од оваа област, Работната група за финансиска акција постојано работи на сопствена идентификација на национално и на меѓународно ниво, со цел заштита од злоупотреба на меѓународниот финансиски систем. Во октомври 2001 година, Работната група за финансиска акција го прошири својот мандат за вклучување во борбата против финансирањето на тероризмот. Работната група за финансиска акција е вклучена во постојаната меѓународна истрага за спречување перење пари, преку давање препораки, техники и трендови, понатаму,

со учество во разгледување акции кои се преземаат на национално или на меѓународно ниво и со поставување мерки за борба против перењето пари. Во април 1990 година, помалку од една година по нејзиното создавање, издаде извештај кој содржи збир на четириесет препораки наменети за обезбедување сеопфатен план за акција, потребен за борба против перењето пари.⁴³

2.4. IBA (International Bar Association)

IBA е меѓународна адвокатска асоцијација, која со своите активности влијае на развојот на меѓународното право и на реформите на правната професија во делот на спречувањето перење пари во целиот свет. Таа има членство од 30 000 индивидуални адвокати и повеќе од 195 здруженија на адвокати, во рамките на сите континенти. Таа има значителна експертиза во обезбедувањето помош на глобалната правна заедница, претставува адвокатски водич за правното законодавство во делот на борбата против перење пари и финансирање тероризам. Сите овие активности се базираат на поддршка од интернет-мрежата, давајќи соодветна помош за адвокати кои се директно или индиректно вклучени во справувањето со случаите од овој сегмент на организираниот криминал на меѓународно ниво.

Работната група за спроведување легислатива за спречување перење пари (AMLLIWG) е специјализирана работна група во рамките на IBA. Оваа Работна група се фокусира на предизвиците на правната професија презентирани од страна на усогласеноста на спречувањето перење пари и законодавството во целиот свет.

Целите на групата се:⁴⁴

- изнаоѓање дијалог со меѓународната Работна група за финансиска акција (FATF), Европската комисија, локалните регулаторни тела и со здруженијата на адвокати, со цел да се споделат информациите и да се поттикне поголема соработка и координација, да се обезбеди посебна улога за адвокатите во општеството, како и целосно и соодветно опфаќање на сите постоечки и предложени легислативи во меѓународната заедница;
- следење на сите законски и регулаторни спречувања на перење пари под влијание на адвокатите од целиот свет;

⁴³ <http://www.fatf-gafi.org/>, преземено на: 23.05.2012 г.

⁴⁴ <http://www.anti-moneylaundering.org/>, преземено на: 23.05.2012 г.

- анализа на влијанието на правните фирми и на приватните лица врз спроведувањето на препораките и стандардите на Работната група за финансиска акција (FATF), на Директивите на ЕУ за спречување перење пари и на други национални и меѓународни законодавни иницијативи;
- да обезбеди соодветна свест на правните професионалци од целиот свет, кои се јавуваат во својство на адвокати, за прашањата што ги третира борбата против перење пари и за законодавните случувања на меѓународно и на национално ниво, кои се однесуваат на овој вид меѓународен криминал;
- да дејствува како ресурс-информатор преку веб-страница (www.anti-moneylaundering.org) за експертизи и за промовирање поголема свест за последиците од перење пари, за одредени прописи и како тие влијаат на адвокатите.

2.5. Комитет на експерти за евалуација на спречување перење пари и финансирање тероризам (moneyval)

Целта на MONEYVAL е да им обезбеди на своите членки ефективни системи за борба против перењето пари и финансирањето тероризам во согласност со релевантните меѓународни стандарди во овие области. Таквите стандарди се содржани во препораките на Работната група за финансиска акција (FATF), во посебните препораки за борба против финансирање тероризам од 1988 година на Обединетите нации, насочени против недозволена трговија со наркотични дроги и со психотропни супстанции, во Конвенцијата на Обединетите нации од 1999 година против транснационалниот организиран криминал, во Меѓународната конвенција на Обединетите нации за спречување финансирање тероризам, во Директивата (2005/60/ЕО) на Европскиот парламент за спречување на употребата на финансискиот систем за целите на перење пари и на финансирање тероризам и релевантно спроведување мерки од 1990 година и според одредбите од Конвенцијата за перење, откривање, заплена и конфискација на приноси од криминал, склучена во рамките на Советот на Европа. Извештаите на MONEYVAL обезбедуваат многу детални препораки за начините на подобрување на ефективната на домашните режими за борба против перењето пари и финансирањето тероризмот, како и за

државните капацитети кои соработуваат на меѓународно ниво во овие области. MONEYVAL, исто така, спроведува и студии за проблематиката перење пари и финансирање тероризам, проучувајќи методи, трендови и техники.

Функционирањето во организациска смисла се темели на координативно тело – Биро и Комитет на експерти за евалуација на спречување перење пари и финансирање тероризам. Комитетот го избира координативното тело, односно претседател и заменик-претседател, како и три други лица кои заедно го сочинуваат Бирото. Бирото ја подготвува целокупната работа за Комитетот. Статутот на MONEYVAL го подготвуваат и го ажурираат претставници кои имаат особено знаење и искуство за спречување перење пари и финансирање тероризам. За таа цел, MONEYVAL мора да има профили на претставници во секоја од следните области:

- високи функционери и експерти со одговорност за регулирање и за надзор на финансиските институции;
- високи функционери во делот на спроведување на законот и на финансиското разузнавање;
- високи правни експерти од министерствата за правда или судии и обвинители, како и други правни тела.

Оваа институција целокупната работа ја врши во согласност со програмата одобрена од страна на Комитетот. Проценките направени во една година, се вршат од страна на мултидисциплинарни тимови, обично составени од 3 експерти (правен експерт, финансиски експерт и експерт за спроведување на законите) и еден или двајца експерти од Работната група за финансиска акција (FATF). На овие тимови обично им се приклучува и член од Секретаријатот на MONEYVAL.

2.6. Директиви на ЕУ за спречување перење пари

Третата директива на Европскиот парламент и на Советот на Европа (2005/60/ЕО) формално е усвоена во септември 2005 година, со цел спречување на употребата на финансискиот систем за целите на перење пари и на финансирање тероризам (т.н. Трета директива на ЕУ против перење пари). Земјите-членки имаа задача да усвојат соодветни мерки за нејзино спроведување. Целите на Третата директива на ЕУ против перење пари се: да се консолидираат Првата директива и Втората директива и да се направат соодветни измени и дополнувања за да се земе предвид ревидираната Работна група за финансиска акција (FATF) и нејзините 40

препораки. Методологијата на следење и проценка на програмата за спречување перење пари и финансирање тероризам ја сочинуваат девет од тие препораки. Таа претставува мошне важен фактор во меѓународната борба против организираниот криминал. Исто така, Европската Унија и нејзините комисииски тела за надгледување на спроведувањето на директивите, кои се однесуваат на спречувањето на овој тип криминал, во својата агенда имаат зацртано и санкции против неизвршување на спроведувањето на Третата директива на ЕУ против перење пари.

Речиси секојдневно ЕУ препорачува нови меѓународни насоки со намера да им се помогне на правните професионалци да се идентификуваат и да се ублажат ризиците од перењето пари. Тие насоки се ревидираат преку активно учество и преку дијалог со Меѓународната адвокатска комора (МАК) и со меѓународното законодавство за спроведување на спречувањето на перење пари (AMLLIG), во консултација со другите адвокати. Оваа активност вклучува и членови на Американската адвокатска асоцијација. Новите насоки поставуваат одредени ризици базирани на проценката на веројатноста за перење пари и, исто така, препорачуваат спроведување ефективен мониторинг на процесите и на програмите за соодветна обука во правните фирми. Групирани во две насоки, правна практика и професионален интерес, меѓународните препораки опфаќаат области на практика и професионални интереси во насока на обезбедување членови кои имаат пристап до водечките светски експерти од оваа област. Преку разни комисии на поделби, Меѓународната адвокатска комора (МАК) овозможува размена на информации и на ставови меѓу нејзините членови како за законите, практиките и професионалните обврски така и во врска со практиката на деловното право во целиот свет.

Главните категории на процена на ризикот се природата на клиентот и неговите бизниси, како и природата на услугата која ја бара клиентот. Лидерските институции во оваа област сугерираат на некои варијабли кои можат да влијаат на ризикот, како што се регуларноста или времетраењето на односот со клиентот и нивото на регулирање на бизнис-активностите на клиентот. Овие меѓународни институции, основани за борба против перењето пари и финансирањето тероризам, даваат препораки и за тоа како треба да се спроведува системот за проценки на ризик во рамките на една правна практика, преку вршење длабинска анализа за клиентите и нивно временско следење. Нивните препораки за обука укажуваат на тоа дека ваквите активности треба да бидат приспособени на соодветни нивоа и да се фокусираат на детали поврзани со релевантните законски регулативи. Исто така, препорачуваат и

усвојување специфични внатрешни процеси кои се занимаваат со спречување перење пари, како интегрален дел од пошироката практика на внатрешните контроли, обезбедувајќи сигурност дека тие се дел од целокупната одговорност за добро владеење и дека овој аспект на надзор на управувањето е најмногу насочен кон области подложни на поголем ризик.

Достигнувањата во комуникациите и во транспортот овозможуваат олеснителност во прикривањето одредено кривично дело. Преносот на средствата, стекнати со криминални активности, лесно може да се одвива од една финансиска институција во друга. Согласно со ова, криминалот може да стане глобален.

Сознанието за сето ова повеќе не е доволно за да бидат свесни за тоа што се случува со соодветните органи за спроведување на акциите за спречување организиран криминал, во рамките на нивните надлежности. Тие мора да предвидат и да соработуваат на меѓународно ниво со други органи и тела за спречување криминални активности. Исто така, криминалците не ги ограничуваат своите активности во рамките на една земја. Како резултат на тоа, меѓународните криминални организации станаа квалификувани и искусни во движењето на имотот од една во друга земја, искористувајќи „лабави“ законодавства што се својствени за одредени земји, притоа обезбедувајќи безбеден рај за странци кои сакаат да го сокријат своето криминално богатство. Постои глобален ризик перењето пари да стане успешна алатка за криминалци, бидејќи финансискиот систем на одредени земји не е способен да го спречи овој криминален сегмент. Финансискиот трансакциски систем е воспоставен за да се обезбеди побезбедна, побрза и поефикасна бизнис-размена во целиот свет. Тоа генерира детална и постојана евиденција на сите финансиски трансакции. Стандардите на ЕУ за контрола, регулирање и законска покриеност на финансиските активности на меѓународно ниво доследно и универзално се применуваат, благодарение на огромната посветеност на сите земји членки на Унијата во врска со ова прашање, но и благодарение на прописите и на директивите на Европскиот совет и на Обединетите нации. Флексибилноста е клучот за успехот за спречувањето перење пари. Перењето пари, како криминален процес, особено може да влијае на економите кои се во процес на трансформација и кои нудат значајни можности за странски инвестиции. Финансиската регулаторна рамка, и во банкарскиот и во небанкарскиот сектор, често е недоволно строга во одредени земји, што ги прави ранливи на операции кои опфаќаат перење пари. Земајќи ги предвид различните незаконски дејствија, вклучувајќи го и перењето пари, на организираниите криминални групи во некои од овие земји, а во

исклучителни случаи нивната наводна инфилтрација во националните економии, се чини дека од витален интерес на земјите е креирање и одржување на стабилни финансиски системи, способни за откривање, спречување и контрола на перењето пари. Во ЕУ членуваат и земји со пониски стандарди и со „лабави“ закони, но Унијата е децидна во напорите да им наложи на овие земји доследно и во целост да ги спроведуваат одредбите и препораките на директивите на своите законодавни тела во однос на глобалните криминални активности за перење пари и финансирање тероризам. Покрај тоа, неодамнешното искуство покажа дека организирани терористички групи, исто така, го злоупотребуваат светскиот финансиски систем за финансирање на нивните нелегални операции, што претставува сериозен ризик за блокирање на финансиските институции, што може да се искористи за криење терористички пари.⁴⁵

Сепак, постојат аргументи дека валканите пари, поврзани со криминални активности, никогаш не може да го изгубат своето криминално потекло, без разлика колку се дел од еден темелен процес на истрага. Причината за тоа е што никогаш не исчезнуваат вистинските извори на приходите. Тие претрпуваат само одредена промена на нивниот изглед и форма за да ја камуфлираат сопствената трага. На крајот на краиштата, парите генерирани од криминална активност се порестриктивни отколку нормалните, чистите пари. Тие најчесто може да бидат инвестирани или потрошени на помалку видливи и профитабилни активности. Секогаш постои ризик дека приносите ќе доведат до истрага на властите. Во обид да се спречи активноста на перењето пари на глобално ниво, ЕУ се вклучи со изменување на Директивата за земјите-членки. Како резултат на тоа, еден поширок спектар на професионалци се вклучени во системот на меѓународната агенда за спречување на ваков криминал, кој ги вклучува сите релевантни институции кои помагаат во борбата против перењето пари и финансирањето тероризам и за спречување на планирањето или на извршувањето одредени трансакции или дејства, во рамките на одредени финансиски или комерцијални активности.

Приватноста и заштита на податоците воспоставени се во рамките на ЕУ како човеково право кое е дел од демократското општество во согласност со законот и секогаш треба да се применуваат врз основа на легитимен интерес или на согласност на субјектот на податоците. Оттука, мерките што се наметнати како обврски за

⁴⁵ http://www.anti-moneylaundering.org/Money_Laundering.aspx, преземено на: 23.05.2012 г.

спречување перење пари и финансирање тероризам секогаш треба да имаат јасна правна основа. Промените во законодавството во делот на спречувањето перење пари и финансирање тероризам потребни се за да се приспособи националното законодавство на европското во врска со ова прашање, приспособувајќи ги законските регулативи во согласност со Конвенцијата и со Директивите на Европската Унија. Измените и дополнувањата на законската регулатива овозможуваат успешна меѓународна соработка, што е особено важно за борбата против перењето пари. Прописите за спречување перење пари, донесени во 1994 година, се однесуваат на физички или на правни лица, без разлика дали тие вршат релевантни финансиски работи или не, со цел тие да воведат системи за спречување перење пари.

Стразбуршката конвенција останува обележје кое претставува важен договор, камен темелник, на усогласувањата на регулативите и на стандардите за спречување перење пари помеѓу земјите-членки на ЕУ. Таа е широко ратификувана, до денес 48 држави се потписнички на оваа спогодба, вклучувајќи ги сите 47 земји од Советот на Европа и една што не е членка – Австралија, што ја прави особено корисна алатка за меѓународна соработка поради нејзините различни одредби за заемна помош. Освен тоа, заради нејзините одредби, таа се спроведува и во земји кои не се членки на организацијата. Целта на оваа Конвенција е да се олесни меѓународната соработка и заемната помош во истрагата на глобалниот криминал и за негово константно следење, за заплenuвање и конфискација на средствата од него.

Конвенцијата има за цел да им помага на државите за постигнување сличен степен на ефикасност, дури и во отсуство на целосна законска хармонија.

ГЛАВА III
СПРЕЧУВАЊЕ ПЕРЕЊЕ ПАРИ ВО НЕКОИ
ЗЕМЈИ ОД ЈУГОИСТОЧНА ЕВРОПА –
КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА

3. СПРЕЧУВАЊЕ НА ПЕРЕЊЕ ПАРИ ВО РЕПУБЛИКА СРБИЈА, РЕПУБЛИКА ХРВАТСКА И ФЕДЕРАЦИЈАТА БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА

3.1. Спречување перење пари во Република Србија

Целта на елаборирањето на националната стратегија за борба против перење пари и финансирање тероризам и на законските регулативи за откривање и за спречување на оваа нелегална дејност е да се изврши опис и анализа на состојбата и на трендовите на овој вид криминал, како и да се продлабочи овој сегмент на економски криминал преку анализа на законската, институционалната и на оперативната рамка за борба против перење пари и финансирање тероризам, сè со цел да се обезбедат препораки за надминување на проблемите и за подобрување на постоечкиот систем во врска со ова прашање. Како добар пример за организирање и насочување на државните институции кон брзо откривање и спречување на овој тип криминал и како е тоа законски покриено во рамките на тие институции, а во насока на елаборирање на овие прашања и проблематики, може да послужи конкретно Република Србија и нејзината борба за справување со овој вид криминал.

Под перење пари се подразбира учество во финансиски трансакции со прикривање на идентитетот, изворот и паричниот тек или движењето на парите. Самиот процес е измама која вклучува прикривање или замајување на институциите со преземање низа активности кои имаат за цел да прикажат лажна слика за начинот на стекнување на имотот, како и за вистинскиот идентитет на сопственикот на имотот.

Процесот на перење пари опфаќа низа недозволени активности и криминални дејства, од трговија со наркотици и оружје, преку трговијата со луѓе, до корупцијата и организиран криминал. Втората фаза од организирањето на ова криминално дело вклучува пренос на готовина во странство, внесување кеш во банка и плаќање одредена роба и услуги или внесување готовина на банкарска сметка, која потекнува од нелегална трговија (на пр. со наркотици). Третата фаза опфаќа купување фирми и претпријатија, како и инвестирање во друг недвижен имот. Последната фаза претставува раслојување на средствата стекнати на нелегален начин, преку прикривање, со помош на повеќекратни трансфери.⁴⁶

Правната рамка против перењето пари во Република Србија опфаќа:

⁴⁶ Презентација под наслов: „*Republika Srbija, Ministarstvo finansija, Uprava za sprečavanje pranja novca*“.

- кривичен законик, со чија помош ова дело се определува како кривично дело за перење пари, финансирање тероризам и конфискација на имотна корист;
- кривична постапка, која вклучува истрага и гонење, како и привремени мерки;
- закон за спречување перење пари и финансирање тероризам;
- национална стратегија за борба против перење пари и финансирање тероризам;
- закон за банки и за банкарско работење, како и други закони кои го регулираат финансискиот систем на државата.

Со донесување на Законот за спречување перење пари, Република Србија уште во 2001 година започнала со борбата против перењето пари и финансирањето тероризам.⁴⁷

Со овој закон се пропишани превентивните мерки за откривање и спречување перење пари, а основана е и Комисија за спречување перење пари, која дејствува во состав на Министерството за финансии на Република Србија под името Управа за спречување перење пари. Во декември 2005 година, пак, донесен е нов закон за спречување перење пари, како и посебен член во Кривичниот закон со кој се регулира ова дело како кривично, односно со овие одредби се криминализира перењето пари.⁴⁸

Исто така, пропишани се и други законски регулативи со кои дополнително се криминализира ова дело, меѓу кои и членот 393 од Кривичниот законик на Република Србија, понатаму, Законот за спречување перење пари и финансирање тероризам, со кој се регулира системот на превентивни мерки против перењето пари и финансирањето тероризмот, како и репресивните мерки кои се применуваат врз основа на релевантни мерки за безбедност на резолуцијата на Советот на ОН, кои обезбедуваат ограничување на отстранување на физичките и на правните лица од страна на Советот за безбедност, означени како терористи или како терористички организации.

⁴⁷ Национална стратегија за борбу против прања новца и финансирања тероризма („Службени гласник РС“, бр. 89/08)

⁴⁸ Член 231 од Кривичниот законик на Р. Србија („Службен весник на РС“, бр. 85/05 и 107/05 – исправка)

3.2. Релевантни државни институции во борбата против спречување перење пари во Република Србија

Перењето пари е глобален проблем кој има негативни ефекти врз економската, политичката, безбедносната и врз социјалната структура на земјата. Последиците од перењето пари се нарушување на стабилноста, транспарентноста и на ефикасноста на финансискиот систем на државата, економски нарушувања и нестабилност, закана од реформи, намалување на инвестиции, губење на угледот на државата, дури и загрозување на националната безбедност.

Бидејќи денешните трендови и проценките од последиците од овој вид организиран криминал и тероризам често пати доведуваат до алармантни заклучоци, борбата против овие криминални феномени добива приоритет не само од европска перспектива и во меѓународната заедница туку и на овие простори. Со оглед на вредноста на денешните проценки, ваквиот криминал во сите свои облици и во блиска иднина ќе претставува сериозна закана. Затоа, мошне битен сегмент е организирањето на сите релевантни државни институции во борбата против спречување перење пари. Во Република Србија, организациската структура на државните институции, надлежни за третирање на оваа проблематика, е подредена на следниот начин:⁴⁹

⁴⁹ http://www.mfin.gov.rs/UserFiles/File/o%20ministarstvu/Schema%2025_11_11.pdf, преземено на: 26.05.2012 г.

Министер за финансии	
Државен секретар	
Кабинетот на министерот	
Оддел за односи со јавноста	Оддел за контрола на државна помош
Управи	Сектор за интерна ревизија
Управа за спречување перење пари	Управа за игри на среќа
Даночна управа	Управа за јавен долг
Девизен инспекторат	Управа за слободна зона
Трезор	Царинска управа
Финансиски сектори	Секретаријат на министерството
Финансиски инспекторат	

3.2.1. Министерство за финансии

Министерството за финансии е одговорно за државната администрација од аспект на контролирање на буџетот на државата, утврдување на консолидираниот биланс на јавните приходи и расходи, системот на даночната политика, данокот и другите јавни приходи, управувањето со јавните расходи, расположливите средства на јавните финансии на Република Србија, на јавниот долг и на финансиските средства на државата. Исто така, врши и дејности поврзани со спречување перење пари и ги применува предложените прописи со кои се регулира оваа област. Во рамките на Министерството за финансии работат и специфични органи кои се во спрега со борбата против перењето пари, а тоа се: Управа за спречување перење пари, Даночна управа, Царина, Девизен инспекторат и Управа за игри на среќа.⁵⁰

⁵⁰ <http://www.mfin.gov.rs/pages/article.php?id=6350>, преземено на: 10.05.2012 г.

3.2.2. Управа за спречување перење пари

Управата за спречување перење пари, практично, врши финансиско разузнавање на Република Србија. Таа, всушност, е централен орган во системот за борба против перењето пари и финансирањето тероризам. Нејзината надлежност е пропишана со Законот за спречување перење пари и финансирање тероризам. Даночните обврзници, според тој закон, известуваат за сомнителни трансакции и лица, кои потоа Управата за спречување перење пари ги анализира, собира дополнителни информации и ако утврди дека во некој случај постои основано сомневање за перење пари, ги пренасочува информациите до надлежните органи, пред сè, до надлежните обвинители и до полицијата. Управата може да покрене постапка за да се соберат и да се анализираат податоци на иницијатива и на други јавни тела, како што се судовите, Безбедносно-информативната агенција, Агенцијата за приватизација, Комисијата за хартии од вредност и полицијата.

За да се спречи перењето пари, целиот систем на функционирање на оваа Управа се состои од:

- даночниот обврзник и сите оние претставници на финансиски и на нефинансиски сектори, кои се должни да ги применуваат прописите за спречување перење пари (банки, осигурителни компании, ревизори...). Нивната цел е да се создаде една неповолна средина за перење пари во една држава, преку спроведување дејствија и мерки пропишани со закон.
- надлежните надзорни органи, кои ја контролираат примената на законодавството против перење пари и финансирање тероризам од страна на даночните обврзници, со што се обезбедува правилно спроведување и функционирање на прописите во овој дел. Надлежни супервизорски органи се Народната банка на Република Србија, Комисијата за хартии од вредност, Девизниот инспекторат и Министерството за трговија и услуги.
- полицијата, обвинителите и судовите или телата кои се дел од репресивниот систем за спречување перење пари и начинот на кој тие ги гонат сторителите на кривичното дело перење пари. Нивната работа во овој систем е од суштинско значење, нивните груби казни и конфискацијата на имот имаат влијание врз општата превенција, односно,

овие институции испраќаат јасна порака дека перењето пари во Република Србија не е препорачлива работа.

Во случаите каде што приносите од кривично дело се прикажуваат како заработени пари или имот, при што нивните активности нема да го привлечат вниманието на властите, се вршат низа трансакции со крајна цел стекнување пари или имот, кои се прикажани како легално стекнати. Парите во овој процес често ја менуваат својата форма и се движат од едно место до друго. Перењето пари е процес што ги надминува националните граници и механизми за борба против овој криминал.

3.2.3. Даночна управа

Даночната управа е орган во состав на Министерството за финансии. Таа, всушност, претставува даночна полиција задолжена за откривање даночни казниви дела и нивни сторители. Овој оддел во Министерството за финансии на Република Србија е предводен од главниот инспектор, кој по препорака на министерот за финансии е назначен од страна на Владата. Дејствува како Даночна полиција која се состои од две одделенија на национално ниво, кои се наоѓаат во седиштето на Секторот за координација на откривање даночни казниви дела и на Катедрата за анализа и за информатика, со локации во четири регионални центри (Белград, Нови Сад, Крагуевац и Ниш) и е поделена на 26 оперативни делови. Овластувањата на Даночната управа се пропишани со Законот за даночна постапка и даночна администрација.

Во согласност со овој закон, таа презема било каква акција во рамките на своите овластувања.

3.2.4. Царинска управа

Царинската управа е основана како орган во состав на Министерството за финансии. Царинската управа, во рамките на Одделот за внатрешна контрола, е вклучена во борбата против перењето пари и финансирањето тероризам, како и во борбата против организираниот криминал во Република Србија. Царинската управа првенствено има координативната улога и соработува со други државни агенции, вклучувајќи ги испораката на оперативните податоци, како и вршењето проверка за одредени случаи по барање на други органи. Царинската служба, исто така, е

овластена да врши контрола на странски валути во меѓународниот сообраќај. Во случаи кога е определено дека постои повреда на девизните прописи, доставува извештаи за дела извршени во странство. Ако во текот на спроведување на царинските постапки и во спроведувањето на мерките на царинскиот надзор и контрола царинските органи имаат индикации за сторено кривично дело на странско правно лице, тие го известуваат Девизниот инспекторат.

3.2.5. Девизен инспекторат

Девизниот инспекторат, како орган во составот на Министерството за финансии на Република Србија, согласно со Законот за девизно работење, воспоставува и извршува инспекциски активности и надзор на девизното работење на резидентите и на нерезидентите, понатаму, извршува следење на спроведувањето на Законот за спречување перење пари и финансирање тероризам, на правни и претприемачки ангажмани при трансфер на пари и при услуги во меѓународните плаќања.⁵¹

3.2.6. Министерството за внатрешни работи

Дирекцијата за борба против организираниот криминал на Министерството за внатрешни работи е реорганизирана во согласност со Законот за организација и надлежност на државните органи во спречување на организираниот криминал и во спречување перење пари, како и во спречување финансирање тероризам. Како дел од оваа служба се и Одделот за борба против организиран финансиски криминал и Одделението за борба против перењето пари. Во рамките на овие оддели и за спроведување на нивните надлежности, обуката на полициските службеници е константна. Поради високиот степен на општествена опасност од кривичното дело и поради недостатокот на практика, обуката се сведува не само на припадниците на Министерството за внатрешни работи, кои се занимаваат со економскиот криминал, туку и на полицајци, чиј делокруг на работа се поврзани со т.н. општи злосторства, бидејќи во овој вид криминал се појавуваат и дела како киднапирање, изнуда, недозволена трговија со дрога и друго.

⁵¹ Службен весник на Република Србија, бр. 20/09 и 72/09.

3.2.7. Меѓународна соработка на Република Србија со релевантни меѓународни организации за спречување перење пари

Откривањето и спречувањето перење пари и финансирање тероризам е глобален проблем со кој се соочуваат речиси сите земји на Меѓународната заедница и на Обединетите нации. Во такви услови, неопходна е соработката на институциите што го сочинуваат финансискиот систем на Република Србија. Таквите напори веќе резултираа со билатерални и со мултилатерални договори помеѓу заинтересираните земји, со коишто се преземаат мерки за спречување на ширењето организиран криминал и терористички активности, особено во делот на спречување перење пари и финансирање тероризам. Друг битен тренд е и постојаната намера за воспоставување блиска соработка помеѓу тајните служби поради размена на разузнавачки информации. Следствено на ова, службите на системот на Србија, што дејствуваат во делот на спречување перење пари на меѓународно ниво, активно учествуваат во работата на Комисијата MONEYVAL на Советот на Европа, која се среќава со експерти за прашања во делот на борбата против перење пари. Исто така, Република Србија, преку своите надлежни институции што се справуваат со меѓународниот криминал, е член на Меѓународната асоцијација на финансиски разузнавачки служби (групата Егмонд) од јули 2003 година. Членството е доказ дека администрацијата исполнува меѓународно признати критериуми и е во состојба на ефикасна и безбедна размена на финансиско разузнавање со своите колеги од целиот свет. Сите податоци се разменуваат со карактер на службена тајна и можат да се користат само за целите во финансискиот криминал на меѓународно ниво и на начин утврден со закон. Управата за спречување перење пари, која има статус на набљудувач, учествува во Евроазиската група за борба против перење пари и финансирање тероризам. Со Законот за спречување перење пари и финансирање тероризам, на овие институции им беше дадена надлежност над инспекцијата на одредени даночни обврзници, како ревизори, претприемачи и правни лица, кои се вклучени како даночни советници и друго. Во рамките на таа меѓународна соработка на надлежните институции во делот на спречување перење пари, поважни договори кои ги ратификувала Република Србија се:

- Конвенцијата на ОН против недозволена трговија со наркотични дроги и со психотропни супстанции;
- Конвенцијата за спречување финансирање тероризам;

- Конвенцијата против транснационалниот организиран криминал.

Како членка на Обединетите нации, Република Србија е должна да ги спроведе сите мерки според резолуцијата на Советот на ОН во делот на спречувањето перење пари. Врз основа на ова, Република Србија го усвои Извештајот на евалуација на системи за борба против перењето пари. Извештајот содржи препораки од страна на Советот на ОН коишто Република Србија е должна да ги спроведе. Главна цел е да се подигне нивото на меѓународна соработка и размена на информации во врска со перење пари меѓу националните институции за спречување перење пари. Управата за спречување перење пари, исто така, се обидува да соработува и со другите државни органи и даночни обврзници за да ја утврди потребата за понатамошна обука, која се постигнува преку семинари и работилници, со цел успешна имплементација на законите во сите негови аспекти. Управата за спречување перење пари се обидува да соработува и со други државни агенции, со цел да придонесе за зајакнување на системот за откривање и спречување перење пари во Република Србија и на интегритетот на финансискиот систем на државата.

Надлежностите на Управата во рамките на меѓународното дејствување и соработка се следните:

- собирање, обработка, анализа и чување податоци и информации добиени од даночниот обврзник и од надлежните државни органи;
- прием на барања за податоци и информации од надлежните државни органи, потребни при сомневање за криминал што вклучува перење пари;
- мултиратерална и билатерална соработка, размена на податоци на реципрочна основа со странски финансиски разузнавачки служби;
- доставување податоци и информации до надлежните државни органи во врска со трансакции и лица кои се осомничени за перење пари.

Експертите укажуваат дека завршувањето на целокупниот процес на приватизација во Република Србија може лесно да влијае на кривичното дело перење пари поради можностите за инвестирање „валкани“ пари во купување компании кои се приватизираат и потребата за перење незаконски стекнати пари. Експертите сметаат дека либерализацијата на надворешната трговија и на девизното работење, исто така, може да го зголеми ризикот од перење пари. Според тоа, на Република Србија и е потребен цврст финансиски систем, кој преку своите институции ќе биде способен да се заштити од ваков вид криминал.

3.3. Спречување перење пари во Република Хрватска

Целта на слаборирањето на феноменот перење пари и законските регулативи за откривање и спречување на оваа директива е да се осознае и продлабочи овој сегмент на економски криминал преку дефинирање и специфицирање на процесот на некои од најчесто користените методи за овој тип криминал и како е тоа законски покриено во некои држави, конкретно во Република Хрватска, како најексплицитен пример.⁵²

Според Хрватските закони, терминот перење пари подразбира преземање дејствија кои го прикриваат вистинскиот извор на пари, имот или на други права кои се осомничени за незаконски стекнати во земјата или во странство, вклучувајќи:

- размена или друг пренос на пари или друг имот при незаконски активности;
- криење на вистинската природа, изворот, наоѓањето, диспозицијата или на сопственичките права, што се однесуваат на пари или на друг имот од незаконска дејност;
- стекнување, поседување или трговија со пари или со друг имот што произлегуваат од нелегални активности.

3.3.1. Методи за перење пари во Република Хрватска

Паралелно со технолошкиот развој на општеството се зголемува и бројот на софистицирани и комплексни методи за прикривање на потеклото на нелегално стекнатиот имот или средства. Меѓу бројните методи, најчесто се користат Методот на повеќе трансакции – кога иста личност во еден ден ќе изврши две или повеќе трансакции и вкупниот износ на трансакции во тој ден го надминува пропишаниот лимит за идентификација и за верификација на идентитетот на парите, понатаму, т.н. Метод на погрешни компании – каде што се појавуваат компании зад кои се крие перење средства, како што се одредени истакнати претпријатија, ангажирани во законските деловни активности, сè со цел прикривање перење пари. Во оваа фаза, при овој метод на прикривање, често се користи и самата постапка на перење, а тој може да биде спроведен во неколку земји паралелно. На пример, одредена сума средства

⁵² Kazneni zakon „Narodne novine“ br. 110/97.

заработени на нелегален начин се депонираат на сметки на трети лица во различни држави. Ова е еден од најчесто користените методи на перење пари. Значи, лицето кое сака да имплементира валкани пари во финансискиот систем може да се обиде да го прикрие нивното потекло или потеклото на незаконски стекнатиот имот преку номинален претставник – член на семејство, пријател или бизнис-познаник, кој ужива доверба во заедницата и врши редовни легални трансакции, со што би се елиминирал сомнежот уште на почетокот и номиналниот претставник лесно би го избегнал откривањето на изворот на валканите пари.

Всушност, попрецизните значења за овие поими би биле следните:⁵³

1. Перењето пари вклучува преземање активности со кои се прикрива вистинскиот извор на пари или на друг имот за кој постои сомневање дека е набавен на незаконски, односно на нелегален начин како во земјата така и во странство, вклучувајќи:

- каква било размена или друг пренос на пари или други такви средства;
- прикривање на вистинската природа, изворот, локацијата, располагањето, движењето, правата или сопственоста врз парите или врз друг имот;
- стекнување, поседување или употреба на тие пари или на друг имот.

За перењето пари кое вклучува големи количини готовина, како износи на парични трансакции, од особена важност е поставеноста на финансискиот систем на државата, односно структурата на финансиските институции и нивната меѓусебна поврзаност. Перењето пари има негативно влијание врз економските показатели и придонесува за ослабување на економскиот раст.

Затоа е потребно една држава да има здрав и цврсто поставен финансиски систем кој ќе вклучи повеќе институции во борбата против перење пари, како што е примерот со Република Хрватска. Во нејзиниот финансискиот систем, освен Управата за спречување перење пари и финансирање тероризам, вклучени се и институции од типот на Финансиски инспекторат, Царината, како и Министерството за финансии и Министерството за внатрешни работи. Сите овие субјекти заедно работат поврзано или синхронизирано преку законската регулатива за спречување перење пари.

Законот за спречување перење пари и финансирање тероризам е акт кој целосно е во согласност со Европскиот парламент и со Советот за спречување на употребата на

⁵³ Kazneni zakon „Narodne novine“ br. 110/97.

финансискиот систем за перење пари и за финансирање тероризам. Со овој закон се пропишуваат:⁵⁴

1. мерки и активности во областа на банкарството и на небанкарските финансиски бизниси, но и во делот на монетарната политика и на другите бизнис-сегменти, каде што се преземаат одредени дејствија за спречување перење пари и финансирање тероризам.
2. мерки и дејствија кои се потребни за да се усогласат со овој закон.
3. надзор на даночните обврзници во спроведувањето на мерките и дејствијата во банкарското и во небанкарското финансиско работење, како и други монетарни дејствија, кои се подразбираат при спречување и откривање перење пари и финансирање тероризам.
4. задачи и надлежности на Секторот (канцеларијата) за спречување перење пари.
5. меѓународна соработка на Секторот (канцеларијата) за спречување перење пари.
6. надлежности и постапки на другите државни органи и правни лица со јавни овластувања при откривање перење пари и финансирање тероризам.
7. други прашања значајни за развој на превенцијата при спречувањето перење пари и финансирањето тероризам.

Одредбите од овој закон кои се однесуваат на спречувањето перење пари соодветно се применуваат и при спречувањето финансирање тероризам, во делот на спречување и откривање на активностите на поединци, правни лица, групи и организации, а во врска со финансирањето тероризам. Законот е усогласен со Директивата на Европскиот парламент и на Советот за спречување злоупотреба на финансискиот систем преку перење пари и финансирање тероризам во октомври 2005 година.

Законот ги дефинира мерките за спречување перење пари и финансирање тероризам кон сите даночни обврзници. Сите даночни обврзници имаат законска обврска да го минимизираат ризикот од финансиски и бизнис-трансакции, кои се вклучени поради можноста за нивно користење.

Согласно со овој закон, донесен од страна на министерот за финансии на Република Хрватска, изградени се и одредени прописи, кои ќе помагаат во спроведувањето на овој закон:

⁵⁴ Zakon o sprečavanju pranja novca i financiranja terorizma, Narodne novine broj 87/2008.

- прописи за известување до Управата за спречување перење пари за сомнителни трансакции и лица.
- прописи за известување до Управата за спречување перење пари за трансакции на готовина во поголеми вредности и условите под кои даночните обврзници не се обврзани да ја известат Управата за готовинска трансакција за одредени активности.
- прописи за контрола на движењето на готовина во домашна или во странска валута преку граница.
- прописи за начинот и за условите за информирање на Канцеларијата за спречување перење пари за сомнителни трансакции и лица и евиденција од страна на адвокати, правни фирми, нотари, ревизорски фирми и независни ревизори.
- прописи со кои се уредуваат содржината и видот на информациите за исплатувачот, придружните трансфери на електронски средства, обврските за плаќање на давателите на услуги и за одговорноста при собирање податоци во преносот на средства.
- прописи со кои се уредуваат правила за утврдување на условите под кои даночните обврзници се класифицираат, што придонесува за можност од мал ризик за перење пари.
- прописи со кои се уредуваат правила за начинот и за роковите за доставување информации до Управата за спречување перење пари, од аспект на кривично дело перење пари.
- прописи со кои се уредуваат правила за начинот и за роковите за доставување информации до Управата за спречување на перење пари, од аспект на прекршочна постапка.

3.3.2. Релевантни државни институции во борбата против перењето пари во Република Хрватска

Врз основа на постоечката законска регулатива во Република Хрватска, постојат државни институции кои се надлежни да преземаат мерки и активности за спречување перење пари и секаков вид финансиски криминал. Тие функционираат како резултат на организациската структура која е соодветно поставена да одговори на евентуалните предизвици.

3.3.2.1. Финансиски инспекторат

Упатството за спроведување на Законот за спречување перење пари и финансирање тероризам го носи Финансискиот инспекторат на Министерството за финансии. Финансискиот инспекторат, во согласност со чл. 83 од Законот за спречување перење пари и финансирање тероризам, го следи спроведувањето на законот, во согласност со усвоените подзаконски акти. Ова упатство е усвоено со цел да им помогне на даночните обврзници во исполнувањето на нивните обврски, но и да обезбеди олеснување на спроведувањето на законот и прописите кои се однесуваат на спречување злоупотреба на финансискиот систем во Република Хрватска. Борбата против перење пари, всушност, претставува ефикасно спроведување на одредени мерки и дејствија опишани во ова Упатство за да се минимизира ризикот од злоупотреба на финансискиот систем, преку користење различни методи и техники на перење пари и финансирање тероризам. Целта на борбата против перење пари е спречување и откривање активности, поврзани со прикривање на вистинските извори на пари и други средства кои се под сомнение дека се незаконски стекнати.

Финансискиот инспекторат во Република Хрватска е административна организација во рамките на Министерството за финансии на оваа земја, која врши надзор над примената на Законот за спречување перење пари и финансирање тероризам. Организацијата, надлежноста и овластувањата на Финансискиот инспекторат се регулирани согласно со Правилникот за спроведување на активностите и мерките за вршење дејства во правец на надлежностите на овој инспекторат, во остварувањето на својата мисија да го заштитат системот од сериозни економски нарушувања во социјалната, политичката и безбедносната сфера. Финансискиот инспекторат врши надзор над спроведувањето на Законот за имплементација на даночната политика, соработува со други супервизорски органи и агенции, учествува во едукација како на вработените службеници така и на даночните обврзници, а ги третира и прекршочните постапки од прв степен.

Финансискиот инспекторат соработува со други државни органи и со меѓународни институции, како и со даночните обврзници, кои се должни да го почитуваат законот. Во соработка со други релевантни супервизорски финансиски тела, кои обезбедуваат помош за даночните обврзници во однос на разбирањето на одредбите од законот, врши надзор над спроведувањето на законот. Даночните обврзници, пак, имаат важна улога во националниот систем за откривање и

спречување перење пари и нивниот удел се рефлектира во примената на законските одредби во врска со одбивање на извршување сомнителни трансакции, водење евиденција и известување на Управата за спречување перење пари. Затоа, од исклучителна важност за даночните обврзници е добро да ги познаваат законите, своите обврски, да знаат која е улогата на Финансискиот инспекторат и кои мерки, активности и постапки ги применува. Овие насоки придонесуваат за подобро информирање, а со тоа и поефикасно исполнување на обврските на даночниот обврзник, како и за развојот на соработката помеѓу Финансискиот инспекторат и даночните обврзници околу спречувањето перење пари.

Овој инспекторат спроведува и низа анализи и проценки на ризикот од одредени платежни услуги, вклучувајќи и пренос на пари, понатаму, ризик од издавање електронски пари од земјите-членки, ризик од одредени помошни компании за издавање електронски пари од трети земји и од компании за издавање електронски пари од земјите-членки кои се овластени директно да ги вршат услугите околу електронските пари во Република Хрватска, понатаму, овластени менувачници, правни и физички лица кои извршуваат должност во врска со активирање и обезбедување кредити и заеми, издавање и управување со инструментите за плаќање (на пример, кредитни картички), издавање гаранции, инвестициски менаџмент за трети лица и потребни консултации во врска со ова, посредување во склучување договори за кредитни трансакции, бизнис- и поверенички услуги, тргување со благородни метали и скапоцени камења, трговија со уметнички предмети и антиквитети, организирање или спроведување тендери, правни и физички лица кои вршат активности во рамките на професии како адвокати и нотари, ревизија и независен ревизор и правни и физички лица кои вршат сметководствени услуги и даночни совети.

Финансискиот инспекторат е опфатен и преку одредби во Хрватскиот законик (Сл. весник 85/08 и 55/11), според кој се уредува организацијата, овластувањата и надлежноста на Финансискиот инспекторат во однос на обврзници за контрола на спроведување на мерките и дејствијата за спречување перење пари.⁵⁵

Во согласност со членовите 9, 10, 11, 12 и 14 од овој законик, овластено лице на Финансискиот инспекторат има овластувања да врши преглед на деловните книги, банкарските и финансиски документи, договори и на други документи во која било форма, да врши увид во деловните простории, стоки, апарати и опрема, да го утврди

⁵⁵ Zakon o finansijskom inspektoratu Republike Hrvatske, Narodne novine broj 85/2008.

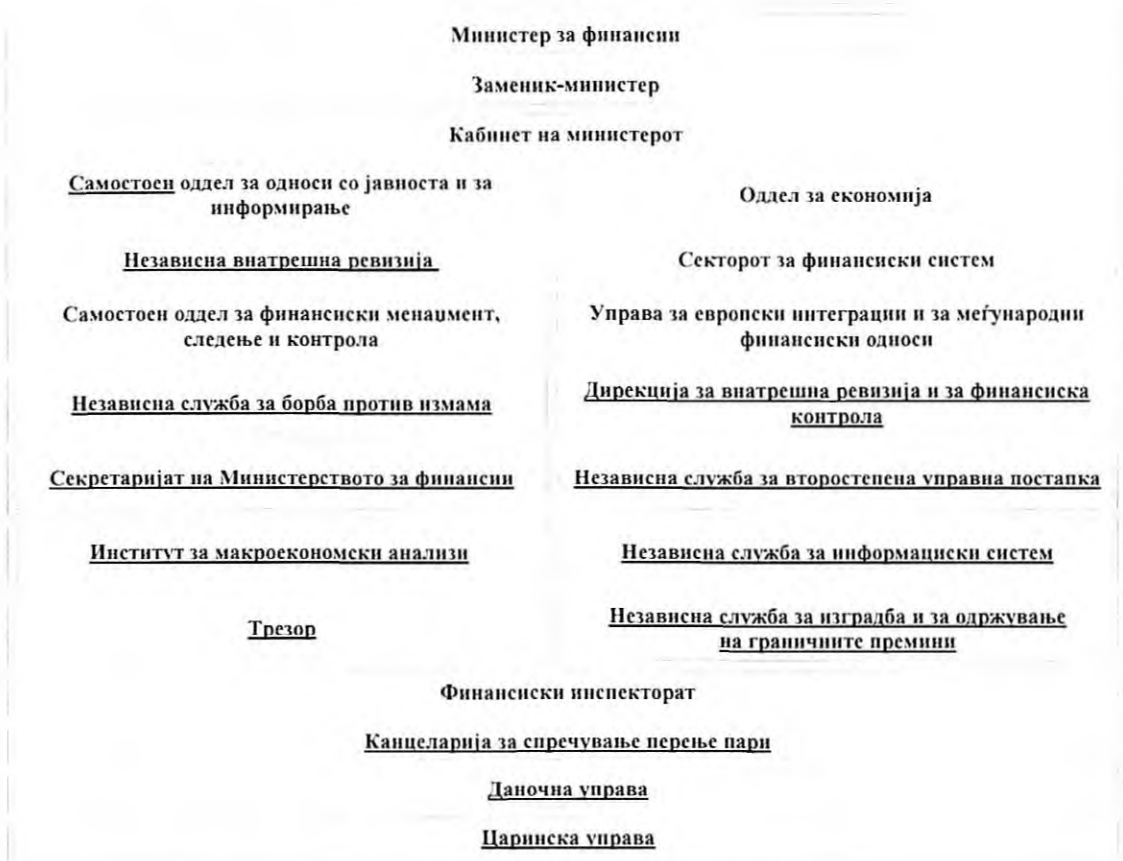
идентитетот на лицата кои работат на работни места кои се предмет на инспекцијата, да земе изјави од лицата кои имаат информации релевантни за инспекцијата, да бара информации од даночните обврзници, документација и информации за сите околности кои се од значење за вршење инспекција, да се воздржи од секој акт кој е во спротивност со одредбите на законите, привремено да одзема предмети и документација, да врши непосредна теренска контрола во просториите на даночниот обврзник, да применува соодветни мерки за контрола на даночните обврзници со примена на принципите и.т.н.

3.3.2.2. Министерство за финансии

Министерството за финансии на Република Хрватска е владино тело чиј делокруг се определува со Законот за организацијата и надлежност на министерствата и органите на државната власт. Внатрешната организација на Министерството за финансии е пропишана со правилник, под чија капа дејствуваат управни организации и други внатрешни организациски единици.⁵⁶

⁵⁶ Министерство за финансии на Република Хрватска.

Организација на Министерството за финансии

Врз основа на член 16, став 2 и член 42 од Законот за спречување перење пари и финансирање тероризам („Службен весник“ број 87/08), Министерот за финансии има донесено и Уредба за информирање на Канцеларијата за спречување перење пари, сомнителни трансакции и откривање сомнителни лица. Министерството за финансии на Република Хрватска учествува во изготвување закони и подзаконски акти во банкарскиот систем, платниот систем, системот на осигурување и реосигурување, во инвестициските фондови и предлага мерки за подобрување на овие системи. Врши подготовка на стручни мислења и анализи за согласности на нацрт-законите и на другите акти кои кореспондираат со хрватското и со меѓународното право. Врши дополнителна контрола на одредбите за трговско право, дополнително ги следи прописите кои го регулираат работењето на Народната банка на Република Хрватска, на Агенцијата за хрватски осигурувања на депозити и за санација на банки, на Хрватската банка за обнова и развој, дополнително ги следи прописите кои го регулираат економскиот формат итн. Помеѓу сите овие активности и обврски

нагласена е заложбата на Министерството за финансии за поддршка и за соработка со другите институции за спречување перење пари. Канцеларијата за спречување перење пари анализира сомнителни трансакции, кои се добиени од банките и од другите обврзници.

Канцеларијата им предочува сомнежи за перење пари на надлежните државни органи и меѓународни канцеларии по претходни постапки на надзор за откривање на кривичната постапка (финансиски истраги, кривични истраги и кривични постапки), со цел да се утврди незаконскиот карактер на средствата, анализирани во сомнителни трансакции. Само пресуда од судот за перење пари може да го потврди ваквото дело на незаконитост. Исто така, под капата на Министерството за финансии дејствува и Националниот совет за следење на спроведувањето стратегија за борба против корупцијата. Овој Совет за одредени случаи непосредно поднесува извештај за проценка до Канцеларијата за спречување перење пари со заклучок за потребата од ангажирање полиција, Државен завод за правобранителство, Царинска управа и Управа за перење пари, со цел зајакнување на меѓуинституционалната соработка за брзо, прекршочно и кривично гонење на сторителите на ваквите криминални дела.

3.3.2.3. Царинска служба

Хрватскиот парламент во текот на 2009 година донесе Закон за царинска служба. Со овој закон се уредува организацијата, надлежностите, управувањето со царинските давачки, одговорностите на царинските службеници и посебните и материјалните права на царинските службеници. Причината за донесувањето на еден ваков закон е целосно приближување на хрватскиот царински систем и на позицијата на царинската служба кон царинскиот систем на Европската Унија и кон позицијата на царинските служби во Европската Унија, како и ефикасно функционирање на царинската служба, јасно дефинирање на правата, обврските и одговорностите на царинските службеници. Од особено значење е делот од законот што ја уредува борбата против криминалните активности, против сите форми на трговија со луѓе, организираниот криминал, тероризмот, перењето пари и сивата економија, против спречувањето злоупотреба на финансиските системи во државата. Со цел да се откријат ваквите криминални појави на царински повреди и други злосторства извршени со кршење на царинските прописи, за чие спроведување е одговорна Царинската управа, се зголемија овластувањата на царинските работници во делот на

контролата и на заштитата од финансиски криминал. Со зголемување на овластувањата на хрватските царински работници, Царинската управа активно и ефикасно ја исполнува својата улога во комплетниот систем за заштита на заедничката царинска територија и за спроведувањето на мерките и на дејствијата од царинскиот надзор и инспекција.

3.3.3. Криминализирање на делото перење пари според Казнениот законик на Република Хрватска

Целта на казната е да се почитува генералната цел на кривичните санкции преку изрекување осуда за кривичното дело од страна на заедницата. Употребата на пропишаните казни често влијае позитивно врз свеста на граѓаните за опасност од кривично дело и за казнувањето на неговите сторители. Според Казнениот закон на Република Хрватска и членот 265 од овој закон, кој ја опфаќа законската регулатива за перење пари, ќе се казни со затвор од шест месеци до пет години секој оној којшто имотната корист стекната со криминал ќе се обиде да ја инвестира, преземе, претвори, пренесе или размени, со цел да го прикрие нејзиното незаконско потекло. Со ваква казна ќе се казни и секој оној којшто ја крие вистинската природа, потеклото, локацијата, распоредот, преносот, правата и сопственоста на средствата. Исто така, според овој член се казнува и секој оној којшто имотната корист стекната нелегално од страна на друг субјект сака да ја прибави за себе, да ја поседува или да ја користи. Оној кој презема прекршочни активности според ставовите 1, 2 или 4 од овој член, притоа постапувајќи од небрежност во однос на околностите дека се работи за имотна корист стекната со казнено дело, се казнува со затворска казна од три години. Понатаму, оној кој се презема активности наведени во ставовите 1, 2 и 4 од овој член, постапувајќи со небрежност, а во однос на тоа дека се работи за принос од криминал, ќе се казни со затвор со времетраење не подолго од три години. Сите овие казни се уредени со овој закон, а се однесуваат на криминализирање на делото перење пари.⁵⁷

⁵⁷ Smerjnice za provođenje Zakona o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma za odvjetnike i javne bilježnike.

3.3.4. Меѓународната соработка на Република Хрватска со релевантни меѓународни организации за спречување перење пари

Меѓународната заедница и владите на нејзините земји-членки признаваат дека се подложни на финансиски и на нефинансиски ризик. Сепак, работата на Канцеларијата, како и комплетниот систем за борба против перењето пари и финансирањето тероризмот во Република Хрватска е под континуирана евалуација од страна на лиценцирани меѓународни експерти на Советот на Европа: Комитетот на експерти за евалуација на спречување перење пари (MONEYVAL), експертите од Меѓународниот монетарен фонд, група финансиски акции (ЕФА, ОЕЦД), Светска банка, ГРЕКО (Група европски држави против корупцијата) и самата Европска комисија за спречување перење пари.

Фактот дека Канцеларијата за спречување перење пари во Хрватска успешно ја врши својата работа го потврдуваат меѓународните оценувачи, како и некои клучни индикатори. Комитетот на Советот на Европа (MONEYVAL), во извештајот за евалуација на мерки против перењето пари и финансирањето тероризмот во Република Хрватска, во 2008 година заклучува дека Канцеларијата која дејствува во Република Хрватска и постапува по оваа проблематика ефикасно ги извршува своите основни задачи, благодарение на успешната координација и евалуација на системот за известување и анализа на поплаките во согласност со системот за спроведување мерки за спречување и откривање перење пари, од страна на Канцеларијата за спречување перење пари, која е целосно оперативна и функционална во нејзината работа. Обвинителството и полицијата, со коишто евалуаторите соработуваат на терен, генерално се задоволни од работата на финансискиот систем во делот на спречување перење пари. Канцеларијата е активен член на групата Егмонд и обезбедува навремена и корисна помош за други странски претставништва и секогаш е во состојба да размени важни податоци од сите видови финансиско разузнавање.⁵⁸

Во согласност со меѓународните стандарди и врз основа на член 75 од Законот за спречување перење пари и финансирање тероризам, Канцеларијата за спречување перење пари, како хрватско финансиско разузнавање, собира и обработува класифицирани информации и процедури за сомнителни трансакции и лица, па затоа таа е овластена да обезбеди информации за конкретни случаи. Важно е да се напомене

⁵⁸ Opće smjernice za provođenje Zakona o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma.

и тоа дека оваа институција не може да влијае на брзината на работењето или на вкупниот број завршени истражувања, иницирани истраги, обвинителни акти или пресуди за кривично дело перење пари, бидејќи тука се вклучени и други релевантни тела во борбата против перењето пари.

3.4. Спречување перење пари во Босна и Херцеговина

Како и во другите поранешни југословенски републики така и во Босна и Херцеговина процесот на транзицијата на јавни и на државни претпријатија создаде погодна почва за перење пари. Турбуленциите во 90-те години од минатиот век и војната придонесоа состојбата во Босна да биде во критични размери. По завршувањето на воените дејствија и по потпишувањето на Дејтонскиот мировен договор, состојбата во БиХ почна да се стабилизира, но сè уште не може да се потврди податокот дека состојбата во делот на економските малверзации и на перењето пари е надмината работа. Во таа насока во Босна и Херцеговина во 2004 година донесен е и стапи на сила Законот за спречување перење пари. Со донесувањето на овој закон укинати се: Законот за спречување перење пари на Федерацијата Босна и Херцеговина, донесен во 2000 година; Законот за спречување перење пари на Република Српска, донесен во 2001 година и Законот за спречување перење пари, донесен во 2003 година, а важел за областа Брчко. Со овој начин на поставување на законската рамка е постигната одредена законска регулатива која ја третира наведената проблематика. Во насока на подобрување на законската рамка во делот на перењето пари и финансирањето тероризмот во Босна и Херцеговина, врз основа на членот 4 од Уставот на Босна и Херцеговина Парламентарното собрание го донесе Законот за спречување перење пари и финансирање терористички активности.

Во раките на овој закон дефинирани се надлежностите и мерките за откривање, спречување и спроведување истрага за перење пари и финансирање терористички активности од страна на Финансиското разузнавачко одделение на Државната агенција за истраги и заштита, субјектите и останатите државни и правни лица со овластувања да вршат спречување перење пари и финансирање тероризам, како и регулирање на меѓународната соработка на надлежните органи и институции во делот на наведената проблематика.

*3.4.1. Релевантни државни институции во борбата против перење пари
во Босна и Херцеговина*

Надлежни субјекти за преземање мерки и активности за спречување перење пари и финансирање тероризам согласно со Законот за спречување перење пари и финансирање терористички активности се:⁵⁹

- банки;
- пошти;
- инвестициски и пензиски друштва и фондови;
- овластени агенти кои тргуваат со финансиски инструменти, девизи, размена, каматна стапка, преносливи хартии од вредност и извршуваат стоково тргување;
- друштва за осигурување, осигурителните брокери, осигурителни агенции, агенти за осигурување;
- казина и други приредувачи на игри на среќа;
- менувачници;
- куќи за заложување;
- нотари, адвокати, сметководители, ревизори;
- агенции за приватизација;
- агенции за недвижности;
- правни и физички лица кои ги извршуваат следните активности: распределба на пари или на имот во хуманитарни, добротворни, верски или социјални цели.

Со Законот за спречување перење пари и финансирање терористички активности, исто така, се утврдени и задачите и надлежностите кои ги имаат субјектите.

Во членот 5 од овој закон е прецизирано дека субјектите имат законска обврска да го проценат степенот на ризик кој доаѓа од поединец или од група клиенти, а се однесува на работниот однос, трансакциите или активностите со кои е можна злоупотреба во делот на перење пари или на терористички активности.

⁵⁹ Закон о спречувању прања новца и финансирања терористичких активности (Сл. гласник БиХ, бр. 53/09), член 4.

Проценката на ризикот потребно е да се направи во согласност со насоките кои произлегуваат од Финансиско разузнавачкото одделение и од надлежните надзорни органи, врз основа на низа подзаконски акти кои се донесени во насока на намалување на ризикот од перење пари и финансирање тероризам.

Според членот 6 од Законот, субјектите се должни да ги преземат сите неопходни мерки за утврдување на идентитетот и за следење на клиентот и на неговите трансакции во случај кога:⁶⁰

- се воспоставува работен однос со клиентот;
- кога се врши трансакција во износ од 30000 конвертибилни марки или за сума повисока од наведената, без обзир дали трансакцијата е извршен во еден наврат или во неколку последователни трансакции;
- кога постои основано сомневање во веродостојноста и во адекватноста на претходно добиените информации за клиентот или за вистинскиот сопственик;
- кога постои основано сомневање за перење пари или за финансирање тероризам во однос на трансакцијата или на клиентот, без обзир на износот на трансакцијата.

3.4.1.1. Државна агенција за истрага и за заштита (СИПА)

Државната агенција за истрага и за заштита (СИПА) е дефинирана со Законот за Државна агенција за истрага и за заштита и таа функционира во рамките на Министерството за безбедност на Босна и Херцеговина.

СИПА има широк спектар на надлежности, меѓу кои ќе ги истакнеме:⁶¹

- спречување, откривање и истрага на кривични дела од надлежност на судовите во Босна и Херцеговина, а посебно во делот на организираниот криминал, тероризмот, воените злосторства, трговијата со луѓе и други кривични дела против човештвото, вредности заштитени со меѓународното право и потешки облици на финасиски криминал;

⁶⁰ Закон о спречавању прања новца и финансирања терористичких активности (Сл. гласник БиХ, бр. 53/09), член 6.

⁶¹ Закон о Државној агенцији за истраге и заштиту (Сл. гласник БиХ, бр. 27/04), член 3.

- собирање разузнавачки податоци за кривични дела и анализа на безбедносната ситуација, на појави кои одат во прилог на развојот на криминалитетот;
- асистенција на судот и на обвинителството на Босна и Херцеговина;
- физичка и техничка заштита на лица, објекти и на друг имот заштитен со закон;
- заштита на сведоци;
- спроведување меѓународни договори во делот на полициската соработка и други меѓународни инструменти во нејзина надлежност;
- вршење криминалистичка експертиза.

Во рамките на организацијата на СИПА постои Оддел за финансиско разузнавање, кој има надлежности од сферата на перење пари и финансирање тероризам.

3.4.1.2. Оддел за финансиско разузнавање

Одделот за финансиско разузнавање е централен орган во преземањето активности за превенција, истрага и за откривање на перењето пари и финансирањето тероризам, во согласност со одредбите на Законот за Државната агенција за истрага и за заштита. Тој функционира во рамките на Државната агенција за истрага и за заштита.⁶² Унапредувањето на соработката помеѓу надлежните органи на Босна и Херцеговина, ФБиХ, РС и Дистриктите за спречување перење пари и финансирање терористички активности и промоцијата на соработка и на размена на информации со соодветните органи на други држави и со меѓународни организации одговорни за спречување перење пари и финансирање терористички активности спаѓаат во надлежностите на Одделот за финансиско разузнавање.

Одделот за финансиско разузнавање е основан во согласност со член 11 на Државната агенција за истрага и за заштита. Во член 13 од истиот закон се уредува надлежноста на Одделот преку: обезбедување, собирање, документирање, анализирање, пренасочување, барање информации, податоци и документација, во согласност со законот и со другите прописи на БиХ во врска со спречување перење

⁶² Закон о спречувању прања новца и финансирања терористичких активности (Сл. гласник БиХ, бр. 53/09), член 45.

пари и финансирање тероризам. Одделот за меѓународна соработка за спречување и истрага на перење пари и финансирање тероризам обезбедува и техничка помош на обвинителот во доменот на финансиското разузнавање .

Одделот за финансиско разузнавање е формиран во согласност со дефиницијата на Финансиските разузнавачки единици на групата Егмонд (Здружение на финансиски разузнавачки единици низ целиот свет) и стана полноправен член на групата Егмонд во јуни 2005 година.⁶³

Основни задачи на Одделот за финансиско разузнавање се:

- откривање и истражување перење пари и финансирање терористички активности;
- задолжување на субјектите да доставуваат податоци за сомнителни трансакции или клиенти;
- привремено прекинување трансакции;
- издавање налог на субјектите за континуирано следење на финансиското работење на клиентите;
- координирање на меѓуинституционалната соработка.

Врз основа на законските надлежности и овластувања на Одделот за финансиско разузнавање, а во насока на спречување перење пари и финансирање терористички активности, може да изврши размена на податоци и информации со меѓународни организации, кои, исто така, се вклучени во спречување вакви кривични дела. Одделот може да достави податоци до странските финансиски разузнавачки единици или од нив да побара податоци кои се собираат на територијата на Босна и Херцеговина или на територијата од каде што потекнуваат самите служби со кои се врши размената на податоците и на информациите. Пред доставување податоци за финансиско разузнавање, Одделот за финансиско разузнавање ќе побара писмена гаранција дека информациите, податоците и документацијата ќе се користат само за цели утврдени со закон.

3.4.1.3. Управа за индиректно оданочување

Царинскиот сектор на Управата за индиректно оданочување на Босна и Херцеговина во суштина ја сочинува царинската служба на Босна и Херцеговина.

⁶³ http://www.sipa.gov.ba/sr/struktura/organizzazione_jedinice.php , преземено на 10/06/12.

Согласно со законската регулатива, Управата за индиректно оданочување мора да достави податоци до Одделот за финансиско разузнавање за секој обид на изнесување парични средства надвор од територијата на Босна и Херцеговина, кој изнесува 10 000 конвертабилни марки или повеќе, во рок од три дена од изнесувањето на парите. Исто така, Управата за индиректно оданочување до Одделот за финансиско разузнавање мора да достави информација за преземените мерки и активности против лицата за кои е започната прекршочна постапка.

3.4.1.4.Јавно обвинителство

Во насока на зацврстување на меѓуинституционалната соработка, надлежното обвинителство има обврската двапати годишно да достави анализа на целокупните податоци за предмети за кои е изречена пресуда и таа е правосилна, за предмети кои се во постапка или за постапки кои се отфрлени како неосновани до Одделот за финансиско разузнавање. Исто така, обвинителството, во насока на спречување перење пари, дејствува преку сопствениот механизам со кој покренува обвинителни акти против сите оние кои се обиделе да го злоупотребат законот, а за кои од надлежните органи е доставен квалитетен доказен материјал.

3.4.1.5.Финансиска полиција

Според член 4 од Законот за финансиска полиција, Финансиската полиција претставува тело на државната управа во состав на Министерството за финансии, со седиште во Сараево.

Според надлежностите дадени во член 7 од наведениот закон, Финансиската полиција врши контрола на физички и на правни лица за:⁶⁴

- законитост, исправност и навременост во пресметките и во уплатата на државните приходи, на јавните приходи во надлежност на Федерацијата, како и на приходите од посебни фондови на буџетот на Федерацијата;
- водење книговодство, односно царински пријави за промет на стоки и услуги, за приходи и за други елементи битни за утврдување на јавните приходи на Федерацијата;

⁶⁴ Zakon o finansiskoj policijom, (Sluzbene novine FBiH02/95).

- пријавување имот и недвижности кои подлежат на даночење;
- обезбедување прецизни податоци за правото на данок, олеснување и ослободување од данок;
- правилна примена на законите, супервизија на начинот на плаќање на стоката и на услугите и доставување податоци во таа насока;
- спроведување мерки за принудна наплата на јавните приходи;
- пресметка на камата за нанавремено плаќање на јавните приходи на Федерацијата;
- увоз и извоз на поединечни стоки и услуги кои се поврзани со плаќање и со пресметка на данок, царина и на други федерални давачки кои се плаќаат за увезената стока и друго.

Според член 9, инспекторите за извршување на задачите од својот делокруг ги имаат следните законски овластувања:⁶⁵

- привремено да ја одземат стоката, до правосилноста на решението за извршен прекршок или стопански престап, односно до пресудата за извршено кривично дело;
- привремено да затворат фирма;
- да запираат и да контролираат возила во сообраќајот за коишто има сомнеж дека вршат превоз на сомнителна стока;
- да влегуват во домот и во други простории согласно со законските одредби;
- да вршат увид во финансиската документација, работните книги и во друга документација поврзана со работењето на правните и на физичките лица;
- да извршат преглед на просториите, стоката, уредите и на опремата;
- да контролораат трошоци и ниво на количината материјал и сировини и да контролораат движење на готовите производи;
- да контролираат промет на жиро-сметки и на останати сметки;

⁶⁵ Zakon o finansiskoj policijom, (Sluzbene novine FBiH02/95).

- да утврдуваат идентитет на лицата кои самостојно вршат стопански или друг вид активности, односно да утврдуваат идентитет на лица кои во правно или во физичко лице извршуваат финансиски или сметководни работи и од нив земаат изјави;
- да вршат забрана за одредена активност;
- да вршат и други активности во остварување финансиски надзор.

3.5. Криминализирање на делото перење пари според Кривичниот закон на Босна и Херцеговина

Перењето пари во законодавството на Босна и Херцеговина се инкриминира во членот 209 од Кривичниот закон на Босна и Херцеговина, во рамките на осумнаесетата глава. Ова кривично дело претставува потполно нова инкриминација во законодавството на Босна и Херцеговина. Предвидувањето на ова кривично дело е резултат на преземените обврски од страна на Босна и Херцеговина, кои се темелат на меѓународните конвенции, како и на показателите дека перачите на пари, како составен дел на организираниот криминал, нашле погодна почва на подрачјето на Босна и Херцеговина, а имајќи го предвид фактот за транзицискиот карактер на државата, постоениот период, пресвртот и либерализацијата на стопанството, процесот на приватизација, странските инвестиции и слично.⁶⁶

3.6. Меѓународна соработка на БиХ со релевантни меѓународни организации за спречување перење пари

Законодавството на Федерацијата Босна и Херцеговина во делот на спречување перење пари се потпира на меѓународни норми и стандарди, содржани во следните меѓународни документи:⁶⁷

- Четириесет препораки на FATF;
- Девет специјални препораки на FATF;
- Конвенцијата UN за спречување на финансираниот тероризам, од 1999 година;

⁶⁶ Bjelopoljak S., Sprečavanje pranja novca u Bosni i Hercegovini, Specijalistički rad, Penevropski Univerzitet Apeiron, Banja Luka, 2009, str. 38.

⁶⁷ <http://www.revicon.info/home/sadrzaj/210>, преземено на: 05.09.2012 г.

- Конвенцијата UN против транснационалниот организиран криминал, од 2000 година;
- Конвенцијата за перење, потрага, привремено одземање и одземање пари стекнати со кривични дела (CETS No. 141, од 1990 г.).

Босна и Херцеговина, како членка на Советот на Европа и на Комитетот MONEYVAL, е обврзана да ги спроведува нивните одлуките, во смисла на меѓународна обврска инкорпорирана во домашниот правен систем. Овие обврски на Босна и Херцеговина се поврзани за различни области, вклучувајќи правни, економски, финансиски и банкарски области, области од осигурување, т.е. разузнавачко-полициски и др.

Комплексната структура на државното уредување на Босна и Херцеговина овозможува паралелно да егзистираат четири кривични закони и четири закони за кривични постапки. Овој начин, секако, го усложнува проблемот на спротивставување на кривичното дело перење пари. Кога во прашање е кривичното дело перење пари, не постои јасна разлика во разграничување на ставовите на Судот и на Обвинителството на Босна и Херцеговина во однос на судовите и на обвинителствата на ентитетско ниво. Поради ваквите правни ситуации, препораките на Комитетот MONEYVAL започнуваат со предлогот да се изврши измена и дополнување на кривичните закони во БиХ, така што ќе може јасно да се препознаат надлежностите на судовите и на обвинителствата на различни нивоа и кривичното дело перење пари ќе се инкриминира и процесира само на државно ниво. Препораките на Комитетот MONEYVAL налагаат одлуката во врска со ова да ја донесат надлежните субјекти на БиХ. Измените и дополнувањата на кривичното законодавство во Босна и Херцеговина во наведените членови се неопходни и поради нивно усогласувањето со Конвенцијата UN против транснационалниот организиран криминал и против незаконската трговија со опојни дроги и со психотропни супстанции, а со цел вклучување во активностите на трансферот на пари и на други противправно стекнати имоти, како уште една од предвидените активности која влегува во описот на кривичното дело перење пари.⁶⁸

⁶⁸ <http://www.revicon.info/home/sadrzaj/210>, преземено на: 05.09.2012 г.

ГЛАВА IV

ИМПЛИКАЦИИ ОД ПЕРЕЊЕТО ПАРИ ВРЗ БЕЗБЕДНОСТА НА ДРЖАВИТЕ

4. ВЛИЈАНИЕТО НА ПЕРЕЊЕТО ПАРИ ВРЗ БЕЗБЕДНОСТА НА ДРЖАВИТЕ

4.1. Определување на терминот подземно банкарство

Заради постигнување одлични резултати во борбата против сите видови криминал, потребно е најпрвин да се откријат и да се уништат неговите финансиски капацитети. За да се откријат финансиските извори мора да се откријат техниките и начините со кои секоја криминална организација го прикрива нелегалниот профит стекнат со незаконски активности. Преку откривањето на финансиските извори ќе се направи претстава за комплетната организациска поставеност на нелегалната формација.

Поимот подземно банкарство датира од многу одамна и најчесто е поистоветуван со перењето пари и со финансирањето тероризам. Подземното банкарство во суштина претставува неформален трансфер на пари или на какви било приноси кои не се опфатени со формалниот банкарски систем. Иако самиот поим асоцира на нешто нелегално, поимот подземно банкарство од многу автори е третиран како неформална манипулација со пари или со други приноси кои не претставуваат незаконска, односно нелегална активност. Подземното банкарство може да го сретнеме и под поимот паралелно банкарство или квази банкарство. Овој вид банкарско работење, во суштина, претставува алтернативен, односно неформален систем за пренос на пари и на останати вредности. Неформалниот начин на трансфер на пари започнува од почетокот на XX век и е карактеристичен за земјите кои се населени со емигранти. Тие целокупната своја заработка, на различни начини кои се надвор од банкарскиот систем, ја праќале на нивните семејства во матичните земји од каде што потекнуваат. Овој вид банкарство својата кулминација ја достигнува со ширењето на процесот на глобализацијата, каде што како резултат на бришењето многу граници е овозможено големо емигрирање од едни во други земји.

Според Никос Пасас, подземното банкарство претставува комерцијална активност која се состои од трансфер на пари преку националните граници без користење банкарски институции и организации, односно тоа е независен или

паралелен банкарски систем со кој се пренесуваат добра од една во друга држава без никаков запис.⁶⁹

Суштината на подземното банкарство претставува процес кој се базира на доверба помеѓу лицата кои вршат трансфер и лицата кои се корисници на трансферот. Во овој процес се вклучуваат и таканаречени посредници или трети лица. Целиот овој процес на трансферирање се карактеризира со тоа што за него не постои писмена белешка и сето ова за легалниот банкарски систем претставува енигма. Друга специфика на подземното банкарство е тоа што вршењето трансфери се изведува преку неформални банкарски институции врз кои надлежните органи за контрола немаат никаков пристап.

Подземното банкарство овозможува услови што не може да ги понуди ниту еден легален банкарски систем. Анонимноста, функционалноста во нестабилни држави и можноста да го користат неписмени луѓе го прават овој начин на банкарско работење одличен за земјите со низок степен на развиеност. Исто така, трансферирањето на ваков начин е доста поевтино во споредба со трансферот извршен преку легалниот банкарски систем.

Ако ги земеме предвид анонимноста, посредството и отсуството на записи за извршени трансакции, подземното банкарство е одлична алатка за вршење криминални и терористички активности. Преку најразлични начини на подземно банкарство во поново време огромни суми пари се трансферираат и одат на сметките на терористичките организации. Со други зборови, овој начин на банкарско работење претставува одлична можност за перење пари и за финансирање тероризам.

4.2. Односот помеѓу перењето пари и организираниот криминал

Организираниот криминал има негативно влијание врз сите општества во коишто постои, а особено големи економски и социјални последици може да има во земјите во транзиција, бидејќи во нив не постојат доволно изградени институции кои се оспособени за борба против организираниот криминал, зашто најчесто овие пазари се мали и во голема мера се подложни на турбуленции кои настануваат како резултат на одредени криминални активности. Загрозени се претпријатијата, општеството,

⁶⁹ Конатар И., Подземно банкарство, Ревиија за безбедност бр. 6/2009, Центар за безбедносне студии, Београд, стр. 20.

безбедноста на земјите во кои организираниот криминал е надвор од институционална контрола и сето тоа оди во прилог на создавање услови за перење пари. Ваквите негативни консеквенци во овие земји тешко се одредуваат бидејќи негативни впечатоци од таков вид тешко можат да се констатираат, па затоа потребно е да се спроведат соодветни истражувања.⁷⁰

За да ја определиме поврзаноста на перењето пари и организираниот криминал и нивната меѓусебна интеракција, мораме најпрвин да ги анализираме основните карактеристики на овие две општествено негативни појави. Организираниот криминал, како и перењето пари, поимно се определува на начин како што го чувствуваат самите автори. За поимот организиран криминал можат да се сретнат повеќе поимни размислувања од повеќе автори, но суштината на поимното дефинирање секаде е иста. Ако го земеме предвид поширокиот пристап на поимното определување, ќе видиме дека организираниот криминал претставува активност на криминалните организации.

Според потесниот пристап, за постоењето организиран криминал не е доволно да ја споменеме само криминалната организација. За ова определување битни се низа други елементи:⁷¹

- потребно е да се работи за организирана дејност од стопански вид;
- потребно е да постои употреба на насилство за зачувување на позицијата на монопол и на приоритет;
- потребно е да постои корупција на полициската, судската и на политичко-извршната власт.

Според некои автори и овие елементи можат да се дополнат и да се прошират, па така според Кајзер мора да постои:⁷²

- трајно здружување на повеќе лица;
- организациска структура;
- постапување според план и поделба на трудот;
- поврзување на легалните со илегалните работи;
- богат избор на злосторнички методи;
- свесно искористување на инфраструктурата;

⁷⁰ Бошковиќ Г., Ревизија за безбедност број 7/2008, Центар за безбедносни студии, Београд, стр. 37.

⁷¹ Сулејманов З., Криминологија, Институт за социолошки и политичко-правни истражувања, Скопје, 2003, стр. 534.

⁷² Сулејманов З., Криминологија, Институт за социолошки и политичко-правни истражувања, Скопје, 2003, стр. 534–535.

– интернационалност и подвижност.

Криминалните структури со вакви белези бараат начин како да се инфилтрираат во организациите коишто вршат економко-финансиски активности и да извршат буквално нивна инвазија. Овие криминални структури веднаш стануваат доминантен фактор во организацијата каде што се инфилтрирани како резултат на блискоста со луѓето кои имаат високи општествени позиции и обично се на раководни и на извршни функции. Не се имуни ниту највисоките органи на власта, кои за ситна коруптивна заработка стануваат одлични играчи. Ако го анализираме степенот на загрозеност на општествата од активностите на организираниот криминал, ќе констатираме дека оваа современа појава допира до сите сфери на секое општество. Не постои имуно општество кое може да се пофали дека во своите структури нема форми на организиран криминал. Насилството, уцените, перфидноста и огромната свирепост се вистински удар за секое општество, но и пошироко во меѓународни рамки.

Главна цел на криминалните групи е како непречено да ја користат заработката од криминалната активност, а кривично да не бидат одговорни. Современите тенденции во борбата против сите облици на криминал, особено против организираниот и трансационалниот криминал,⁷³ ја насочуваат борбата кон конфискување на средствата стекнати со криминалните активности и кон оневозможување таквите средства да се вклучат во легални финансиски текови. Се претпоставува дека некои меѓународни криминални групи располагаат со финансиски средства поголеми од националниот бруто-приход или од вкупниот буџет на многу земји.

Организираните криминал ги спречува општествата на патот кон демократија, ги ограничува личните права и слободи, а ја подрива економијата, ги одвраќа легалните странски инвестиции, а се заканува на финансиската и на вкупната безбедност на земјата.

Перењето пари претставува кохерентна компонента на организираниот криминал и заедно со другите видови криминални облици претставува најопасен вид криминална активност, бидејќи врши ерозија на виталните темелни вредности на секое општество.

⁷³ Според Зоран Сулејманов, поимот трансационален криминал е определен како дејствие што е извршено во повеќе држави или е извршено од една, а контролирано во друга држава, од страна на криминална група која дејствува во неколку држави или ако ефектите на кривичното дело извршено во една се пренесуваат на друга држава.

Оваа криминална активност на криминалците им обезбедува огромна противзаконска имотна корист, бидејќи парите што се стекнати со криминална активност со перењето пари се легализираат преку процесот на производство, трговија, платен промет и др. Перењето пари, всушност, претставува процес кој го применуваат криминалците за да ги прикријат потеклото и сопственоста на финансиските и на материјалните приноси од нивните криминални активности. Тие приноси обично имаат нелегални извори и најчесто потекнуваат од: трговија со дрога, цигари, алкохол, оружје и луѓе, понатаму, тие можат да потекнуваат и од разни видови изнуда, корупција, даночни затајувања и финансиски малверзации. Во тој процес криминалците користат најразлични методи преку кои настојуваат да го прикријат својот нелегален извор на нелегално добиените приноси, преку учеството во бројни трансакции кои што треба да обезбедат алиби дека се легално стекнати и оттаму да обезбедат неказнивост за своите криминални активности, прикажани како легални, и непречено да ги користат остварените приноси од тие активности.⁷⁴

Суштината на перењето пари е да се смали или потполно да се исклучи ризикот од заплена на противправно стекнатите средства и од казна за сторителите на кривичните дела. Во случаите кога криминалците поседуваат противправно стекнати средства се соочуваат со проблемот како противправно стекнатите средства непречено да ги користат, а притоа да не остават никаква трага која би можела да укаже на нивната криминална активност. За да ја остварат својата цел, криминалците пристапуваат кон организирање перењето пари, користејќи различни начини за перење пари кои можат да се комбинираат во помалку или во повеќе големи шеми за перење пари.⁷⁵

Ако направиме анализа на изнесените факти за организираниот криминал и за перењето пари, можеме да ја детектираме следната поврзаност:

- најголем извор на финансии врз кои се темели организираниот криминал се пари кои се стекнати со криминални активности;
- нелегалните пари стекнати со помош на нелегални активности се легализираат и се користат за цели на криминалната организација;
- перејќи пари, криминалната организација ги прикрива природата, потеклото и постоењето на нелегално стекнатата имотна корист;

⁷⁴ Сулејманов З., Криминологија, Институт за социолошки и политичко-правни истражувања, Скопје, 2003, стр. 572.

⁷⁵ Boskovic G., Contemporary tendencies in money laundering, NBP, Vol. IX, No. 2, Belgrade, 2003, p. 99.

- перењето пари и организираниот криминал се општествено негативни појави и подлежат на законски санкции.

Со цел да ги засени границите помеѓу легалните и нелегалните активности, овозможувајќи интеграција на нелегално стекнатите приходи во легалните финансиски текови, организираниот криминал настојува да го користи економско-финансискиот сектор.

Користењето нелегални финансиски средства како легален извор на криминалните организации кои вршат организиран криминал го загрозува економскиот систем и влијае на економската политика на општеството. Освен на национален план, организираниот криминал влијае и на меѓународната политика.

Во анализата на Siegel L. стои дека само нерегистрираните приходи од организираниот криминал во САД им нанесуваат загуба на јавните фондови од шест милијарди и петстотини илјади долари.⁷⁶

Државите коишто го имаат завршено транзицискиот процес, низ којшто сега минуваат земјите во развојот, укажуваат дека овој период е полн со криминални активности, со цел обезвреднување на државниот имот, а потоа негово прелевање во рацете на криминалците.

Воведувањето ефикасен систем за спречување на организираниот криминал и на перењето пари ја смалува можноста криминалците и криминалните организации да ја прикриваат својата нелегална активност, да ги легализираат криминалните пари и да успеат да ја избегнат кривично-правната одговорност.

4.3. Односот помеѓу перењето пари и корупцијата

Корупцијата и перењето пари се општествено негативни појави кои најчесто се меѓусебно поврзани, при што корупцијата претставува основен елемент преку кој се врши перење пари. Ако добро ги проучиме овие негативни појави, можеме да констатираме дека тие можат да се извршуваат и посебно, независно една од друга. Карактеристично за нив е тоа што и двете појави се производ на активности кои произлегуваат од сферата на организираниот криминал.

⁷⁶ Бошковић Г., Перење пари, Бео Синг, Београд, 2005, стр. 29.

Корупцијата како појава е значително постара и свои корени има од периодот на Стара Грција и на Римската Империја, па со право може да кажеме дека корупцијата настанувала и се развивала заедно со настанувањето и развојот на самата држава. За разлика од корупцијата, перењето пари е современа негативна појава и се појавува како одраз на одредени општествено-економски односи во една земја, паралелно со останатите криминални појави и тоа претставува производ на XX век.

Корупцијата може да се сретне во сите сегменти на стопанските и на нестопанските активности, таа се приспособува на сите промени кои настануваат како резултат на општествено-економските и на политичките турбуленции, кои, пак, се појавуваат како последица на вијанието на државата врз стопанскиот развој. Зајакнувањето на бирократијата доведува до злоупотреба на општествената позиција и можност за богатење на поединци со повисоки општествени позиции и до развој на корупцијата до едно ниво кое претставува сериозен проблем на денешните општества, што, пак, доведува до негативен развој на демократските односи.

Во достапната литература поимот корупција е дефиниран според ставовите на секој автор, според тоа не постои единствено прифатена дефиниција.

Според Tanzi V., корупција постои доколку постои свесно нарушување на принципот на непристрасност при донесување одлуки, со цел обезбедување некакви привилегии.⁷⁷

Светската банка го дефинира процесот на корупција како нудење, давање, прифаќање или барање каква било корист, која влијае на одлуката на јавниот службеник во моментот на склучување договори за јавна набавка.⁷⁸

Вукотиќ В. ја дефинира корупцијата како злоупотреба на јавната положба и на јавните овластувања, со цел обезбедување личен профит на сметка на некој друг, при што се нарушуваат правилата на игра, односно се нарушуваат начелата на демократијата, правдата и на слободата.⁷⁹

И покрај тоа што постојат повеќе дефиниции за корупцијата, со одредени сличности и разлики, Бошковиќ М. мисли дека содржината на поимот корупција треба

⁷⁷ Tanzi V., *Corruption Around the World*, IMF Staff Papers, br. 4/98.

⁷⁸ Бошковиќ М., Ревизија за безбедност број: 5/2009, Центар за безбедносни студии, Београд, стр. 41.

⁷⁹ Vukotic V., *Ekonomski sistem i korupcija, Sistem i korupcija*, Institut drustvenih nauka, Beograd, 2000, str.15.

да ја опфати корупцијата во јавниот и во приватниот сектор и тоа во сите области на стопанските и на нестопанските активности, со следните битни елементи:⁸⁰

- противзаконско и неморално дејствување;
- сторителите се лица кои имаат државни и политички функции, како и лица со одреден статус во стопанството, финансиските и во другите области, вклучувајќи го и приватниот сектор;
- активноста се состои од разни злоупотреби, односно од искористување на позицијата, пречекорување на овластувањето, искористување на функцијата и на општествениот статус и углед, како и од неизвршување на работата од својот делокруг;
- користење на институциите на системот и на институциите во кои се запослени лица кои се занимаваат со корупција;
- основен мотив е користољубие, со цел често и неограничено прибавување противправна имотна корист, односно беспрекорно богатење;
- остварување лични интереси, општествен углед и стекнување политички, финансиски и други придобивки.

Ако извршиме анализа на наведените елементи кои произлегуваат од самиот поим корупција, ќе констатираме дека таа се наоѓа во сите сфери на општествениот живот, каде што има влијание политиката и економската моќ на поединците и на групите.

Главен мотив кај корупцијата е користољубието, нешто што е сосема различно од обичното противправно присвојување имотна корист. Постојат случаи кога и не мора да има имотна корист, придобивката може да биде изразена како некоја бенефиција, напредување во кариера, добивање раководна функција, вработување и голем број други привилегии.

За разлика од корупцијата, перењето пари претставува процес кој располага со пари кои се стекнати со криминални активности. Тие пари можат да потекнуваат од која било сфера на криминалот, што доведува до противправно стекнување имотна корист. Познато ни е дека процесот на перење пари може да се изврши на повеќе начини, но единствената цел е да се сокрие нелегалниот извор на парите, односно да се прикрие процесот на нивно легализирање, а главните извршители на процесот да останат неказнети.

⁸⁰ Бошковиќ М., Ревизија за безбедност број: 5/2009, Центар за безбедносни студии, Београд, стр. 41.

За таа цел се користат либерални банкарски системи во кои не постои агресивна супервизија од надлежните субјекти. Во овој случај многу активности се реализираат анонимно, на заедничка доверба, со максимално бришење на сите траги, што претставува одлична заштита на сторителите на ваквите деликти.

Кога зборуваме за перење пари може да се потпреме на многу дефиниции кои се текстуално различно напишани, но нивната суштина е многу слична, а во некои делови дури и идентична, па според тоа не постојат и некои битни разлики во поимното дефинирање на поимот перење пари. Дефинирањето на поимот перење пари е опфатен и во секоја законска регулатива, без разлика дали станува збор за домашна или за странска. Исто како и кај разликите во дефинициите кај авторите така и во секој закон во секоја земја, перењето пари е дефинирано различно во поглед на играта на зборови, но суштинското дефинирање и законските мерки кои произлегуваат се насекаде буквално идентични.

Корупцијата и перењето пари се значајна активност на организираниот криминал, кој со помош на коруптивни активности воспоставува линк со претставници на власта, јавните служби, јавната администрација, и други релевантни субјекти со чијашто помош би се овозможило перење на пари. Овие две појави честопати се невидливи за органите надлежни за нивно спречување, за што ни укажува и фактот дека овие дела тешко се откриваат навреме и вешто се прикриваат со помошта која им ја пружаат бирократијата и технократијата во општеството.

Корупцијата и перењето пари, во сите држави во светот, претставуваат кривични дела за коишто следуваат законски пропишани санкции. Заеднички став на сите аналитичари од оваа област е дека овие дела прават огромна штета на економијата, што придонесува за рушење на националниот углед на земјата и ја претставува самата земја како непогодна за инвестирање, при што ја загрозува нејзината позиција на светскиот пазар. Во западните демократии преовладува мислењето дека доколку сите државни службеници бидат добро платени, тие ќе бидат лојални само на државата. Тоа би ја исклучило можноста државниот службеник за одредена активност, која ја извршува како државен службеник, да прима подароци.

Според Spenser John, корупцијата и перењето пари може да се набљудуваат како синоним за криминал на вработени луѓе, односно криминал кој го извршува лице кое има висок статус во општеството за време на неговата функција.⁸¹

Исто така, перењето пари и корупцијата се синоними за слични појави кои ги загрозуваат виталните интереси на државата и ги имаат следните заеднички белези:⁸²

- ги среќаваме во рамки на раководни или на контролни функции во државната администрација. Карактеристично за тој функционален однос е дека не постои директен контакт со имотот, па загрозувањето на имотот се врши преку злоупотреба на службената положба;
- обликот на нападнатиот имот, кој е изразен како овластување, односно правната моќ која потекнува од карактеристиките на работното место, кое често е во непосредна врска со одредени позиции и со влијание на лица кои се наоѓаат на некое влијателно место. Најчесто тоа се работни места каде што се синхронизираат раководната, контролната и оперативната функција;
- економската положба на претпријатието и состојбата на пазарот, кои се битен фактор за вршење злоупотреба;
- степнот на развиеноста на економските односи, организацијата, технологијата за работа и интерниот механизам во претпријатието, односно државната или јавната установа.

Ако направиме краток осврт на односот помеѓу корупцијата и перењето пари од аспект на елементите кои со нивната содржина го условуваат перењето пари, можеме да констатираме дека корупцијата, особено од страна на организираниот криминал, се користи за обезбедување поволни услови кои овозможуваат легализација на имотот кој е заработен со помош на криминални активности и оневозможување откривање на потеклото на тој имот. Организираниот криминал настојува да го зголеми обемот на корупцијата, бидејќи зголеменото ниво на корупција овозможува воспоставување криминална врска со органите на власта, политичките странки и со органите на власта, со што ја зголемува својата моќ и влијание во многу сфери на општествениот живот. Исто така, поволни услови за перење пари се содржани и во либерализацијата на

⁸¹ Теофиловић Н., Јелачић М., Спречавање, откривање и доказивање кривичних дела корупција и прања новца, Полицијска академија, Београд, 2006, стр. 41.

⁸² Теофиловић Н., Јелачић М., Спречавање, откривање и доказивање кривичних дела корупција и прања новца, Полицијска академија, Београд, 2006, стр. 42.

банкарските системи, особено со работењето на offshore-финансиските институции, кои се лоцирани на ексклузивни дестинации, најчесто во странство. Самиот процес на перење пари се спроведува многу едноставно и лесно доколку сторителите на корупција имаат успеано да воспостават криминална врска со финансиските институции и со органите кои вршат надзор и контрола на таквото работење, со што воспоставената врска овозможува и понатамошно инвестирање на испраните пари во одредени работи и проекти. Во овој контекст потребно е да се истакне и либерализацијата на надворешно трговскиот промет и на девизното работење, кои претставуваат одлични услови за перење пари, па треба да се очекува и негово зголемување.⁸³

4.4. Односот помеѓу перењето пари и финансирањето тероризам

За да зборуваме за тероризмот како појава, најпрвин мора да ги согледаме начините на кои е дефинирана оваа општествено негативна појава. Во литературата постојат различни дефиниции за тероризмот кои произлегуваат од бројни домашни и странски автори.

Според Маслеша Р, тероризмот подразбира плански и организирани видови заплашување и предизвикување страв, што треба да резултира со намалување на отпорот кој стои на патот за остварување одредени политички цели. Фундаментални карактеристики на тероризмот се: плански и мотивирани политички цели, примена на различни облици на насилство и предизвикување реални кризи проследени со страв и со други психички реакции.⁸⁴

Lequeur W, под тероризам подразбира примена на насилство од страна на одредени групи со политички цели обично насочени против владата, но повремено и против други етнички групи, класи, раси, религии или политички движења.⁸⁵

И покрај тоа, тероризмот не може да се набљудува само низ призмата на кривичноправната и на криминалистичката сфера, тој има многу поширока димензија – се поврзува со организираниот криминал. Тероризмот може да се набљудува и од економски аспект, бидејќи една терористичката организација да опстане и да врши

⁸³ Бошковић М., Ревиија за безбедност број: 5/2009, Центар за безбедносни студии, Београд, стр. 45.

⁸⁴ Бошковић М., Бошковић А., Корупција перење пари финансирање тероризам, Факултет за безбедност и заштиту, Бања Лука, 2011, стр. 250.

⁸⁵ Бошковић М., Бошковић А., Корупција перење пари финансирање тероризам, Факултет за безбедност и заштиту, Бања Лука, 2011, стр. 250.

терористички активности во национални и во меѓународни рамки мора да има свои финансиски извори. Терористичките организации можат да бидат финансирани од легални и од нелегални извори, односно од субјекти кои финансиските средства ги имаат обезбедено со криминални или со некриминални активности. За да можат нелегалните средства без никаков ризик да бидат искористени од терористичките организации, се врши „перење“ на таквите средства и тие легално се внесуваат во финансискиот систем. Токму овој начин на финансирање е главната врска на перењето пари со тероризмот, бидејќи парите кои се стекнати со криминални активности ќе бидат легализирани и преку легални меѓународни финансиски текови ќе бидат испорачани на сметката на терористичката организација. Со овие пари ќе се финансираат набавките на средства за изведување терористички акти и на сите останати логистички потреби на една таква организација. Изворите на финансирање на тероризмот се разновидни и можат да бидат составени од поединци, групи или од цели држави, кои сакаат да постигнат одредена политичка цел, па во таа насока не бираат начини и методи како да ја постигнат целта. Постои ситуација во која една држава врши терористички напад врз друга држава. Терористичкиот акт извршен од страна на една држава врз друга држава не мора да има за цел одредена корист, можно е целта да претставува само нанесување штета на другата држава. Негативни импликации од финансирањето на тероризмот се појавуваат врз целокупниот безбедносен систем во општествено-економските односи, финансискиот систем, споведувањето реформи и во државниот углед.

Поединечни држави, финансирајќи го тероризмот од страна на кредибилни институции, се означени како поддржувачи или како финансиери на терористичките организации и со преземање соодветни мерки за спречување на финансирањето тероризам, се отвара можноста за зацврстување на моќта на терористичките ќелии и нивна експанзија.

Веќе потенциравме дека перењето пари претставува процес преку кој се овозможува прикривање на нелегалното потекло на парите или на имотот кој е стекнат со помош на криминални активности. Во случај кога имотната корист е стекната преку кривично дело, криминалецот или организираната криминална група бара начин стекнатите пари или имотната корист да ги легализира на начин што не привлекува внимание од страна на надлежните органи.⁸⁶

⁸⁶ Миловановић М., Ревија за безбедност број 5/2007, Центар за безбедносни студии, Београд, стр. 5.

Кога зборуваме за односот меѓу перењето пари и тероризмот, вниманието се насочува кон начинот на финансирање на терористичките активности. Според тоа, постојат два основни начини на финансирање на терористичките активности:⁸⁷

- Првиот начин подразбира обезбедување финансиска поддршка од држава или од структура со доволно голема организација за да собере средства и да ги стави тие средства на располагање на терористичката организација. Можни се и случаи каде што поединци, кои располагаат со големи финансиски средства, пружаат значајна финансиска поддршка на терористите, како во случајот со Ал-Каеда и нејзиниот главен финансиер Осама бин Ладен.
- Вториот начин се однесува на собирање средства за финансирање на терористичките организации, преку директи собирања на финансиски средства набавени со претходни легални и нелегални активности. Во активностите со нелегално потекло спаѓаат вршењето кривични дела заради обезбедување материјална добивка наменета за финансирање на терористичките активности. Најчесто тоа се кривични дела, како изнуда од стопански субјекти или од граѓани кои се нарекуваат „револуционерен поредок“, но тука спаѓаат и други криминални активности, како што се криумчарење, грабежи, недозволена трговија со дрога и слично. Во активности со легална природа со кои се финансира тероризмот можеме да ги наброиме: собирање членарина, продавање разни публикации, барање помош „од врата на врата“ во рамките на одредена заедница, разни донации итн.

Финансирањето на тероризмот честопати се поистоветува со перењето пари поради сличностите кои постојат помеѓу овие феномени. Заедички белег на овие две општествено штетни појави се финансиските трансакции, односно инструментите кои се користат во двата случаи се исти, како и механизмите кои се користат од страна на државите за спречување на овие појави. Честопати тероризмот се среќава под називот обратно перење пари или валкање пари. Може да се каже дека перењето пари е користење пари стекнати од криминални активности, а финансирањето тероризам претставува користење пари за реализација на криминални активности. Заради

⁸⁷ Бошковић Г., Перење пари, Бео Синг, Београд, 2005, стр. 30–31.

сличностите, наведените феномени се третираат заедно во законските регулативи, но и покрај тоа не можеме да кажеме дека тие имаат заеднички белези.⁸⁸

Перењето пари и финансирањето тероризам претставуваат глобални проблеми кои имаат широк спектар на негативни ефекти врз економската, политичката, безбедносната и врз социјалната структура на секоја земја. Најголеми последици од перењето пари и финансирањето тероризам се: нарушување на стабилноста, транспарентноста и на ефикасноста на финансискиот систем на земјата, економски турбуленции и нестабилност, загрозување на реформските процеси, намалување на инвестициите, намалување на рејтингот на земјата и загрозување на националната безбедност.⁸⁹

Од извршената анализа низ трудовите на многу автори кои ја имаат разработено наведената проблематика, може да констатираме дека како заедничка карактеристика на овие две дела претставува и откривањето, спречувањето и докажувањето на кривичното дело перење пари и финансирање тероризам, бидејќи претставува комплексен и имагинарен предизвик за надлежните институции во борбата против овие две појави. Голем проблем на надлежните органи претставува процесот на докажување, бидејќи за парите со кои е извршено кривичното дело се знаело дека се нелегално стекнати, односно дека тие се наменети за терористички активности. Како резултат на тоа, сторителите на вакви дела се имуни на законската регулатива. Тоа го потврдува фактот што постојат мал број пресуди за вакви кривични дела, односно малиот број одземени нелегално стекнати финансиски средства или имот.

4.5. Влијанието на перењето пари врз инвестициите

Негативните ефекти кои произлегуваат од трансферот на нелегално стекнатите пари во легалните економии се инфилтрираат на начин кој во достапната литература може да се сретне и како *стерилна инвестиција*. Самиот поим ни укажува дека тоа се инвестиции кои не генерираат профитабилност и раст на постоечката економија, бидејќи тие не се вложуваат како придонес (инпути) во производството, туку најчесто се користат за луксузни инвестиции, скапи возила, јахти, недвижности итн. Најчесто, инвестициите во недвижности се најјасен пример за стерилна инвестиција, бидејќи

⁸⁸ Миловановиќ М., Ревиија за безбедност број: 5/2007, Центар за безбедносни студии, Београд, стр. 6.

⁸⁹ Миловановиќ М., Ревиија за безбедност број: 5/2007, Центар за безбедносни студии, Београд, стр. 6–7.

заедно со останатите услуги, кои се дел од луксузните инвестиции, ја стопираат размената на капиталот и со тоа запира позитивниот раст.

Како генератори на овој вид инвестиции, секако, се јавуваат криминалните организации кои вршат трансформација на легалните и продуктивни претпријатија во стерилни претпријатија и ги користат за перење на нелегално стекнатите приноси. Сето ова е обратно пропорционално од реалната функција на претпријатијата, која се однесува на генерирање профитабилност, задоволување на барањето на пазарот и напрекинато зголемување на капиталот.

Вложувањето средства, кои предизвикуваат претпријатијата да станат стерилни, водат до тоа самото претпријатие да работи со негативен биланс. Негативниот биланс го користат перачите на пари и со нечистите пари го одржуваат претпријатието од негова ликвидација, со што го започнуваат процесот на перење пари и тоа во прва фаза или пласман. Овде пласманот се одвива преку небанкарска финансиска институција која продолжува со понатамошни вложувања.

Зголемената тенденција на криминалните групи за трансформација на претпријатијата во стерилни е процес кој е дијаметрален од економските очекувања за висока стапка на продуктивност, што директно влијае на вкупната економија во општеството. Средствата кои се перат во одредени сфери на стопанството доведуваат до нереално подигање на вредноста на одреден сектор и на натплата за одредени добра, што се извршува преку легалните финансиски текови. Ова предизвикува потиснување на профитабилните инвестиции кон непрофитабилни, што доведува до пад на економскиот раст и до негативен економски развој.

Овие појави се јавуваат како резултат на влезот на нелегалниот капитал кој е во сопственост на криминалните структури и на нереалното трошење на нелегално стекнатиот капитал кој, како што веќе кажавме, претставува луксузни добра и услуги. Сето ова доведува до нереално зголемување на цените во таа сфера, што, пак, придонесува за пад на побарувачката на пазарот од страна на купувачите кои поседуваат легален капитал и од лицата кои се спремни да волжат легални парични средства.

Намалените економски активности во финансиските и во нефинансиските сектори, кои спаѓаат во категоријата на институции, кај кои при своето работење како основен мотив се јавува добивката, односно институциите се продуктивни, се последица на инвестирањето капитал во стерилни сектори, што резултира со

потпросечни резултати кај економскиот раст, со резултати кои во крајна цел негативно влијаат врз економскиот развој.⁹⁰

4.6. Перењето пари како закана по безбедноста на државите

Со оглед на тоа што не постои имуно општество во кое не се врши перење пари, слободно може да кажеме дека перењето пари претставува глобален проблем и како криминална активност директно го загрозува финансискиот систем на општеството. Перењето пари ги загрозува и економските, политичките, социјалните сфери, а, исто така, може да влијае и на финансиската стабилност, процесот на транзиција и на развојот на демократијата во општеството.

Перењето пари во сите држави со капиталистичко уредување е со тенденција да биде вршено на високо ниво во извршната власт, влијаејќи на макроекономските политики на секоја од државите, при што секоја од државите мора да ја земе предвид оваа девијантна појава при креирањето на макроекономските политики. Но, затоа што овие активности се тешко мерливи, тие ги нарушуваат економските варијабли во економските анализи, ја отежнуваат и ја комплицираат работата на владите во управувањето со економската политика. Покрај тешкотиите со кои се соочува науката во делот на квантификацијата на криминалните приноси, како релевантен податок се третира проценката од Меѓународниот монетарен фонд кој посочува дека од 2 до 5 проценти од светскиот бруто-домашен производ, односно во апсолутен износ од околу 600 милијарди долари годишно, припаѓаат на криминалните извршители кои ги внесуваат финансиските приноси од недозволената трговија со дрога во легалниот финансиски систем. Покрај горенаведеното, од клучна важност за националните економии е можноста статистички да се идентификува и квантифицира износот на валути на домицилната држава, како и имателите на депозити, а сè со цел да се перцепираат идните монетарни промени. Исто така, степенот на побарувачка на пари во готово директно е под влијание на распространетоста на перењето пари во одредена држава/економија и може да резултира во погрешни монетарни податоци, кои ќе имаат негативни последици врз каматните стапки, како и врз монетарната стабилност, а не е исклучено и деградирачкото влијание врз останатите монетарни агрегати. Во светот постојат национални економии каде што степенот на зголемена криминална активност

⁹⁰ Brent L. Bartlet, International Economics Group, Dewey Ballantine LLP, New York, USA, 2002, стр.18.

го пренасочува приходот од големиот кон малиот штедач или од помалку ризични на повеќе ризични инвестиции, го намалува квалитетот на инвестиции, а како последична компонента негативно влијае на економскиот раст. На пример, постојат докази дека средствата од даночно затајување во земјите како САД имаат тенденција да се канализираат во поризични бизниси, но преку повисоко ниво на инвестиции во малите бизниси, каде што даночното затајување преовладува многу повеќе. Преку бројни измами и злоупотреби во внатрешното тргување во рамките на националните економии брзо се создава раст и голема профитабилност на бизнисите, па понекогаш дури и на цели пазари, бидејќи *растот е поврзан со парите*. Но, перењето пари не создава силни позитивни импликации врз економскиот развој на земјите, од причини што дегресивните тенденции се засилуваат под влијание на т.н. порозност на системот, како и ефектот „секој несанкциониран криминал продуцира двапати поголем обем на криминал“. Многу често економистите овој феномен го нарекуваат феномен на проклетството на ресурсите. Тоа се потврдува и со земјите во развој кои се богати со природни ресурси, како што се нафтата или дијамантите и тие често имаат намалена стапка на економски раст.⁹¹

Ако се обидеме да ја поедноставиме дефиницијата за перењето пари, ќе заклучиме дека тоа е процес во кој одредени категории луѓе кои располагаат со имот стекнат со криминални активности го легализираат и легално инвестираат со истите пари, вршат корупција и остваруваат уште поголема заработка, без можност да го откријат потеклото на капиталот и соодветно да бидат санкционирани. Перењето пари има суштинска релација со криминалот, што овозможува процесите во кои се одвива постојано да се вртат во круг, односно да се повторуваат бесконечно многу.

„Нечистите“ пари, со помош на организираниот криминал, се внесуваат во финасиските текови и со тоа имаат контрола врз поединечни економски сектори, со што би се нарушила економската и политичката стабилност. Во општествата кои се во транзиција, вложување „валкани пари“ се забележани во процесот на приватизацијата, каде што преку најразлични инвестиции се прикрива вистинското потекло на парите.

Како последица од перењето пари може да се третираат и различните закани и уцени кон вработените во банките и во останатите финансиски институции и кон мониторинг-системот за контрола на работата на финансискиот систем. Имено, овие

⁹¹ Николовски Н., Безбедносни дијалози, број 3/2011, Филозофски факултет, Скопје, стр. 154–155.

позеи се преземаат со цел да се замолчат надлежните во случај да детектираат некоја сомнителна трансакција или да интервенираат кај надлежните органи на прогонот.

Инфилтрацијата на противправно стекнатиот капитал во финансиските и во банкарските текови на земјите може сериозно да влијае на нивната безбедност. Тоа е неминовна последица од нелегално стекнатиот профит преку перење пари, со што неформално се обезбедуваат финансиски средства во сферата на влијание на организираниот криминал.

Последиците од перењето пари можат да имаат економски, политички, безбедносен и социјален карактер и можат да бидат манифестирани во вид на:⁹²

- нарушување на стабилноста и на ефикасноста на финансискиот систем;
- економски нарушувања;
- нерационално вложување на слободниот капитал, што може да предизвика нарушување на постоечките економски текови;
- честа промена на побарувачката на пари, што може да биде последица од предизвикување нестабилност на промената на курсот и на каматните стапки;
- загрозување на пазарната конкуренција;
- слабеење на економските и на политичките системи;
- намалување на инвестициите;
- загрозување на реформските процеси;
- пораст на корупцијата;
- намалување на транспарентноста;
- рушење на угледот на државата;
- загрозување на националната безбедност.

Приносите кои се остварени преку перење пари обично предизвикуваат и пораст на недвижностите, што не го исклучува и порастот на инфлацијата. Во тој случај се појавува феномен на пораст на вредноста на приносите кои се стекнати на нелегален начин, преку стагнација на вредноста на легалните и на дозволените приноси.

⁹² Бошковић М., Бошковић А., Корупција, перење пари, финансирање тероризам, Факултет за безбедност и заштиту, Бања Лука, 2011, стр. 178.

Негативните импликации во финансискиот сектор, кои произлегуваат од постоењето на криминалните приноси и од нивното „перењето“ преку националните економии, е состојба која може тешко да се квантифицира. Доколку активностите на перење пари продолжат без соодветна системска санкција, нема да се постигне оптимална економско-развојна политика, бидејќи тоа им штети на финансиските институции кои се од клучно значење за стабилноста на финансискиот систем, а во крајна линија и за економскиот раст.

Овие причини доведуваат до намалување на продуктивноста во реалниот сектор на економијата и до поттикнување криминал и корупцијата, кои, пак, може да ја нарушат меѓународната трговија и капиталот, на штета на стабилниот економски развој. Создавањето ефикасен систем за спречување перење пари, како и воведување соодветни законски политики за превенција, ќе ја зацврстат глобалната економија од девијантни влијанија и ризици.

Во ова истражување поимот перење пари се разгледува преку призмата на безбедноста и на негативните ефекти врз неа. Во таа насока ќе го констатираме и влијанието на феноменот перење пари врз безбедносниот систем.

Во секоја држава финансиската основа на безбедносниот систем произлегува од економскиот сектор. Ако го земеме предвид фактот дека перењето пари го подрива економскиот сектор, тогаш ќе имаме негативна повратна врска во безбедносниот сектор. Оргоните суми финансии кои се одлеваат од легалните финансиски текови се директна загуба за безбедносниот систем. Истите тие пари кога би протекле низ легалниот финансиски систем, дел од нив по автоматизам (како затезна камата или во вид на данок) ќе се наменат за безбедносниот систем. Покрај тоа, дел од испраните пари се користат за финансирање на тероризмот и на други криминални активности, што го прави овој систем уште поранлив.

4.7. Спречување перење пари

Елемент од суштинско значење во обидот за спречување на феноменот перење пари е воспоставувањето ефикасна законодавна и институционална регулатива во која надлежните субјекти ќе можат соодветно да одговорат. Нивната реакција би се состоела од преземање превентивни мерки со кои ќе се откријат овие кривични дела и нивните извршители, ќе се изнесат квалитетни докази, ќе се заврши истражната постапка, а сторителите на овие дела ќе бидат соодветно санкционирани. Сето тоа ќе

оди во прилог на намалување на бројот на вакви дела кои имаат криминални белези. За поефикасно превентивно дејствување за спречување перење пари, потребно е да се вклучат сите субјекти кои можат да дејствуваат во таа насока. За таа цел потребно е да се обезбеди меѓусебна соработка меѓу субјектите кои дејствуваат во состав на финансискиот систем и останатите надлежни државни органи, кои меѓусебно ќе воспостават соработка и координација во национални и во меѓународни рамки.

Во насока на спречување перење пари постојат неколку меѓународни акти кои се донесени од страна на меѓународни работни групи. Меѓу порелевантните работни групи се работните групи во рамките на: Financial Action Task Force on Money Laundering (FATAF), ЕУ, ООН, СЕ. Заеднички е констатирано дека потребно е законски и доследно спроведување на одлуките и вршење на засилен надзор во делот на почитувањето на законската регулатива. Во тој контекст потребно е:

- преземање соодветни санкции против секој оној кој нема да ја почитува законската регулатива во делот на перење пари;
- спроведување соодветни реформи во финансискиот сектор;
- создавање транспарентен финансиски систем;
- вклучување на медиумите во спречувањето на перењето пари.

За да се постигне позитивен ефект во спречувањето на овој проблем, мора да се воспостави ефикасна стратегија за спречување перење пари. Таа стратегија треба да содржи мерки кои треба да ги почитува политичкиот и економскиот систем, правосудните органи, органите на прогонот, органите за надзор и контрола на работата на финансиските институции. Тука ќе напоменеме дека потребно е да се донесе и ефикасен закон за спречување перење пари, кој ќе ги содржи сите елементи што ќе бидат во функција на спречувањето перење пари.

4.8. Улогата на надлежните органи во борбата против перење пари

Спречувањето на процесот перење пари претставува сложен и комплексен процес. За да се спречи еден процес на пререње пари, мора доволно да се познаваат фазите и начините со кои се врши перењето пари. Колку подобро се проучи процесот низ кој е потребно да поминат валканите пари толку поефикасна ќе биде реакцијата од страна на надлежните органи и субјекти кои имаат за задача да ја спречат оваа негативна појава. Во законската регулатива на сите земји во светот е пропишано кој

сmee и со какви овластувања ќе настапи за да се спротистави и да се обиде да спречи ваков вид криминал. Обично тоа го чинат државните органи како што се:

- министерствата за внатрешни работи;
- царинските служби;
- правосудните органи;
- разузнавачките служби;
- останатите служби за безбедност;
- останати надлежни министерства;
- инспекциските служби;
- меѓународните организации.

Некои од овие органи имаат широк спектар на надлежности, па се јавуваат и како субјекти за спречување и на други видови криминал, како што се корупцијата, финансирањето тероризам, останатите видови економски криминал и слично.

Министерството за внатрешни работи, во поголемиот дел од земјите во светот, претставува министерство кое е надлежно за откривање на кривичните дела и на сторителите и нивно изведување пред органите за правда. Освен тоа, ова министерство им ја гарантира и целокупната безбедност на граѓаните. Во рамките на ова министерство функционира полицијата. Согласно со законските овластувања, полицијата е надлежна да врши истражни дејствија и да наоѓа информации во врска со вршењето перење пари и да врши негово спречување. Освен тоа, полицијата презема мерки и против сторителите на вакви кривични дела. Со примена на разни криминалистички методи и техники, во соработка со другите надлежни субјекти кои имаат законска обврска да се борат против вакви дела, полицијата собира значајни информации за перењето пари и за останатите форми на економски криминал. Заради поуспешно функционирање на полицијата во рамките на едно општество, таа во својата организациона структура има специјализирани единици за справување со специфичните форми на криминал. Поради специфичност на овој вид криминал, во рамките на полицијата постојат специјализирани оддели или центри за борба против организираниот криминал, каде што единиците од ваквите оддели дејствуваат директно врз економскиот криминал, односно врз перењето пари и финансирањето тероризам.

Царинските служби, исто така, се битен фактор за спречување на перењето пари. Овие служби обично се позиционирани во рамките на Министерството за

финансии. Во рамките на царинските служби постојат специјализирани единици за спречување на стопанскиот и на економскиот криминал. Царинското работење се сведува на вршење мониторинг на внесувањето и на изнесувањето стока и вредности од територијата на една во друга држава. Меѓу другото, таа врши и финансиска контрола на внесувањето и изнесувањето пари и останати вредности. Царинските служби согласно со законската регулатива имаат овластување да вршат царински надзор и контрола над багажот при премин на државните граници, со што се спречува криумчарењето пари, бидејќи тоа е еден од начините нелагалните пари да се пренесат од една држава во друга. Во таа насока ќе споменеме дека законска должност на царината е да ги извести останатите надлежни органи доколку забележи обид за пренесување поголема сума пари, хартии од вредност, финансиски чекови, злато и останати вредности.

Судовите и јавното обвинителство го сочинуваат правосудниот систем во општеството. Овие институции пред сè влијаат репресивно во однос на сторителите на кривични дела, па оттука не се изземени ниту оние коишто вршат перење пари. Бидејќи обично перењето пари е дело кои има организирана форма на криминалитет, во активностите се вклучува специјален оддел за спречување на организираниот криминал кој функционира во рамките на овие институции. Обвинителството во случајот собира докази и учествува во кривичната постапка. Овие органи имаат законска обврска да ги известат надлежните министерства за поведените и за завршените постапки кои се однесуваат на перењето пари. Согласно со законската регулатива, тие изрекуваат соодветна санкција на сторителите на вакви кривични дела, која најчесто завршува со одземање на нелегално стекнатиот имот, со затворска казна, забрана за влез во друга држава и слично.

Во рамките на секоја држава функционираат голем број разузнавачки служби, кои имаат пред сè превентивна улога во креирањето на безбедноста во рамките на државата во која дејствуваат. Во достапната литература има многу малку податоци за организациската структура и за начинот за функционирање на разузнавачките служби, но, сепак, нивната намена е јасна. Во суштина, тие функционираат под мотото „да се види невидливото“, што сепак ни укажува на нивната улога во спречувањето на организираниот криминал. И покрај тоа што обично се затскриваат зад класификацијата „строго доверливо“, тие функционираат врз основа на постоечката законска регулатива која ни е достапна на сите нас. Во некои земји во светот, во поединечни разузнавачки служби, постојат специјализирани оддели кои работат само

на полето на спречување на финансискиот криминал. Тие активности се состојат од пресретнување и пресекување на каналите низ кои течат овие криминални активности. Со примената на посебни оперативни и прикриени техники, овие служби се вистински кошмар за перачите на пари и за останатите криминалци. Со вметнување агенти од редовите на службите во криминалната група, се удира директно во јадрото на групата, при што се откриваат сите криминални активности кои ги има извршено криминалната структура. Исто така, овие служби ги следат и секојдневните економски трансакции. Во соработка со останатите субјекти, овие служби вршат мониторинг на сомнителни сметки, финансиски институции, вршат следење на комуникациите на осомничени лица за сторени криминални активности и слично. Придонесот на овие служби во борбата против перењето пари и организираниот криминал е од непроценливо значење.

Останатите служби за безбедност, исто така, имаат големо значење за превенцијата и за спречувањето на перењето пари. Во координација со инспекциските служби и со органите за вршење на контрола и надзор над работата на финансиските институции и соработката со меѓународните организации (Европол и Интерпол), го сочинуваат системот за спречување перење пари.

Во делот на соработката со меѓународните организации посебно треба да се стави акцент на примената на меѓународната законска регулатива и на обврските кои произлегуваат од неа, во насока на спречување вакви дела.

4.9. Методи за спречување перење пари

За спречување на перењето пари, надлежните субјекти применуваат соодветни криминалистички методи кои се опфатени со соодветна законска рамка. Тие методи обично се од криминалистичко тактичка и криминалистичко техничка природа и најчесто се користат во доказната постапка, со цел откривање на самото кривично дело, на сторителите и обезбедување релевантни докази за него. Овие методи се применуваат во насока на спречување перење пари и ја имаат следната цел:

- да го откријат идентитетот на лицето кое врши перење пари;
- да обезбедат податоци и информации за потребата на надлежните органи;
- да ја прекинат започната трансакција;
- да ја зајакнат меѓународната соработка;

- да го зајакнат инспекцискиот надзор.

Во насока на постигнување на овие цели, најчесто користени методи од надлежните институции се вештачење, претрес и контрола на внесување и на изнесување пари и останати вредности од една земја во друга. Овие методи овозможуваат да се открие потеклото на парите или на другите вредности и начинот на кој тие се легализирани и да се открие идентитетот на лицата кои го извршиле овој нелегален процес. За процесот на перење пари најчесто се користи вештачење на севкупната пишана документација за која било фаза на процесот.

Претресот се врши на лицата кои се инволвирани во самиот процес, односно на просториите и на целиот имот за кој постои основано сомнение дека е предмет на кривично дело.

Контролата претставува битен метод кој има клучна улога во спречувањето на криумчарењето пари и други вредности. Таа претставува суштински начин да се спречи криумчарењето пари и други вредности, бидејќи криумчарењето претставува еден од начините преку кои нелегалните пари и вредности се изнесуваат надвор од државата. Според тоа, важно е системот за контрола да се постави во функција на следење, откривање и спречување обиди за криумчарење. Со оглед на современиот технолошки развој, во практиката можат да се користат и специјални истражни методи, како што се следење на комуникациите, следење на компјутерските мрежи, па дури и сателитско следење одредени лица кои се битна алка во организираниот и транснационалниот криминал.

4.10. Последици од перењето пари врз финансискиот систем

Како специфичен облик на економско-финансиски криминал, кој претставува светски сериозен проблем и ја загрозува глобалната економија, е перењето пари и стекнување други приноси од казниви дела. Ова е посебен вид организиран економско-финансиски криминал, кој ги има сите карактеристики на организираност во подготвувањето и во криминалното дејствување и особено поврзаност и влијание врз процесот на прикривање на криминалните однесувања, најчесто преку корумпирање на лица од финансиските институции каде што „протекуваат“ парите, односно се овозможува започнување и завршување на процесот на нивно перење. Процесот на глобализација, што започна кон средината на столетието (со трговијата и со транспортот), доби особено забрзување како резултат на развојот на комуникациите и

на информатичката револуција, овозможи меѓународната заедница да прерасне во глобално комуникациско село, во чии рамки функционираат соодветни транснационални субјекти од економско-финансиска, политичка и од правна природа.⁹³

Географската експанзија на активностите на транснационалните криминални организации овозможува акумулирање на приноси од најразлични криминални дејствија, коишто настојуваат да ги искористат за проширување на своите активности и за нивно вградување во легалните економии, со цел да ги заштитат од заплена и од одземање.⁹⁴

Инвестирањето на криминалните групи со нелегални пари во легални бизниси не познава граници, познава само лабилни национални економии и лабилен правен систем за остварување на единствената цел за стекнување повисок профит и одбегнување казнена одговорност. Профитот од перењето пари, покрај капиталната добивка за криминалната организација, се распоредува по претходно испланирани шеми за корумпирање на институциите надлежни за контрола на финансиските трансакции и на институциите надлежни за истражување на економско-финансискиот криминал. Со тоа, криминалните организации ја консолидираат својата економска моќ директно навлегувајќи во националните легални економии. Перењето пари е опасност за националните легални економии бидејќи:⁹⁵

- претставува нелојална конкуренција на регистрираните фирми;
- го нарушува економскиот развој;
- влијае врз трговскиот развој;
- ги намалува даночните приходи на државата;
- нанесува штета на финансиските институции;
- поттикнува корупција;
- ја поткопува довербата на населението.

Негативните ефекти и последиците од перењето пари имаат глобална димензија и вршат директна инвазија на економските и на безбедносните системи. Поради овие причини, надлежните меѓународни организации сето тоа го квалификуваат како мошне опасна криминална појава.

⁹³ <http://fzf.ukim.edu.mk/files/zbornik2010/25tanjam.pdf>, преземено на: 09.02.2012 г.

⁹⁴ Тасева С., Перење пари, Дата Понс, Скопје, 2003, стр. 18.

⁹⁵ <http://fzf.ukim.edu.mk/files/zbornik2010/25tanjam.pdf>, преземено на: 09.02.2012 г.

Според UN General Assembly Special Session on the World, финансиските институции кои се потпираат на криминалните приходи ќе се соочат со големи предизвици за соодветна контрола на имотот, обврските и на процесите на работење. Она што ја отежнува задачата на банките во овој процес е фактот дека огромни суми пари можат да бидат евидентирани на одделни сметки, а потоа да исчезнат од тие сметки без известување, преку сомнителни трансфери. Трансферите, исто така, ја загрозуваат ликвидноста на банките и го отежнуваат управувањето. Голем број банкротирања на банки ширум светот, вклучувајќи ја и првата интернет-банка (European Union Bank), било поврзано со криминални активности. На пример, голем број банки на Балтикот банкротирале во текот на деведесетите години од минатиот век поради големата количина валкани пари. Меѓутоа, износот на средствата којшто успеале да го замрзнат и да го конфискуваат бил незначителен во споредба со целокупниот износ на илегални пари на нивните финансиски пазари. Без оглед на зголемената контрола на големите финансиски институции, неодамнешните искуства откриваат дека и понатаму е можно да се перат големи суми пари низ најголемите банки и низ нивните offshore-филијали. Во истрагите спроведени последните неколку години, најчесто се спомнувани американските и швајцарските банки, како: Citibank, The Bank of New York и Union Bank of Switzerland (The World Bank Newsletter about Reforming Economies).⁹⁶

Актуелноста на перењето пари се појави веднаш по извршените терористички напади од 11 септември на кулите-близначки во САД, каде што, подоцна во истражната постапка, надлежните органи откриле директна поврзаност на американски банки со финансиските извори на терористите.

Како негативна импликација врз безбедноста на финансискиот сектор можеме да го наведеме и фактот дека оваа појава предизвикува корумпираност и е директна причина за организациска дисфункционалност.

⁹⁶ <http://zjf.ukim.edu.mk/files/zbornik2010/25tanjam.pdf>, преземено на: 09.02.2012 г.

ГЛАВА V

***ПЕРЕЊЕТО ПАРИ И ИМПЛИКАЦИИТЕ ВРЗ
БЕЗБЕДНОСТА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА***

5. ИМПЛИКАЦИИ ОД ПЕРЕЊЕТО ПАРИ ВРЗ БЕЗБЕДНОСТА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

5.1. Перењето пари во Република Македонија

Како во многу други држави ширум светот така и во Република Македонија перењето пари претставува негативен тренд кој постојано дејствува во насока на уништување на финансискиот систем и на предизвикување економско-финансиски турбуленции. Овој процес во Република Македонија започна со осамостојувањето на државата и постоеше низ целиот процес на транзицијата од социјалистичко во капиталистичко општествено уредување. Ако го земеме предвид фактот дека во транзицискиот период на Република Македонија беше активна корупцијата, тогаш со сигурност можеме да кажеме дека овие две негативни појави се директна закана по економијата и општо, по безбедноста на државата.

Уште од моментот на осамостојување, Република Македонија презема политики на интеграција во светските организации и институции, со цел промовирање и одржување на модерно и стабилно економско окружување.

Перењето пари во македонското казнено законодавство е предвидено со една сложена инкриминација, која има претрпено квалитативни и содржински промени и е целосно редефинирана со измената и со дополнувањето на Кривичниот законик на Република Македонија, како резултат на бројните препораки и сугестии од меѓународните советодавни тела и од меѓународните конвенции ратификувани од страна на Република Македонија. Првата инкриминација датира од 1996 година и е со наслов Перење пари и друга противправна имотна корист, но со оваа инкриминација се става акцент на криминалните пари добиени од трговија со наркотични дроги и од трговија со оружје, се става акцент на организираниот начин на вршење на делото и како мерка е предвидена конфискација на непосредната и посредната имотна корист⁹⁷.

Во делот на организираниот криминал и на перењето пари, Република Македонија е потписник на следните конвенции:

- Конвенцијата на Обединетите нации против транснационалниот организиран криминал;

⁹⁷ Николовска, С., Годишник на Факултетот за безбедност, Скопје, 2009, стр. 119.

- Конвенцијата за борба против корупцијата;
- Конвенцијата на Обединетите нации за борба против недозволената трговија со наркотични дроги и со психотропни супстанции, донесена во 1990 година од Советот на Европа;
- Конвенцијата за перење, одземање, заплена и конфискација на приноси од криминал;
- Конвенција за меѓусебна правна помош во кривичната материја;
- други меѓународни и билатерални договори.

Во насока на усогласување на македонското законодавство, потпишани се повеќе билатерални договори од областа на кривичното гонење. Сите изгласани меѓународни конвенции се обврзувачки за македонските власти и веднаш се стапени во сила.

5.2. Законската регулатива во Република Македонија во делот на перењето пари

Законската регулатива од областа на спречувањето и на превенцијата од перењето пари во Република Македонија датира од 2001 година, со донесувањето на Законот за спречување на перење пари и на други приноси од казниво дело и со создавањето на Националната финансиска аналитичка единица – NFAU, како орган во состав на Министерството за финансии.

Кон крајот на 2003 година, Собранието на Република Македонија изгласа закон според кој се предвидува паричните трансакции да бидат лиценцирани и под мониторинг на Народната банка на Република Македонија.

Перењето пари претставува кривично дело и е предвидено во член 273 од Кривичниот законик на РМ. Од денот на донесување на Законот за спречување перење пари и други приноси од казниво дело, па сè до крајот на 2003 година, воопшто нема санкционирано сторители на кривични дела од оваа проблематика.

Поставеноста на македонскиот превентивен систем се темели на бројни институции со посебна надлежност и овластување во насока на спречување перење пари и елиминирање на криминалните приноси кои потекнуваат од сферата на организираниот криминал. Преку превентивното или репресивното дејствување, овие институции го сочинуваат македонскиот систем на „Law Enforcement Agency“. Врз база на надлежностите и на овласувањата кои ги имаат во спречувањето и во борбата

против перењето пари, институционалниот систем во Република Македонија е составен од:

- органи задолжени за надзор;
- органи задолжени за борба против перењето пари.

Структурата на законодавството за спречување перење пари во Република Македонија се темели на основните FATF-препораки и има изградено компатибилни индикатори за откривање сомнителни трансакции.

Со Законот за спречување перење пари, банките во Република Македонија се задолжени да употребуваат софистицирана опрема за обработка на податоците и за откривање сомнителни трансакции. Ова претставува услов за банкарско работење во Република Македонија од 2007 година, со што самите банки мора да имаат формирано специјализирани оддели за спречување перење пари.

Во последните години во Република Македонија се бележи значаен исчекор на институционалните и на законските можности во превенција и борба против криминалните приноси од организираниот криминал и од перењето пари преку надлежните институции и субјекти.

Законската регулатива во Република Македонија се темели на низа закони кои се донесени и можат да бидат во функција на спречување кривични дела од областа на перењето пари, економскиот криминал и на други видови криминал. Како такви ќе ги наведеме следните закони:

- Кривичен законик;
- Закон за внатрешни работи;
- Закон за полиција;
- Закон за Народна банка на Република Македонија;
- Закон за Финансиска полиција;
- Закон за Управа за јавни приходи;
- Закон за Царинската управа;
- Закон за Централен регистар;
- Закон за вршење услуги на брз трансфер на пари;
- Закон за девизно работење;
- Закон за државна ревизија;
- Закон за електронска трговија;
- Закон за заштита на лични податоци;

- Закон за кривична постапка;
- Закон за облигациони односи;
- Закон за регистрирање готовински плаќања;
- Закон за спречување корупција;
- Закон за спречување перење пари и други приноси од казниви дела;
- Закон за следење на комуникациите;
- Закон за хартии од вредност и други.

5.3. Институционална поставеност на превентивниот и на репресивниот систем за спречување перење пари во Република Македонија

За ефикасно функционирање на системот за спречување перење пари битен фактор претставува институционалната поставеност на превентивниот и на репресивниот систем во Република Македонија.

Во насока на зголемување на ефикасноста на борбата против спречувањето перење пари во Република Македонија, преку спроведеното истражување, ќе констатираме системска поставеност во три групи на службите кои се надлежни за спречување перење пари. Системот за спречување перење пари во Република Македонија го сочинуваат:

- органи за вршење надзор;
- субјекти кои дејствуваат во насока на спречување перење пари;
- органи надлежни за гонење сторители на кривични дела.

5.4. Субјекти за спречување перење пари во Република Македонија

Согласно со законската регулатива, во член 5 од Законот за спречување перење пари и други приноси од казниво дело и финансирање тероризам е определена категоријата субјекти за спречување перење пари. Субјекти се лицата кои имаат обврска да ги преземаат мерките и дејствијата за спречување перење пари и финансирање тероризам предвидени со овој закон, и тоа:⁹⁸

1. Финансиски институции и службени и одговорни лица во нив, вклучувајќи:

⁹⁸ Закон за спречување перење пари и други приноси од казниво дело и финансирање тероризам (Службен весник на Р. Македонија бр.4/08), член 5.

- претставништва, подружници, филијали и делови на финансиски институции кои согласно со прописите вршат дејност во Република Македонија;
- претставништва, подружници, филијали и делови на финансиски институции со седиште во Република Македонија, кои согласно со прописите вршат дејност во друга земја.

2. Правни и физички лица кои ги вршат следните активности:

- дејност на промет со недвижности;
- ревизија и сметководство;
- нотарски, адвокатски и други правни услуги што се однесуваат на: купопродажба на недвижности или на фирми, тргување и управување со пари и со хартии од вредност, отворање и располагање со банкарски сметки, сефови и други сметки, основање или учество во управувањето или во работењето на правни лица, застапување клиенти во финансиски трансакции и промет со недвижности;
- дејност на промет со акцизни стоки;
- други слични активности со кои се стекнува имот и други видови располагање.

3. Друштво за приредување игри на среќа во играчница (казино).

4. Даватели на услуги на правни лица.

5. Здруженија на граѓани.

Сите субјекти имаат обврска да преземаат мерки и дејствија за откривање и за спречување перење пари и финансирање тероризам (во понатамошниот текст: мерки и дејствија). Во зависност од големината на субјектот, мерките и дејствијата ги исполнува одговорно лице или посебен оддел составен од најмалку 3 лица. Субјектите имаат обврска да вршат анализа на своите клиенти, да следат одредени трансакции, да собираат, чуваат и да доставуваат податоци и да изготвуваат внатрешни програми. При анализата на клиентот, секој субјект е должен да го идентификува клиентот и да го верификува неговиот идентитет, да обезбеди информации за целта и за намерата на деловниот однос, да го следи деловниот однос и да ги ажурира податоците за своите клиенти. На субјектите, освен на банките, им е забрането да исплатуваат или да примаат пари во готово над 15000 евра во денарска противвредност. Во случај кога

постои сомневање за перење пари или за финансирање тероризам, или за една или повеќе готовински трансекции во износ од над 15 000 евра во денарска противвредност, субјектите пополнуваат извештај и го доставуваат до Управата за спречување перење пари и финансирање тероризам. Исто така, субјектите се задолжени да соработуваат со Управата за спречување перење пари и финансирање тероризам и да доставуваат и дополнителни податоци и информации.⁹⁹

5.5. Државни органи за вршење надзор

Во член 46 од Законот за спречување перење пари и други приноси од казниво дело и финансирање тероризам е дефинирана категоријата органи за вршење надзор над примената на мерките и дејствијата за спречување перење пари и финансирање тероризам. Според тоа, Управата за спречување перење пари и финансирање тероризам самостојно или во координација со останатите органи врши надзор:¹⁰⁰

- Народната банка на Република Македонија врши надзор врз банките, штедилниците, менувачниците и врз давателите на услуги за брз трансфер на пари;
- Агенција за супервизија на осигурување врши надзор врз друштвата за осигурување, осигурителните брокерски друштва, друштвата за застапување во осигурувањето, осигурителните брокери и врз застапниците во осигурувањето;
- Комисијата за хартии од вредност на Република Македонија врши надзор врз брокерските друштва, лицата кои даваат услуги на инвестициски советници и врз друштвата за управување со инвестициските фондови;
- Агенцијата за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување врши надзор врз друштвата кои управуваат со доброволни пензиски фондови;
- Управата за јавни приходи врши надзор врз приредувачите на игри на среќа во играчница (казино), како и врз правните и физички лица кои ги вршат следните услуги: промет со недвижности, ревизорски и

⁹⁹ Национална стратегија за спречување перење пари и финансирање тероризам, Скопје, 2008, стр. 20.

¹⁰⁰ Законот за спречување перење пари и други приноси од казниво дело и финансирање тероризам (Службен весник на Р. Македонија бр. 4/08), член 46.

- сметководствени услуги, давање совети од областа на даноците или давање консултативни услуги, правните лица кои примаат во залог подвижни предмети и недвижности и здруженија на граѓани и фондации;
- Агенцијата за пошти врши надзор врз поштата и врз правните лица кои извршуваат телеграфски преноси или доставка на вредносни пратки.

5.5.1. Народна банка на Република Македонија

Народната банка на Република Македонија во својот широк спектар на надлежности врши супервизија над работењето на банките, менувачниците, штедилниците и останатите субјекти кои вршат услуги на брз трансфер на пари. Како надлежен супервизорски орган, Народната банка врши надзор на спроведувањето на мерките и дејствијата за спречување перење пари и финансирање тероризам, бидејќи согласно со законската регулатива тие се должни да ги спроведат. Во насока на вршење на надзорот, Народна банка изготвува интерни Правилници во кои се регулирани постапките за контрола на надлежните даватели на услуги. Сите овие интерни процедури мора да бидат усогласени со постоечката законска регулатива и со меѓународните стандарди кои произлегуваат од таа сфера. Во случај на утврдување на сомнителна трансакција, Народна банка е должна да ја извести Управата за спречување перење пари и финансирање тероризам и останатите надлежни институции.

5.5.2. Агенција за супервизија на осигурување

Врз основа на Законот за супервизија на осигурување, во 2009 година е основана Агенцијата за супервизија на осигурување (АСО). Агенцијата претставува правно лице и за својот делокруг на работа одговара пред Собранието на Република Македонија. Управувачкото тело во Агенцијата е Советот на експерти, којшто го сочинуваат претседател и 4 членови.

Агенцијата за супервизија на осигурување има широк делокруг на надлежности, меѓу кои ќе ги наброиме следните:¹⁰¹

¹⁰¹ http://www.aso.mk/index.php?option=com_content&view=article&id=48&Itemid=53, преземено на: 14.05.2012 г.

- спроведување супервизија на друштвата за осигурување, осигурителните брокерски друштва, друштвата за застапување во осигурувањето, осигурителните брокери и застапници, правните лица кои се поврзани со друштвата за осигурување и на Националното биро за осигурување;
- издавање и одземање дозволи, согласности и лиценци, изрекување супервизорски мерки, донесување подзаконски акти и давање предлози за донесување закони, членување во меѓународни асоцијации од областа на осигурувањето, соработување со други надзорни органи и поттикнување на развојот на осигурувањето.

Агенцијата за супервизија на осигурување претставува независно регулативно тело со специфични надлежности и овластувања, со цел да врши евалуација на законското и на ефикасното функционирање на пазарот на осигурување, а со единствена цел за обезбедување на правата на корисниците на овие услуги. Сето ова, Агенцијата ќе го спроведе само преку организирање современ и ефикасен осигурителен сектор, кој ќе нуди квалитетни осигурителни услуги, а сето тоа ќе придонесе за развој на финансискиот сектор во земјата.

Агенцијата за супервизија на осигурување во извршувањето на своите обврски и задачи се потпира на следните принципи:¹⁰²

1. Одговорност – Агенцијата ќе реагира на брз и разбирлив начин и доследно ќе ја реализира мисијата и стратешките цели во областа на супервизијата.
2. Стручност – сите активности поврзани со надлежностите на Агенцијата ќе бидат преземани на начин кој ќе обезбеди ефикасно остварување на стратешките цели, согласно со највисоките стандарди во областа и со разумно направени трошоци.
3. Совесност – во спроведување на своите активности Агенцијата се раководи од највисоките етички стандарди во комуницирањето и во соработката со сите учесници во постапката на супервизија.
4. Транспарентност – пласирање квалитетни информации за пазарот на осигурување, како и обезбедување навремени информации за потребите на учесниците и на корисниците на осигурителните услуги.

¹⁰² http://www.aso.mk/index.php?option=com_content&view=article&id=48&Itemid=53, преземено на: 14.05.2012 г.

5.5.3. Комисија за хартии од вредност

На ден 19.06.1992 година, со Одлука на Владата на Република Македонија основана е Комисијата за хартии од вредност на Република Македонија, која претставува самостојно и независно регулаторно тело кое е регулирано со Законот за хартии од вредност, Законот за преземање акционерски друштва, Законот за инвестициски фондови и со подзаконските акти кои произлегуваат од наведените закони. Комисијата врши организација и контрола на работењето со хартии од вредност на целата територијата на Република Македонија.

Како законски надлежности и овластувања можеме да ги наброиме:

- вршењето евалуација на законитоста, ефикасноста и функционирањето на пазарот на хартии од вредност;
- обезбедувањето заштита на правата на инвеститорите,
- зајакнувањето на довербата на јавноста во институциите на пазарот на хартии од вредност во Република Македонија.

Комисијата е составена од Претседател и од членови на Комисијата. Претседателот на Комисијата и нејзините членовите ги избира Собранието на Република Македонија, по предлог на Владата на Република Македонија.

Како основни функции на Комисијата можеме да ги наброиме следните:¹⁰³

- врши контрола над целокупната документација на издавачите на хартии од вредност, презема мерки и носи одлуки за заштита на интересите на лицата кои се сопственици или кои инвестираат во хартии од вредност и спречува нечесни и незаконски дејствија, поврзани со работењето со хартии од вредност;
- издава дозволи, одобренија и согласности врз основа на Законот за хартии од вредност и врз основа на другите закони во нејзина надлежност;
- го регулира начинот на тргување со хартии од вредност на берзите;
- го следи и го контролира работењето на учесниците на пазарот на хартии од вредност;
- го следи и го контролира функционирањето на пазарот на хартии од вредност;

¹⁰³ <http://www.sec.gov.mk/default.aspx?item=staticpages&itemid=18>, преземено на: 14.05.2012 г.

- одредува стандарди на конкуренција меѓу учесниците на пазарот на хартии од вредност, како и меѓу овластените друштва за управување со фондови, односно инвестициските фондови, по пат на контроли или на друг начин;
- дава согласност за именување директори на брокерски куќи, на одделот во банката којшто е надлежен за вршење услуги со хартии од вредност, како и на друштвата за управување со инвестициски фондови;
- ги одобрува барањата за издавање хартии од вредност;
- се грижи за законит, чесен и транспарентен пазар на хартии од вредност;
- го одобрува донесувањето и сите измени на актите на депозитарот и на берзата;
- соработува со други институции во Република Македонија и надвор од неа.

5.5.4. Агенција за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување

Агенцијата за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување е основана во јули 2002 година, со именување на директорот од страна на Владата на Република Македонија. Агенцијата за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување е основана заради вршење супервизија на работењето на пензиските фондови, со крајна цел да ги заштити интересите на членовите на пензиските фондови (осигурениците). Агенцијата има својство на правно лице и за својата работа одговара пред Владата на Република Македонија. Агенцијата е одговорна за издавање, повлекување и одземање дозволи за основање друштва, вршење дејност – управување со пензиски фондови и издавање, повлекување и укинување одобренија за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови. Таа врши супервизија на работењето на пензиските друштва, задолжителните и доброволните пензиски фондови, како и на чуварите на имот и на странските менаџери на средства. Агенцијата, исто така, го промовира, го организира и го поттикнува развојот на капитално финансираното пензиско осигурување во Република Македонија во соработка со Министерството за труд и социјална политика и ја развива свеста на јавноста за целите и за принципите на пензиските друштва и на задолжителните и доброволните пензиски фондови, за придобивките од членување во задолжителен или

доброволен пензиски фонд, вклучувајќи ги и целите, принципите и придобивките од учество во професионална пензиска шема, за правата на членовите на задолжителните и доброволните пензиски фондови и за други прашања во врска со капитално финансираното пензиско осигурување. Агенцијата соработува со Министерството за финансии, Народната банка на Република Македонија, Комисијата за хартии од вредност и со други институции, со цел да обезбеди ефикасна контрола на капитално финансираното пензиско осигурување во Македонија. Покрај годишниот извештај за своето работење кој Агенцијата го поднесува до Владата, таа изготвува и објавува годишен извештај за состојбите во капитално финансираното пензиско осигурување, со што се обезбедува транспарентност во ова осигурување.¹⁰⁴

5.5.5. Управа за јавни приходи

Ако тргнеме од хипотезата колку подобро регулирана даночна политика во една држава толку посилна економско-финансиска перспектива. Во насока на регулирање на даночната политика, во секоја држава постојат органи со надлежности слични на Управата за јавни приходи, најчесто како составен дел од министерствата за финансии.

Управата за јавни приходи е орган на државната управа во состав на Министерството за финансии, со својство на правно лице. Како даночен орган кој функционира единствено на територијата на Република Македонија, Управата за јавни приходи извршува управни и други стручни работи кои се однесуваат на делокругот на нејзиното работење и работи кои произлегуваат од посебните даночни закони. Спроведувајќи ја оперативна даночната политика и наплатата на даноци, социјални придонеси од плата, парични казни, односно глоби и трошоци изречени во парнични, прекршочни, кривични и управни постапки во корист на Република Македонија и други јавни давачки, Управата обезбедува остварување на функциите на државата, им дава помош на даночните обврзници за исполнување на нивните даночни обврски, го следи и го анализира функционирањето на даночниот систем и дава предлози за негово унапредување, соработува со даночни органи од други држави и дава меѓународна правна помош во даночни предмети.¹⁰⁵

Примарни задачи на Управата за јавни приходи се утврдување и наплата на:¹⁰⁶

¹⁰⁴ <http://www.mapas.gov.mk/index.php/mapas/za-mapas>, преземено на: 14.05.2012 г.

¹⁰⁵ <http://www.ujp.gov.mk/mk/uprava/categorv/110>, преземено на: 14.05.2012 г.

¹⁰⁶ <http://www.ujp.gov.mk/mk/uprava/categorv/110>, преземено на: 14.05.2012 г.

- персонален данок;
- данок на добивка;
- данок на додадена вредност;
- социјални придонеси од задолжителното социјално осигурување;
- парични казни, односно глоби и трошоци изречени во парнични, прекршочни, кривични и управни постапки во корист на Република Македонија;
- други јавни давачки за кои надлежноста се утврдува со закон или врз основа на склучен договор.

Управата за јавни приходи, како орган во состав на Министерството за финансии, врши надзор на примената на мерките и активностите за спречување перење пари и финансирање тероризам согласно со член 46 од Законот за спречување перење пари и други приноси од казниво дело и финансирање тероризам.¹⁰⁷

5.5.6. Агенција за пошти

Агенцијата за пошти е формирана на 15 јули 2008 година, согласно со Законот за поштенски услуги (Службен весник на РМ бр. 9/2008), како независно регулаторно тело во областа на поштенските услуги. Со запишување во Централниот регистар на Република Македонија на 22 јули 2008 година, Агенцијата за пошти стекна статус на правно лице со јавни овластувања. Агенцијата за пошти претставува независно регулаторно тело во областа на поштенските услуги, е основано како самостојно и непрофитно правно лице, кое врши јавни овластувања утврдени со Законот за поштенски услуги. Агенцијата со својата работа и при донесување одлуки во рамките на своите овластувања е независна од друг државен орган или од друго јавно правно или трговско друштво што врши дејност од областа на поштенските услуги и треба да биде непристрасна кон нив.¹⁰⁸

Во надлежностите на Агенцијата за пошти спаѓаат:¹⁰⁹

- обезбедување универзална поштенска услуга;

¹⁰⁷ Национална стратегија за спречување перење пари и финансирање тероризам, Скопје, 2008, стр. 23.

¹⁰⁸ http://www.ap.mk/index.php?option=com_content&view=article&id=41&Itemid=10&lang=mk, преземено на: 14.05.2012 г.

¹⁰⁹ http://www.ap.mk/index.php?option=com_content&view=article&id=43&Itemid=14&lang=mk, преземено на: 14.05.2012 г.

- почитување на правилата на конкуренција;
- формирање на цените и контрола на трошоците за обезбедување универзална поштенска услуга;
- вршење мониторинг на универзалната поштенска услуга, односно издавање соодветни дозволи и одобренија на давателите на поштенски услуги, како и нивно продолжување и укинување;
- почитување на одредбите на Законот за поштенските услуги и на прописите донесени врз основа на овој закон;
- Други активности во поштенскиот сектор.

5.5.7. Управа за спречување перење пари и финансирање тероризам

Централен орган во системот за спречување перење пари и финансирање тероризам е Управата за спречување перење пари и финансирање тероризам. Управата е наследник на Дирекцијата за спречување перење пари. Дирекцијата е формирана во септември 2001 година, започнува со работа на 01.03.2002 година, а во јануари 2008 година со стапување во сила на Законот за спречување перење пари и други приноси од казниво дело и финансирање тероризам, го трансформира својот статус и назив во Управа за спречување перење пари и финансирање тероризам, како орган во состав на Министерството за финансии во својство на правно лице.¹¹⁰

Раководен орган на Управата е директор со мандат од четири години, којшто го именува Владата на Република Македонија, по предлог на Министерот за финансии. Именувањето на директорот се врши врз основа на неговата стручност, компетентност и на работното искуство. Мандатот на директорот може да заврши поради следните причини:¹¹¹

- по истек на четири години од денот кога е именуван;
- во случај на смрт;
- во случај на негова оставка;
- во случај на разрешување;
- во случај кога со правосилна пресуда е осуден за кривично дело со казна затвор во траење од најмалку шест месеци;

¹¹⁰ Национална стратегија за спречување перење пари и финансирање тероризам, Скопје, 2008, стр. 7.

¹¹¹ <http://www.dspp.gov.mk/files/zakoni/zakon%20za%20sprecuvanje%20na%20perenje%20pari%20i%20finansiranje%20na%20terorizam.pdf>, преземено на: 15.05.2012 г.

- кога од страна на судот му е изречена мерка за забрана на вршење дејност на раководно лице во институцијата;
- ако ја изгуби деловната способност.

Освен во погоренаведените случаи, директорот може да биде разрешен поради други причини, како што се:

- незаконско работење;
- нестручно или несовесно вршење на должноста директор и немање позитивни резултати во работата на Управата;
- во случај на долготрајна тешка болест која го спречува во извршувањето на своите обврски и по негово барање.

Управата за спречување перење пари и финансирање тероризам претставува административен тип организација за финансиско разузнавање, таа прибира, обработува, анализира и чува податоци и информации за перење пари и за финансирање тероризам.

Согласно со член 3 од Законот за спречување перење пари и други приноси од казниво дело и финансирање тероризам (Службен весник на РМ бр. 04/08), Управата ги извршува следните надлежности:¹¹²

- бара, прибира, обработува, анализира, чува и доставува податоци добиени од субјектите врз основа на овој закон;
- прибавува финансиски, административни и други податоци и информации, неопходни за извршување на своите надлежности;
- изготвува и поднесува извештаи со мислење до надлежните државни органи секогаш кога постојат основи на сомневање за сторено кривично дело перење пари и финансирање тероризам;
- ги известува надлежните државни органи за постоење основи на сомневање за сторено друго кривично дело;
- издава писмен налог на субјектот со кој привремено ја задржува трансакцијата;
- поднесува барање до надлежниот јавен обвинител за поднесување предлог за определување привремени мерки;
- поднесува налог за следење на деловниот однос до субјектот;

¹¹² Закон за спречување перење пари и други приноси од казниво дело и финансирање тероризам (Службен весник на Р. Македонија бр. 4/08), член 3.

- поднесува барање за покренување прекршочна постапка пред надлежниот суд;
- соработува со субјектите од член 5 од овој закон;
- склучува договори за соработка и разменува податоци и информации со овластени тела на други држави и со меѓународни организации, вклучени во борбата против перењето пари и финансирањето тероризам;
- врши надзор над субјектите за примената на мерките и дејствијата определени со овој закон;
- поведува иницијативи или дава мислења за закони и за подзаконски акти што се однесуваат на спречување и откривање перење пари и финансирање тероризам;
- помага и учествува во професионалното усовршување на овластените лица и на вработените во Одделот за спречување перење пари и финансирање тероризам на субјектите од членот 5 на овој закон;
- утврдува листи на индикатори за анализа на ризик и за препознавање на сомнителни трансакции во соработка со субјектите и со органите кои вршат надзор врз нивното работење;
- планира и спроведува обуки за усовршување и за оспособување на вработените во Управата;
- дава појаснување за примената на прописите за спречување перење пари и финансирање тероризам;
- врши други работи определени со закон.

Во рамките на својата надлежност, Управата за спречување перење пари и финансирање тероризам врши медијаторство помеѓу субјектите кои преземаат мерки и дејствија, органите за надзор и институциите за прогон на сторителите на вакви кривични дела.

Управата за спречување перење пари и финансирање тероризам за своето работење е одговорна пред Владата на Република Македонија и пред Министерот за финансии, а за реализираните законски обврски таа е должна еднаш годишно да достави извештај за сработеното, односно да изготви предлог-план за работа за следната година.

5.6. Државни органи надлежни за гонење сторители на кривични дела поврзани со перење пари

Согласно со законската надлежност, со целите и задачите на организација во Република Македонија, постојат неколку државни органи кои можат да вршат санкционирање на сторители на кривични дела поврзани со перење пари и со финансирање тероризам. Овие органи се темелат на законски поставената рамка и се одговорни за превентивно и за репресивно дејствување во насока на спречување на овој вид криминалитет. Како такви ќе ги споменеме:

- Министерството за внатрешни работи;
- Управата за финансиска полиција;
- Царинска управа;
- Јавното обвинителство;

5.6.1. Министерство за внатрешни работи

Во својот широк спектар на надлежности, Министерството за внатрешни работи е должно да ги преземе сите неопходни мерки за откривање и за пронаоѓање сторители на кривични дела, со цел да оневозможи нивно прикривање или нивно бегство од органите на прогонот. Во таа насока, Министерството за внатрешни работи е должно да обезбеди траги, предмети и други докази кои би се користеле во доказната постапка за докажување на кривичното дело. Во рамките на Бирото за јавна безбедност при Министерството за внатрешни работи влегуваат Централните полициски служби. Во рамките на Централните полициски служби функционира Центар за спречување организиран и сериозен криминал, чија надлежност е спречување и откривање кривични дела за кои гонењето се презема по службена должност и делата се извршени од страна на организирана група која дејствува одреден период, со намера да оствари одредена финансиска корист или друг вид материјална корист и притоа ќе стори едно или повеќе кривични дела, како и за други кривични дела за кои со закон е пропишана одредена законска санкција.

Центарот за спречување организиран и сериозен криминал извршува задачи за откривање и за спречување кривични дела со транснационален карактер, како и за откривање организирани групи кои применуваат сила и вршат притисок.

Во рамките на Центарот за спречување организиран и сериозен криминал функционира Одделот за финансиски криминал, во чиј состав влегува Единицата за перење пари и за економско организиран криминал, која е главен носител на задачите во делот на спречувањето на економскиот криминал. Оваа Единица, при преземањето оперативни мерки за откривање сторители на вакви кривични дела, применуваа посебни истражни мерки, со што се овозможува да се собираат квалитетни докази кои подоцна ќе се употребат во судската постапка.

5.6.2. Управа за финансиска полиција

Во рамките на Министерството за финансии, како оперативен орган со посебни овластувања функционира Управата за финансиска полиција, која согласно со Законот за кривична постапка врши мониторинг на примената на прописите од областа на финансиското, даночното и царинското работење. Во насока на ефикасно функционирање, прецизно се дефинирани надлежностите и овластувањата на Управата за финансиска полиција при откривање и гонење сложени форми на организиран финансиски криминал во Република Македонија.

Согласно со законската регулатива, Управата за финансиска полиција ги има следните надлежности:¹¹³

- спроведува финансиска контрола, ја следи примената на даночните, царинските и на други прописи од областа на финансиите, прибира и анализира податоци за готовински трансакции, презема предистражни и други мерки кога постојат основи на сомнение за сторени кривични дела од областа на организиран финансиски криминал;
- спроведува предистражна постапка за кривични дела од областа на организираниот финансиски криминал, кои се гонат по службена должност и ја следи трагата на парите од казниви дела утврдени со закон, што вклучуваат износи од значителни и големи размери;
- открива и документира кривични дела, пред сè од областа на организираниот финансиски криминал и кривични дела коишто се гонат по службена должност, како што се даночно затајување, перење пари и други приноси од казниво дело, даночни, банкарски, осигурителни,

¹¹³ <http://www.finance.gov.mk/node/103>, преземено на: 15.05.2012 г.

берзански, царински и други измами со износи од значителни и големи размери, тешки форми на корупција, како што се злоупотреба на службената положба и овластување со значителни износи или на штета на средствата на Буџетот на Република Македонија, примање поткуп и давање поткуп, како и предизвикување лажни стечаи, фалсификување и уништување деловни книги, фалсификување исправи, финансирање тероризам, неплаќање царина, акцизи или други јавни давачки пропишани со закон, што вклучуваат поголеми, значителни и износи од големи размери;

- спроведува постапка за испитување на имот и на имотна состојба врз основа на јавни податоци и на регистри што се водат согласно со закон;
- спроведува предистражни мерки за да се откријат и обезбедат трагите на кривичното дело и на предметите што можат да послужат како доказ да се пронајде сторителот на кривичното дело, сторителот или соучесникот да не се сокрие или да не побегне, како и да ги соберат сите известувања што би можеле да бидат од корист за успешно водење на кривичната постапка;
- поднесува кривична пријава до надлежниот јавен обвинител за кривични дела од нејзина надлежност, кои се гонат по службена должност, за кои е известена или за кои ќе дознае на друг начин;
- поведува и води прекршочна постапка, како и поднесува иницијативи за поведување прекршочна постапка до надлежните органи доколку при извршување на своите надлежности утврди постоење на прекршочна одговорност пропишана со закон;
- поднесува иницијатива за поведување постапка за утврдување и за наплата на јавните давачки пред надлежниот орган;
- врши експертска компјутерска анализа на одземени предмети, на компјутерски информации или податоци од други електронски и механички напави кои содржат информации и кои можат да послужат како доказ во водењето на предистражната и на прекршочната постапка од нејзина надлежност;
- организира и спроведува обуки, проверка на знаење на финансиските полицајци и врши управување со човечките ресурси;

- по барање на други државни органи и институции, изготвува и дава стручни наоди и мислења од нејзина надлежност;
- соработува со сродни органи од други земји во согласност со билатерални договори и со ратификувани меѓународни договори;
- врши други надлежности пропишани со овој и со друг закон.

5.6.3. Царинска управа на Република Македонија

Како останатите државни органи кои се задолжени за преземање мерки за спречување перење пари и економски криминал така и Царинската управа има свои активности во системот за спречување перење пари во Република Македонија. Со својата организациска структура, таа е овластена за преземање разни оперативни мерки и активности во насока на спречување и откривање прекршоци и кривични дела.

Царинската управа врши контрола на внесувањето и на изнесувањето ефективни странски и домашни пари, чекови и монетарно злато, спроведува царинска контрола, истражни и разузнавачки мерки со цел спречување, откривање и истражување на царински прекршоци и на кривични дела, поведување постапка за царински и за други прекршоци, како и кривични дела утврдени со закон, како и наплата на мандатни казни. Според Законот за кривична постапка („Службен весник на РМ“ бр.15/2005 и 83/2008), овластувањата што ги има Министерството за внатрешни работи во предистражната постапка и во истрагата ги имаат и овластените лица со закон во Царинската управа кога работат на откривање кривични дела и сторители и на прибирање докази заради кривично гонење на сторителите на кривичното дело перење пари. Службата за борба против економски криминал, која е во рамките на Одделението за истраги во Секторот за контрола и истраги, врши истраги по предмети за перење пари и финансирање тероризам. Царинската управа има обврска да го евидентира секое внесување и изнесување готови пари или хартии од вредност над дозволеният износ преку царинската линија на РМ, а доколку тој износ надминува 10 000 евра, тогаш се пополнува извештај и се доставува до Управата за спречување перење пари и финансирање тероризам. До Управата за спречување перење пари и финансирање тероризам се доставува извештај и кога постои сомневање за перење пари или за финансирање тероризам. При извршувањето на функциите на овој систем од страна на Царинската управа, констатирано е дека постои потреба од

поголема обученост во делот на исполнувањето на обврските за спречување перење пари, како и во делот на препознавање и откривање кеш-курири, во зајакнување на меѓународната соработка и др.¹¹⁴

5.6.4. Јавно обвинителство на Република Македонија

Надлежноста на Јавното обвинителство на Република Македонија се регулира со Уставот на РМ и со Законот за Јавно обвинителство („Службен весник на РМ“ број 80 од 1992 година) и со неговите измени и дополнувања, со Законот за кривична постапка, а дел од надлежноста на Обвинителството произлегува и од законските одредби со кои се регулираат парничната, вонпарничната, извршната, управната постапка, постапката по управни спорови итн. Основно право и основна должност на Јавниот обвинител е да ги гони сторителите на кривични дела. За кривичните дела за кои се гони по службена должност согласно со Законот за кривична постапка („Службен весник на РМ“ број 15 од 1997 година), Јавниот обвинител има повеќе надлежности:¹¹⁵

- да презема потребни мерки во врска со откривањето на кривичните дела и со пронаоѓањето на сторителите и заради насочување на преткривичната постапка;
- да бара спроведување истрага;
- да го отпочнува и да го застапува обвинителниот акт, односно обвинителниот предлог, пред надлежниот суд;
- да изјавува жалби против неправосилните судски одлуки и да поднесува вонредни правни лекови против правосилните судски одлуки;
- да врши и други дејствија определени со закон.

Јавното обвинителство, согласно со Законот за кривична постапка и со Законот за Јавно обвинителство, има централна улога во истражувањето и во докажувањето на криминалот, а кога се работи за случаи со елементи на организиран криминал, како што е перењето пари, тогаш случајот е во надлежност на Основниот јавен обвинител за гонење организиран криминал и корупција. Во случаите со елементи на перење пари, законот предвидува обврска за доставување барани податоци до Јавниот

¹¹⁴ Национална стратегија за спречување перење пари и финансирање тероризам, Скопје, 2008, стр. 28.

¹¹⁵ <http://www.jorm.org.mk/infos3.shtml>, преземено на: 15.05.2012 г.

обвинител. Имено, на барање од Јавниот обвинител, државните органи и институции, што вршат јавни овластувања или други правни лица, ќе му ги достават податоците кои од нив ги барал. Јавниот обвинител ќе може да иницира контрола од овие органи во работењето на правното и на физичкото лице и привремено да одземе пари, хартии од вредност, предмети и документи, кои може да послужат како доказ до донесување на правосилна пресуда, може да бара вршење даночна контрола и доставување податоци кои може да послужат како доказ за сторено кривично дело или за имот стекнат со извршување на кривично дело, извршува инспекциска контрола и бара известувања за податоци кои се во врска со необични и сомнителни парични трансакции. Државните органи, органите на единиците на локалната самоуправа, организациите, правните лица и физичките лица кои вршат јавни овластувања се должни на Јавниот обвинител да му достават документи, списи, предмети и известувања што му се потребни во текот на постапката. Јавниот обвинител ќе има право да бара податоци и известувања, документи, списи, предмети, банкарски сметки и од други правни лица и од граѓаните за кои може основано да смета дека располагаат со такви податоци и информации. Јавниот обвинител има право да бара соработка од надлежните државни органи и институции во постапувањето при истражување на криминалните однесувања, а и самиот може да преземе конкретни полициски овластувања предвидени со закон. Увидот во банкарските сметки не претставува повреда на банкарската тајна. Како проблем од практичен аспект при истражувањето на перењето пари во Република Македонија во изминативе години, беше увидот во банкарските сметки, за што банкарите се правдаа со банкарска тајна и беше случај овој увид да се смета како увид во деловна документација, што со Законот за кривична постапка е предвидено како полициско овластување, а не како истражно дејствие.¹¹⁶

За гонење на сторителите на кривични дела од областа на организираниот економско-финансиски криминал со елементи на перење пари е основано Основното јавно обвинителство за гонење организиран криминал и корупција за целата територија на Република Македонија и тоа постапува во случаите кога:¹¹⁷

- се извршени кривични дела од структурирана група од три или повеќе лица, којашто постои одреден временски период и дејствува со цел да

¹¹⁶ Николовска. С., Годишник на Факултетот за безбедност, Скопје, 2009, стр. 123.

¹¹⁷ Николовска. С., Годишник на Факултетот за безбедност, Скопје, 2009, стр. 124.

изврши едно или повеќе кривични дела за кои е предвидена казна затвор од најмалку четири години, со намера директно или индиректно да стекне финансиска или друга корист;

- за кривични дела извршени од структурирана група или од злосторничка организација на подрачјето на Република Македонија или на други држави или кога кривичното дело е подготвено, или планирано во Република Македонија или во друга држава;
- за кривично дело перење пари и финансирање тероризам и за други кривични дела наведени во Законот за Јавно обвинителство.

5.7. Меѓуинституционална соработка во Република Македонија

За ефикасен одговор во борбата против перењето пари и други приноси од казнено дело и финансирање тероризам, потребна е меѓуинституционална соработка и координација на државните институции и органи, надлежни за преземање мерки и активности за спречување вакви дела. За таа цел постои тело кое има координативна и советодавна улога, а е составено од претставници од надлежните државните институции и органи.

Во рамките на своите надлежности, ова експертско тело ги разгледува прашањата и проблемите кои настануваат најпрво при спроведувањето на законската обврска на институциите кои се обврзани да доставуваат податоци до Управата за спречување перење пари и финансирање тероризам, на институции и државни органи кои соработуваат при откривање криминални активности при постоење основи на сомнение за сторен криминал или криминал кој се подготвува. Заради поефикасно добивање податоци од финансиските институции, а во рамките на меѓуинституционалната соработка, во август 2006 година е потпишан Меморандум за соработка меѓу Управата за спречување перење пари и финансирање тероризам и Народната банка на РМ за придонес во интензивирањето на соработката и размената на информации и податоци со органот кој е надлежен да врши контрола на банките, штедилниците, менувачниците и давателите на услуги за брз трансфер на пари, за правилна и доследна примена на мерките и дејствијата за откривање и спречување перење пари – („Службен весник на РМ“ бр. 55/02), Закон за девизно работење („Службен весник на РМ“ бр. 34/01, 49/01, 103/01, 54/02, 51/03 и 32/03), Закон за брз

трансфер на пари („Службен весник на РМ“ бр. 77/03), Закон за спречување корупција („Службен весник на РМ“ бр. 28/02). Меѓуинституционалната соработка за откривање и спречување перење пари и други приноси од казниво дело произлегува, пред сè, од позитивните законски прописи на Република Македонија, според кои законски предвидените институции и државни органи се должни да доставуваат податоци и информации до Управата и секое нивно неисполнување на обврската има елементи на криминално однесување и е законски санкционирано. Другите институции и државни органи имаат законска обврска да ги спроведуваат законите, односно да водат постапки за откривање, расветлување и докажување криминални однесувања, како конкретни кривични дела кои се гонат по службена должност. Функцијата на откривање и гонење на сторителите на криминални однесувања со елементи на перење пари и други приноси од казнени дела е во надлежност на органите на прогон, како што се: Јавното обвинителство, Полицијата и Финансиската полиција. Правниот основ за соработка во борбата за спречување перење пари и приноси од казниви дела се во законските прописи на државата, а институциите меѓу себе склучуваат договори, односно меморандуми за соработка кои претставуваат задолжителни правни акти меѓу потписниците и имаат обврзувачки карактер. Како најчести форми на меѓуинституционална соработка се истакнуваат:¹¹⁸

- размена на информации;
- изработка на заеднички анализи;
- заедничко планирање на оперативно тактички мерки;
- истражни дејствија и посебни истражни мерки;
- водење заеднички предистражни постапки;
- заедничка едукација и размена на искуства.

Заемната координација меѓу надлежните институции и органи е од суштинско значење заради усогласување на одредени активности и елиминирање ситуација во која може да се појави судир на надлежности или паралелно дејствување при преземање одредени мерки и чекори во решавање на одреден случај.

Освен ова, доколку не постои заемна координација, постои можност за префрлување на надлежноста од еден на друг орган. Корупцијата, најчесто, е главна причина за непостапување или за префрлување на надлежноста. Суштинската

¹¹⁸ <http://fzf.ukim.edu.mk/files/zbornik2010/25tanjam.pdf>, преземено на: 30.08.2012 г.

вредност на координацијата е одржувањето на меѓусебна комуникација и соработка при преземање заеднички акции во делот на економско-финансиските случаи, кои најчесто се поврзани со многубројни противправни дела кои се извршени на повеќе места, од повеќе сторители, во различни временски интервали. Ако подетално ја анализираме улогата на меѓуинституционалната соработка, можеме да ја разбереме и како еталон во работењето на институциите надлежни за конкретната проблематика и во коригирањето одредени активности, со ставање акцент на професионализмот и стручната подготвеност на персоналот во самите институции.

Во Република Македонија, последниве години се дооформени институциите за борба против организираниот криминал, корупцијата и перењето пари, но се направени и други активности во однос на приспособување на законските прописи кон европските и меѓународните конвенции, а изготвени се и национални стратегии и акциски планови за постапување. Согласно со преземените обврски од Лондонската конференција за борба против организираниот криминал во југоисточна Европа, Република Македонија во 2003 година подготви документ во кој се содржани конкретни мерки и активности на Министерството за внатрешни работи, Министерството за правда и Министерството за финансии за меѓуинституционална соработка и координација преку преземање конкретни мерки и активности. Во овој документ нагласени се следните приоритети во соработката и во координацијата:¹¹⁹

- воспоставување регионална мрежа на обвинители;
- усовршување на регионалната соработка во согласност со меѓународните стандарди на подрачјето на правдата;
- зајакнување на институционалните капацитети за спречување перење пари и финансиски криминал во рамките на Министерството за финансии;
- основање Оддел за борба против организираниот криминал и корупцијата во рамките на Јавното обвинителство на Република Македонија;
- специјализација на судиите за борба против организираниот криминал;
- сеопфатен оддел во борба против организираниот криминал во рамките на Јавното обвинителство, тим на професионални истражители;
- формирање централна единица за криминалистичко разузнавање.

Управата за спречување перење пари и финансирање тероризам остварува меѓуинституционална соработка со органите и со институциите кои имаат законска

¹¹⁹ <http://fzf.ukim.edu.mk/files/zbornik2010/25tanjam.pdf> , преземено на: 30.08.2012 г.

обврска да доставуваат финансиски податоци и извештаи. Исто така, остварува соработка и со органите за прогон. Освен што остварува меѓуинституционална соработка, Управата може да дејствува и независно при постоење на основани сомненија, каде што изготвува извештаи, покренува иницијатива за замрзнување на банкарски сметки и на разни трансакции.

Најлесен начин за стекнување богатства е преку криминални однесувања на сторителите кои се на одредена општествена или јавна функција или коишто ги користат своите позиции на моќ и поврзаност со криминалните структури заради зголемување на личното и на семејното богатство. Секако дека голема заслуга и придонес за одредени поединци или криминални групи да се стекнат со прекумерни богатства, на одреден начин, има државата. Одредени поединци, заради стекнување прекумерни богатства, не бираат средства, начини и методи да се етаблираат во системот на власта преку заземање високи општествени функции во извршната или во судската власт, каде што имаат голема моќ во одлучувањето, големи можности за нивна корумпираност или за вршење одредени работи и работни задачи во јавната администрација, каде што повторно имаат можности за криминални однесувања или за нивни влијанија и за овозможување криминални однесувања на физички и на правни лица за да се стекнат со нелегални богатства во системот на економско-финансиските односи.¹²⁰

5.8. Негативни импликации од процесот на перење пари врз финасискиот сектор во Република Македонија

Перењето пари претставува специфичен облик на економско-финансиски криминал кој е сериозен проблем во светски рамки, а, исто така, ја загрозува и глобалната економија. Тоа се должи пред сè на фактот дека со перење пари се стекнуваат и други приноси од казниви дела, а потоа тие се пуштаа во легалната економија, при што се појавуваат последиците од овој феномен.¹²¹

¹²⁰ <http://fzf.ukim.edu.mk/files/zbornik2010/25tanjam.pdf>, преземено на: 30.08.2012 г.

¹²¹ <http://fzf.ukim.edu.mk/files/zbornik2010/25tanjam.pdf>, преземено на: 30.08.2012 г.

Постојат сериозни економски и социјални последици при извршувањето на кривичното дело перење пари. Тие вклучуваат:¹²²

- поткопување на финансиските системи: перењето пари ја проширува црната економија, го поткопува финансискиот систем и го покренува прашањето на кредибилитет и на транспарентност;
- проширување на криминал: перењето пари ги охрабрува криминалците поради тоа што овозможува ефикасно користење и распоредување на своите нелегални средства;
- намалување на приходите и контрола на перење пари: Владата ги намалува даночните приходи со што се оневозможува подобар живот на граѓаните (здравство, социјална политика, инфраструктура и сл.), а воедно слабее контролата врз економијата.

Перењето пари како глобален феномен е поврзано со определени дејности, како што се: трговијата со дрога и со оружје, нелегалната трговија со луѓе, проституцијата, даночното затајување, злоупотребата на службена положба, корупцијата и др. Сумите пари кои ги генерира трговијата со наркотички супстанции, трговијата со оружје и останатите нелегални бизниси се многу големи и најчесто нарко-дилерите и криминалните групи ги институционализираат низ легитимни активности. Често пати тоа се ресторани, барови, казина и друг вид коцкарски бизниси, такси-компани и разни други, на прв поглед, безопасни дејности во кои се работи со готови пари. За финансирање на овие дејности често пати се користат средства до кои се доаѓа нелегално, при што профитот се насочува и во терористички дејности. Перењето пари е тесно поврзано и со затајувањето на јавните давачки кон државата. Од тие причини, во рамките на борбата против перењето пари, неопходна е тесна соработка помеѓу службите надлежни за оваа област и даночните органи, со цел поголема даночна контрола на лицата кои се експонираат со трошење поголеми суми пари (купување куќи, автомобили и друг вид луксузна стока) и утврдување дали тие приходи се пријавени и дали за нив е платен данок.¹²³

¹²² Прирачник за спроведување мерки и дејствија за спречување перење пари и финансирање тероризам од страна на субјектите, Управа за спречување пререње пари и финансирање тероризам, Скопје, 2010, стр. 18–19.

¹²³ Прирачник за спроведување мерки и дејствија за спречување перење пари и финансирање тероризам од страна на субјектите, Управа за спречување пререње пари и финансирање тероризам, Скопје, 2010, стр. 18–19.

Перењето пари во Република Македонија ја зголемува можноста за корумпирање на финансиските институции или за појава на можност тие да станат предмет на организирани криминални групи. Од извршените анализи од надлежните институции одговорни за третирање на оваа проблематика, утврдена е силна корелација меѓу перењето пари и нелегалните активности на одделни службеници. Земјите со транзициско минато и земјите кои се во развој се особено сензитивни на криминалните сигнали, кои со помош на корупција стекнуваат влијание врз мрежата на движење на валкани пари.

Како резултат на слабата финансиска контрола, земјите во развој се соочуваат со поголеми тешкотии од веќе развиените земји, бидејќи влијанието на одредени криминални групи може да доведе до комплетна контрола на финансискиот систем. Како резултат на транзицискиот период во овие земји, меѓу кои ќе ја споменеме и Република Македонија, дојде до суштински промени во врска со природата на кривичните дела. Како резултат на корупцијата, финансиските измами и организираниот криминал, создадени се огромни незаконски приходи, а сето тоа контрапродуктивно влијае на странските инвестиции, развојот на демократијата и на јакнењето на економијата. Перењето пари генерира катастрофални последици врз националниот и врз глобалниот финансиски систем, што директно се рефлектира врз економијата на земјите во развој и може да предизвика дестабилизација на економски, политички и на безбедносен план.

5.9. Негативни импликации од процесот на перење пари врз безбедносниот сектор во Република Македонија

Перењето пари како форма на казниво дело допира во сите сфери на општеството. Како појава, перењето пари директно го загрозува и безбедносниот систем, кој ја гарантира безбедноста на државата. Република Македонија со својата геостратешка положба го зазема централниот дел од Балканскиот полуостров и претставува крстопат на многу видови криминалитет, кој директно ја загрозува безбедноста на државите од овој регион.

За да се заврши процесот на перење пари, потребно е да се применат неколку фази, а една од тие фази е моментот кога средствата коишто треба да се исперат се изнесуваат надвор од државата. Тие средства откако ќе ги поминат потребните останати фази, ќе се внесат повторно во Република Македонија како готови легални

средства. Парите ќе бидат внесени со помош на криумчарење, во форма на инвестиција во недвижност или, пак, во каква било друга погодна форма. Средствата кои се предмет на перење пари, бидејќи не поминале низ легалниот економски систем во државата, не се под негова контрола и не се знае сумата испрани средства. Тие испрани нелегални средства обично завршуваат како капитал со кој се финансираат понатамошни криминални активности. Во таа насока, најчесто со вакви средства се финансираат терористичките келии кои гравитират на ова подрачје. Со парите кои се производ на процесот перење пари се купува огромна количина нелегално оружје, кое подоцна може да се употреби против безбедносниот апарат на Република Македонија.

Исто така, дел од нелегалното оружје може да се тргува надвор од државата, со што би се загрозила и безбедноста на поширокиот регион. Како резултат на наведеното, Република Македонија постојано се соочува со вишок нелегално оружје. Дел од тоа оружје беше користено во конфликтот во 2001 година, а беше финансирано со финансиски средства стекнати од криминални и од нелегални активности.

Заради зачувување и одржување на безбедноста на високо ниво, безбедносните структури мора да вложуваат дополнителни напори во пресретнување и во елиминирање вакви нелегални економски приноси, што претставува дополнителен економски товар за државата, а со тоа и директно црпење финансиски средства од легалниот економскиот сектор.

5.10. Практична имплементација на меѓународната регулатива за перење пари во Република Македонија

За спречување секаков вид организиран и економски криминал, во меѓународни рамки донесени се неколку меѓународни конвенции за превенција и за спречување на сите видови организиран криминал. Во таа насока ќе ги споменеме: Виенската конвенција, Стразбуршката конвенција и Конвенцијата од Палермо. Покрај овие меѓународни конвенции, ќе ги споменеме и 40-те основни препораки за чија примена се задолжени сите законодавства на земјите-членки на групата FATF.

За државите од централна и од југоисточна Европа, а вклучително и за Република Македонија, примената на Препораките на FATF, меѓународните стандарди и норми содржани во меѓународните конвенции, како и во директивите на ЕУ, се од приоритетно значење поради фактот дека во сите поранешни социјалистички држави во периодот на транзиција дојде до невиден пораст на криминал, особено организиран,

на корумпираност и на криминализација на власта и остварување огромни криминални приноси, што стануваат предмет на „перење“ во самите финансиски системи на тие држави.¹²⁴

Ефикасното спречување на перењето пари е основен императив по однос на стабилноста на финансискиот систем, на платниот промет, што е, пак, претпоставка за нов циклус инвестициска активност и економски реформи. Овие две причини со јасно дефинирана и целовита стратегија на перењето пари, со репресивен и со превентивен елемент се особено релевантни за државите од балканскиот регион, вклучувајќи ја тука и Република Македонија.

Со цел да се создаде една целосна слика за тоа што нудат Препораките на FATF, во *Табела 1* е дадена суштинската поента на секоја од Препораките, кои како целовитост дефинираат една рамка на обврски преку пасивна и активна улога во спроведувањето на политиките за борба со перењето пари. Исто така, треба да се напомене дека улогата и апликативноста на Препораките од страна на поединечните законодавства не треба да биде разбрана како ограничување во надлежностите и да се зазема став на формулирање интровертна политика во борбата со перењето пари, туку напротив, да се формулира објективна и сестрана национална превентивна политика која ќе биде поткрепена со бескомпромисна репресивна политика. Суштината на овие Препораки подразбира делегирање на соодветна обврсност на финансиските институции заедно со надлежните државни институции да формулираат политики за успешно справување со овој заеднички проблем.¹²⁵

FATF	Препораки
Препорака 1	Државите треба да го применуваат кривичното дело перењето пари за сите сериозни кривични дела, вклучувајќи најширок круг на предикативни кривични дела.
Препорака 2	Државите треба да обезбедат стандарди за кривична одговорност предвидени со Виенската конвенција и со Конвенцијата од Палермо.
Препорака 3	Привремени мерки на конфискација на имот.
Препорака 4	Државите треба да обезбедат непопречување на примената на овие Препораки со законите за тајност на податоците во финансиските институции.
Препорака 5	Финансиските институции не треба да отвораат анонимни сметки или сметки на очигледно фиктивни имиња.

¹²⁴ Николовски., Н., Банки и организиран криминал, Нордиа, Скопје, 2011, стр. 82.

¹²⁵ Николовски., Н., Банки и организиран криминал, Нордиа, Скопје, 2011, стр.83–84.

Препорака 6	Мерки кои треба да се преземат во врска со политичко експонирани личности.
Препорака 7	Мерки кои треба да ги преземат финансиските институции во врска со прекуграничното кореспондентско банкарство.
Препорака 8	Финансиските институции треба да имаат воспоставено политики и процедури во врска со деловните односи и трансакции „ <i>non face to face</i> “.
Препорака 9	Финансиски институции и информации од трети лица.
Препорака 10	Достапност на податоците од финансиските институции за државните органи.
Препорака 11	Работа со невообичаено големи трансакции или со трансакции кои се извршени на невообичаен начин.
Препорака 12	Нефинансиски дејности и барања за идентификација на клиентите и за чување на досиејата.
Препорака 13	Обврска на финансиските институции да ги пријавуваат сомненијата до ФИУ.
Препорака 14	Обврски на финансиските институции и нивните вработени.
Препорака 15	Содржина на програмите за спречување перење пари на финансиските институции.
Препорака 16	Адвокати, сметководители, нотари и други независни професионалци кои треба да пријавуваат сомнителни трансакции.
Препорака 17	Казни за прекршителите на Законот за спречување перење пари, кои државата треба да ги пропише.
Препорака 18	Државите не треба да дозволат воспоставување деловен однос со „ <i>shell</i> “ банки.
Препорака 19	Пријавување трансакции над одреден износ е ставено во надлежност на државите.
Препорака 20	Државите треба да го поттикнуваат развојот на современите и сигурни техники за управување со пари, кои се помалку подложни на перење пари.
Препорака 21	Финансиските институции треба да посветат особено внимание на деловните односи и на трансакциите со лица и со прани субјекти од државите кои не ги имплементирале Препораките на FATF.
Препорака 22	Финансиските институции треба да обезбедат применување на препораките и на организациските делови лоцирани во странство, особено во земјите кои не ги применуваат Препораките на FATF.
Препорака 23	Државите треба да обезбедат адекватна регулација и супервизија на финансиските институции и ефективно имплеменирање на Препораките на FATF.
Препорака 24	Одредените нефинансиски бизниси и професии треба да бидат предмет на регулаторни и на супервизиски мерки.
Препорака 25	Надлежните органи треба да изработат упатства и да обезбедат повратен одговор, кој ќе им помогне на финансиските институции и на одредените нефинансиски дејности во борбата против перењето пари.
Препорака 26	Државите треба да формираат единица за финансиско разузнавање (ФИУ).
Препорака	Државите треба да обезбедат поддршка и средства за надлежните органи.

27	на прогонот да имаат успех во борбата против перење пари.
Препорака 28	Употреба на принудни мерки за обезбедување податоци кои ги поседуваат финансиските институции и други лица доколку тие не се согласат доброволно да ги достават.
Препорака 29	Надлежност на супервизорите, со цел да вршат надзор и да обезбедат примена на прописите од страна на финансиските институции.
Препорака 30	Државите треба да обезбедат адекватни финансиски, човечки и технички ресурси за надлежните органи вклучени во борбата против перењето пари.
Препорака 31	Државите треба да обезбедат ефикасни механизми кои им овозможуваат добра соработка на донесувачите на политички одлуки, ФИУ, органите на прогонот и на супервизорите.
Препорака 32	Државите треба да обезбедат можност за нивните надлежни органи да ја разгледуваат ефикасноста на системот за борба против перењето пари.
Препорака 33	Државите треба да преземат превентивни мерки за да ја спречат злоупотребата на правните лица од страна на перачите на пари.
Препорака 34	Државите треба да преземат мерки за да ја спречат нелегалната употреба на правните инструменти од страна на перачите на пари.
Препорака 35	Државите треба да преземат итни чекори и во целост да ги имплементираат Виенската конвенција, Конвенцијата од Палермо и Конвенцијата на ОН за спречување на тероризмот.
Препорака 36	Државите треба да обезбедат најширока можна рамка за меѓусебна правна помош во врска со истрагите и со обвиненијата и во врска со другите поврзани постапки за перењето пари.
Препорака 37	Државите треба, до најголем можен степен, да се потпрат на меѓусебната правна помош и покрај отсуството на двојна инкриминација.
Препорака 38	Потребно е да постои соодветен орган кој ќе дава одговор на барањата од странските држави во насока на идентификација, замрзнување, заплена и конфискација на испраниот имот.
Препорака 39	Државите треба да го сметаат перењето пари како кривично дело кај кое е можна екстрадиција.
Препорака 40	Државите треба да обезбедат овозможување меѓународна соработка во најширока можна рамка меѓу нивните надлежни органи и своите странски партнери.

Преземено од: Николовски Н., Банки и организиран криминал, Нордиа, Скопје, 2011.

Ако извршиме анализа на наведените препораки, ќе констатираме дека препораките се упатени кон одредени држави со акцент на усогласување на нивните законодавства со содржината на препораките, со цел постигнување видливи резултати во обидот за спречувањето на овој вид криминалитет.

5.11. Практични примери на перење пари во Република Македонија

Според аналитичките податоци добиени од Центарот за спречување организиран и сериозен криминал при Министерството за внатрешни работи, еден од најчесто користените начини за перење пари, каде што предикативно кривично дело е даночното затајување, е формирање повеќе фирми и нивни фирми-ќерки, како во земјата така и во странство, кои се раководат од исти лица, при што паричните средства се префрлаат по различни основи од фирма на фирма, при што се отежнува истрагата и не може да се следи трагата на парите. Исто така, капиталната добивка (провизии, плаќање фиктивни услуги за консалтинг-маркетинг и др.) вообичаено завршува на сметки во странски држави, од каде што со фиктивна документација за извршени услуги, најчесто интелектуални, се враќа во легалниот платен промет, односно сторителите се обидуваат да ги исперат парите преку нивни легални бизниси, со давање позајмици на правни лица и со често извлекување средства за материјални трошоци. Се врши трансфер на основачкиот капитал од постојното трговско друштвото преку кое е извршено даночното затајување во ново друштво, капитално поврзани со ова друштво, со тоа што целокупниот капитал се префрла во новото друштво, а обврските кон државата и кон доверителите остануваат во старото друштво кое станува несолвентно (платежно неспособно). При перењето пари, во кое како предикативни кривични дела се појавуваат криумчарењето, недозволеното производство и пуштање во промет акцизни стоки и недозволената трговија со дрога, криминално стекнатите пари се враќаат во легален промет преку инвестирање во купување движен и недвижен имот, како и инвестирање во купување акции и удели во трговски друштва и сл. Исто така, кај недозволената трговија со дрога како модус се користат услугите на брз трансфер на пари за првично интегрирање на средствата во финансискиот систем на друга држава или, пак, купување движен или недвижен имот (се инвестира во отворање угостителско-туристички објекти, транспортни компании и градежништво) во вредност која не соодветствува со нивните легални приходи. Во 2010 година, поднесени се три кривични пријави за сторено кривично дело перење пари и други приноси од казниво дело, кои се поврзани со злоупотреба на службената положба и овластување и со злосторничко здружение, а во два случаи како предикативни кривични дела се појавуваат криумчарење и неовластено производство и пуштање во промет наркотични дроги, психотропни супстанции и прекусори. Лицата пријавени за сторено кривично дело перење пари и други приноси од казниво дело во моментот на вршењето на делата биле на следните функции:

директор на ЦУ, управител на правно лице, претседател на УО, претседател на основен суд, директор, стечаен управник и претседател на стечаен судски совет.¹²⁶

Во друг случај, организирана криминална група во периодот од 1999–2002 година, врз основа на фиктивно изготвени фактури за нереализирани услуги, врши уплати на средства на сметката на трговско друштво од внатрешноста на Република Македонија, кои меѓу другото, потекнувале од нелегални активности (продажба на цигари, шеќер и др.) и со изготвување фиктивна документација за наводна позајмица на друштвото, е извршен откуп на акции од истото друштво, со што пријавените се стекнале со мнозинскиот пакет и станале доминантни негови сопственици. Исто така, со сомнително стекнати парични средства (наводна енормна добивка од игри на среќа организирана од друштвото) на јавно наддавање, во извршна постапка е купен целокупниот имот на трговското друштво, чија пазарна вредност изнесува околу 20 000 000 евра (1.230.000.000 денари), при што за пет (5) лица е поведена кривична постапка.¹²⁷

Центарот за спречување организиран и сериозен криминал, во соработка со Управата за финансиска полиција, Управата за јавни приходи и со Управата за спречување перење пари и финансирање тероризам, по преземени координирани мерки и активности во рамките на заедничка меѓуресурска истрага, реализира случај за којшто поднесе кривична пријава против 23 физички лица, од кои тројца косовски и еден турски државјанин, сопственици, управители и вработени во повеќе друштва, како и против 11 правни лица за сторени кривични дела: злосторничко здружување, даночно затајување, перење пари и други приноси од казниво дело, оштетување или повластување на доверители, повреда на правата од индустриска сопственост и неовластена употреба на туѓа фирма и спречување докажување. При тоа е утврдено дека во период од 2006 до 2010 година, пријавените оствариле нелегален приход во висина од над една милијарда денари (кои биле остварени при работењето на наведените правни лица) и за овој приход не биле платени даночните обврски кон државата во висина од над 253 милиони денари, односно 4 121 738 евра. Еден дел од нелегалните приходи биле користени за готовинско исплаќање на дел од вработените во правните лица, со што се избегнувало плаќањето на законските придонеси, а пријавените намерно во неликвидност довеле шест правни субјекти и ги оштетиле доверителите за износ од 148 814 346 денари, бидејќи целокупниот имот на овие правни субјекти без законски основ бил пренесен на други фирми управувани од

¹²⁶ Годишен извештај на ЦСОСК при МВР за 2010 година, стр. 42–43.

¹²⁷ Годишен извештај на ЦСОСК при МВР за 2010 година, стр. 44.

пријавените. Под раководство на лидерот на групата бил воспоставен систем на незаконско постапување при што, со намера да го одбегнат плаќањето на деловните обврски кон доверителите преку различни финансиски малверзации, некои од фирмите намерно биле доведувани во состојба на инсолвентност, по пат на фиктивни плаќања и пренесување на средствата/капиталот на останатите фирми во сопственост на пријавените, а под контрола на лидерот, со што се изигрувани доверителите кои не можеле да ги наплатат своите побарувања. Исто така, биле пренесувани и основни средства, како што се патнички моторни возила, за кои бил воспоставен залог по основ на земени кредити од банки, заради што возилата не смееле да бидат предмет на купопродажба сè до исполнување на обврските кон банките, но тие со купопродажни договори биле пренесувани на другите друштва во сопственост на членовите на семејството на лидерот на групата и на неговите блиски соработници, кои, иако знаеле дека возилата се предмет на кривични дела оштетување или повластување на доверители и злоупотреба на службена положба и овластување, ја прикриле сопственоста (наводно ги купувале), со што извршиле кривичното дело перење пари во износ од 18 583 070 денари.¹²⁸

Врз основа на податоци за периодот 2007–2011 година, добиени од Секторот за аналитика, истражување и документирање при Министерството за внатрешни работи, направена е анализа на поврзаноста на бројот сторени кривични дела од овој вид во Република Македонија и на бројот извршители, како и најчести предикативни кривични дела кои се извршуваат во таа насока. Исто така, опфатени се и органите на Министерството за внатрешни работи, кои спровеле истражни мерки и регистрирале ваков вид кривични дела.

¹²⁸ Годишен извештај на ЦСОСК при МВР за 2010 година, стр. 39.

Година	Органи на МВР	Дела	Вкупно сторители	Предикативни дела
2007	ЦСОСК	8	31 сторител	Злоупотреба на службена положба и овластување, даночно затајување и оштетување или повластување доверители.
	СВР – Скопје	1		
	СВР – Струмица	1		
	ПС – Крушево	1		
	ВКУПНО	11		
2008	ЦСОСК	4	15 сторители	Злоупотреба на службена положба и овластување и даночно затајување.
	ВКУПНО	4		
2009	ЦСОСК	10	40 сторители	Злоупотреба на службена положба и овластување, измама при работење со хартии од вредности и удели, фалсификување или уништување на деловни книги и оштетување или повластување доверители.
	СВР – Скопје	1		
	ПС – Прилеп	1		
	ВКУПНО	12		
2010	ЦСОСК	6	12 сторители	Злоупотреба на службена положба и овластување, неовластено производство и пуштање во промет наркотични дроги, психотропни супстанции и прекурзори, даночно затајување и оштетување или повластување доверители.
	ВКУПНО	6		
2011	ЦСОСК	6	14 сторители	Злоупотреба на службена положба и овластување, даночно затајување и фалсификување или уништување деловни книги.
	СВР Куманово	1		
	ВКУПНО	7		

ЗАКЛУЧОК

Перењето пари претставува процес преку кој „перачите на пари“ обезбедуваат легитимно потекло на парите кои се заработени од извршување криминални активности, а процесот е распространет во глобални рамки и е во тренд на постојано ширење. Оваа појава е главна карактеристика на постсоцијалистичките општества или на општествата кои се во фаза на транзиција. Ранливоста на овие општества доаѓа од фактот што финансиските служби за контрола на банкарскиот и на небанкарскиот сектор се помалку активни или воопшто не се активни.

Појавата на феноменот перење пари датира од почетокот на XX век, најпрвин преку криумчарење алкохол и останати нелегални производи, каде што криминалците се обидуваат финансиската заработка да ја прикажат како легално заработени пари. На самиот почеток тоа биле изолирани случаи, но денес овој феномен претставува глобален економски проблем.

Како и сите други општествени проблематики така и перењето пари може да се толкува преку правно, економско и преку социјално видување. Правното толкување, во суштина, претставува определување одредена норма во општеството која мора да се почитува. Со таа норма се пропишани позитивните и негативните однесувања во општеството. Економското толкување ја прикажува ранливоста на економскиот систем од влијанието на ова противправно дело, додека социјалното видување ја прикажува поврзаноста меѓу случувањата во социјалните основи на општеството и појавата на феноменот перење пари.

Поимот перење пари бил различно дефиниран во различни временски периоди. Иако постојат различни дефиниции за оваа појава, сепак не постои суштинска разлика во начинот на кој е дефинирано делото перење пари.

Ако извршиме детална анализа на различните дефиниции, ќе заклучиме дека перењето пари претставува сложен процес во кој се внесуваат нелегално стекнати парични сретства, тие се пуштаат во најразлични трансакции и на крајот испраните пари се внесуваат во легалните економски текови. Во сите облици на дефинирање на поимот перење пари се потенцираат фазите врз кои се темели целокупниот процес. Самото дефинирање на оваа проблематика укажува на сложен процес кој го чинат сторители, кривични дела, капитал кој е предмет на кривични дела итн.

Преку проучувањето на дефинирањето на оваа проблематика може да ги определиме целите на перачите на пари:

- прикривање на потеклото на приносите;
- контрола врз приносите;
- промена на идентитетот на приносите;
- прикривање на идентитетот на перачите.

Од информациите во достапната странска и домашна литература може да заклучиме дека проблематиката со перење пари зема замав во континуитет. Во прилог на ширењето на оваа појава, секако, оди и технолошко-информатичката експанзија. Ставајќи ја во функција техниката, криминалните групи ширум светот вршат најразлични трансакции и разменуваат огромни суми пари кои се нелегални, а сепак се достапни за органите на прогонот.

Сето ова ни дава за право да заклучиме дека проблематиката со овој вид криминал станува проблем на глобално ниво. Негативните импликации од перењето пари се почувствувани и од економиите на најмоќните држави ширум светот.

За да се затвори самиот процес, мора да се применат следните три фази кои се општоприфатени од сите аналитичари кои ја третираат оваа проблематика, а тоа се:

- пласман;
- прикривање;
- интеграција.

Секоја од овие фази има свои специфики и нуди одредени можности, кои доколку не се испочитуваат, невозможно е да се реализира кривичното дело перење пари. Начините на кои се врши перењето пари се различни во секое општество. Разликата се појавува како резултат на спецификите на внатрешното уредување на самата држава. Заради унификација на националните законодавства, основани се меѓународни организации кои во светски рамки вршат координација и унификација на законодавствата на земјите-членки, во насока на воспоставување ефикасен систем за заштита од перењето пари и од неговите негативни последици по економијата на секое општество.

Превенцијата во борбата за спречување перење пари е од суштинско значење за спречувањето на оваа појава, преку изнаоѓање соодветни механизми со кои ќе се пресретнат фазите во кои транзитираат нелегалните пари пред да бидат претворени во легални.

Освен фазите кои се интегрален дел на процесот перење пари, постојат и различни начини кои обично зависат од средината во која се одвива самиот процес. За

поуспешно и поедноставно справување со извршителите на процесот перење пари, мора да ги анализираме сторителите на ова кривично дело, кои произлегуваат од организираниот и од транснационалниот криминал. Тие се во постојана акција за изнаоѓање нови начини и техники со кои може побезбедно да ја реализираат намерата. Во остварување на сопствените цели, тие максимално ги користат најновите техничко-технолошки достигнувања и развојот на економско-финансиските средини во кои тие гравитираат.

Во достапната стручна литература детектирани се голем број начини и техники на перење пари, а меѓу нив најчесто се користат:

- криумчарење;
- основање фиктивни фирми;
- користење кореспондентни сметки;
- електронски трансфер на пари;
- offshore-центри.

Во прилог на процесот перење пари оди и подземното банкарство, кое овозможува услови што не ги обезбедува ниту еден легален банкарски систем. Високиот степен на анонимност и можноста да го користи секој е одлика на банкарско работење на земјите со низок степен на развиеност. Друга поволност која ја нуди подземното банкарство е тоа што трансферот на ваков начин е доста поевтин во споредба со трансферот на легалниот банкарски систем. Подземното банкарство претставува процес кој се базира на доверие меѓу лицата кои вршат трансфер и лицата кои се корисници на трансферот. Целиот овој процес се заокружува преку трети лица или преку посредници.

Во делот на согледување на негативните последици од процесот перење пари од спроведеното истражување, ќе заклучиме дека перењето пари има некоја поврзаност со останатите видови криминал. Ако направиме компаративна анализа на перењето пари и организираниот криминал, ќе констатираме дека перењето пари е интегрална компонента на организираниот криминал и претставува опасен вид криминал, бидејќи ги загрозува економските вредности на секое општество.

Ако го анализираме односот меѓу корупцијата и перењето пари, ќе заклучиме дека и корупцијата и перењето пари се алка од синцирот наречен организиран криминал, кој со помош на коруптивни активности на претставниците од власта,

јавните служби и од јавната администрација овозможува реализација на процесот на перење пари.

Како резултат на сличностите кои постојат, финансирањето тероризмот честопати се поистоветува со перењето пари. Тоа се должи на сличностите кои постојат помеѓу овие две појави. Заеднички карактеристики на двете појави се финансиските трансакции и инструментите кои се користат во двата случаи. Како резултат на овие сличности, во литературата тероризмот може да се сретне и како „обратно перење пари“ или како „валкање пари“.

Финансиската основа на безбедносниот систем во секоја држава се темели на економскиот сектор. Ако ставиме акцент на фактот дека перењето пари го подрива економскиот сектор, тогаш ќе имаме негативни импликации во безбедносниот сектор. Одлевањето огромни суми финансии од легалните економски текови претставува директен удар за безбедносниот систем. Во случај кога тие пари би поминале низ легалниот финансиски систем, дел од нив во вид на данок ќе се наменат за безбедносниот систем. Исто така, мора да потенцираме дека голем дел од овие средства се користат и за финансирање на тероризмот, што претставува дополнителна тешкотија за безбедносните служби.

Во борбата за спречување на феноменот перење пари, од суштинско значење е воспоставувањето ефикасна законодавна и институционална регулатива, во која надлежните субјекти ќе можат навремено и соодветно да одговорат. Реакцијата би претставувала преземање превентивни мерки со кои ќе се спречат овие кривични дела, ќе се открие намерата на нивните извршители и тие соодветно ќе се санкционираат.

За преземање ефикасни мерки за спречување перење пари на меѓународно ниво, во функција се неколку меѓународни акти кои се изготвени од страна на меѓународни работни групи. Тоа се работните групи во рамките на: FATF, ЕУ, ООН, СЕ. Заеднички став на сите групи е потребата од законско и доследно спроведување на одлуките и вршење засилен надзор во делот на почитувањето на законската регулатива. Од нивна страна е констатирано дека за надзор и за почитување на законската регулатива потребно е да се преземат мерки, како:

- преземање соодветни санкции против непочитувањето на законската регулатива;
- реформирање на финансискиот сектор;
- обезбедување транспарентност во финансискиот систем;

- медиумско вклучување во проблематиката.

За спречување на ваквите појави, мора да функционираат органи кои ќе бидат законски овластени и ќе можат да се спротивстават и да се обидат да спречат секаков обид за криминално однесување. Согласно со законската регулатива, насекаде во светот, надлежни органи кои имаат законска надлежност за санкционирање на процесот на перење пари се:

- полицијата;
- царинските служби;
- инспекциските служби;
- правосудните органи;
- разузнавачките служби;
- останатите служби за безбедност;
- останатите надлежни министерства;
- меѓународните организации.

Најчесто, овие органи имаат широк и комплексен спектар на надлежности и дејствуваат како субјекти за спречување и други форми на криминал, како што се финансирањето тероризам, корупцијата и останатите видови организиран криминал итн.

Во насока на спречување на перењето пари, надлежните субјекти најчесто применуваат криминалистички методи кои се законски оправдани. Овие методи најчесто се користат во доказната постапка, а имаат за цел да го откријат кривичното дело, сторителите и да обезбедат квалитетни докази. Овие методи се преземаат за да го откријат идентитетот на сторителот, да обезбедат информации за начинот на извршување на делото, да ја прекинат трансакцијата и да го зајакнат институционалниот надзор.

Перењето пари претставува активност која може да го доведе во прашање дури и функционирањето на еден таков моќен финансиски систем каков што е системот на Европската Унија. Во Европската Унија, кривичното право е една од областите чие регулирање е оставено во ексклузивна надлежност на земјите-членки. Правното уредување на односите помеѓу Унијата и земјите-членки го создаваат телата на Унијата, кои имаат донесено некои законски регулативи со коишто таа, исто така, интервенира во навременото пресретнување и во спречување вакви кривични дела.

Советот на Европската Унија има усвоено низа правни инструменти кои се однесуваат на перењето пари, преку неколку директиви со кои се регулира спречувањето на употребата на финансискиот систем за целите кои опфаќаат перење пари. За ефикасно спроведување на директивите, тие постојано се надоградуваат согласно со потребите на земјите-членки и со степенот на ширењето на овој вид криминалитет.

Порастот на организираниот криминал, а особено на трговијата со дрога, се должи на перењето пари, па следствено на ова може да заклучиме дека борбата против перењето пари е најефикасен начин на спречување на овој вид криминал, кој ги загрозува и земјите-членки на Европската Унијата.

Европската Унија, во насока на спречување на перењето пари, во изминатите години усвои низа мерки за заштита на финансиските системи на земјите-членки во делот на спречување перење пари, преку изградба на заеднички пазар и на финансиски систем. Без овие мерки на ниво на ЕУ, перењето пари би можело да се искористи како слободен проток на капитал и слободно обезбедување финансиски услуги за вршење криминални активности.

Според европскиот закон, кредитните и финансиските институции целосно се обврзани да соработуваат со органите кои се одговорни за борба против перењето пари. Овие органи може да дадат и одредени инструкции за спречување извршување некоја операција, за која се знае или за која постои сомнеж дека е поврзана со перење пари.

На овој вид криминал не се имуни ниту земјите од поранешните југословенски простори. Ова се должи пред сè и на транзицискиот период кој мораше да го помине секоја од нив. Според тоа, правната рамка против перењето пари и финансирањето тероризам во Република Србија, опфаќа:

- Кривичен законик;
- Кривична постапка;
- Закон за спречување перење пари и финансирање тероризам;
- Национална стратегија за борба против перење пари и финансирање тероризам;
- Закон за банки и банкарско работење;
- други закони кои го регулираат финансискиот систем на државата.

За да се соочи со наведениот предизвик, секоја држава мора да има здрав и цврсто поставен финансиски систем, кој ќе биде составен од повеќе институции во борбата против перење пари.

Во Република Хрватска, во финансискиот систем на државата, покрај Управата за спречување перење пари и финансирање тероризам, вклучени се и институции од типот на Финансиски инспекторат, Царина, како и Министерство за финансии и Министерство за внатрешни работи кои активно меѓусебно соработуваат во насока на спречување и на санкционирање вакви кривични дела.

Во Федерацијата Босна и Херцеговина, согласно со Законот за Државна агенција за истраги и за заштита, е формирана Државната агенција за истраги и за заштита (СИПА), која функционира во рамките на Министерството за безбедност на Босна и Херцеговина.

Ако извршиме анализа на состојбата во Република Македонија во делот на економскиот криминалитет и на перењето пари, ќе можеме да идентификуваме нови појавни облици на организиран криминал. Сето тоа е резултат на влијанието на глобалните процеси на интернационализација и на дезинтеграција. Негативните импликации од дејствувањето на меѓународните организирани групи во Република Македонија стануваат доста интензивни и негативно влијаат врз вкупната безбедност на државата.

Последици од горенаведеното се забавениот процес на развој на македонската економија, нарушување на квалитетот на живот кај обичното население, појава на корупција, дестабилизација на економијата, безбедноста и на политичките институции.

Ако ја земеме предвид поврзаноста на перењето пари со другите видови криминал, законската регулатива за спречување перење пари во Република Македонија не е насочена кон потенцијалните извршители на кривичното дело перење пари, туку е поставена во насока на спречување на делата од кои потекнуваат парите кои е потребно да се исперат. На тој начин се прекинува врската помеѓу сторителот на кривичното дело перење пари и можноста парите да бидат подложени на перење. Ефектот во случајот е многу голем бидејќи сторителот на кривичното дело перење пари е спречен да ги легализира криминалните приноси, а со тоа е оневозможен да ги искористи во други криминални активности. Исто така, на тој начин се откриваат кривичните дела со кои се стекнати криминалните приноси, сторителите на кривичните дела и корисниците на испраните пари.

Перењето пари како кривично дело во Република Македонија е регулирано во рамките на Кривичниот законик, Законот за спречување перење пари и други приноси од казниво дело и финансирање тероризам и во низа други закони кои ја треттираат оваа проблематика. Во Законот за спречување перење пари и други приноси од казниво дело и финансирање тероризам се дефинирани органите и субјектите кои се надлежни да вршат превенција и санкционирање при извршување на вакви кривични дела.

Како централен орган за спречување перење пари и финансирање тероризам е формирана Управата за спречување перење пари и финансирање тероризам. Нејзина надлежност во системот за спречување перење пари и финансирање тероризам е во сферата на финансиското разузнавање, односно таа прибира, чува, обработува и анализира податоци и сознанија за перење пари и финансирање тероризам и нив ги доставува до надлежните институции.

За зголемување на ефикасноста од страна на Управата за спречување перење пари и финансирање тероризам потребно е да се зајакне меѓународната соработка со слични, сродни служби кои ја третираат истата проблематика. Тоа ќе придонесе за размена на искуства и ќе ја зголеми ефикасноста во работењето. Во таа насока потребно е да се зајакне меѓународната соработка во делот на:

- интензивирање на размената на податоци и информации со странски органи;
- зајакнување на билатералната и мултилатералната соработка со вакви органи на соседните земји и пошироко;
- зајакнување на соработката со меѓународните институции.

Голем ефект и видливи резултати во работењето на Управата би се постигнале доколку се постигне и проширување на надлежностите на Управата и доколку таа има надлежност да санкционира.

За зајакнување на капацитетите на системот за спречување перење пари во Република Македонија, изготвена е Стратегија за спречување перење пари и финансирање тероризам, која ги содржи мерките и активностите што е потребно да се преземат за да се постигнат однапред зацртаните цели. Таа предвидува:

- унификација на законодавството со законската регулатива на ЕУ;
- надградба на надлежните институции;
- воспоставување ефикасен систем за меѓуинституционална соработка.

БИБЛИОГРАФИЈА:

1. Aleksia J., Korupcija – zajednički problem Balkana, Korupcija u novim uslovima, Centar za proučavanje alternative, Beograd, 2002.
2. Aleksia T., Škulić M., Kriminalistika, Dosije, Beograd, 2002.
3. Antonia D., Korupcija u Srbiji, Centar za liberalno-demokratske studije, Beograd, 2001.
4. Ангелески М., Кривично правно и криминолошко дефинирање на поимот стопански криминалитет во високоразвиените земји, Безбедност, Скопје, бр. 1, 1990.
5. April D. H., Grasso A. M., Money laundering, The American Criminal Law Review, volume 38, Chicago, Summer, 2001.
6. Арнаудовски Љ., Тумановски Д., Мојсова С., Кикерова Т., Конвенција на ОН против транснационален организиран криминал со протоколите, Алма, Скопје, 2002.
7. Батковски Т., Перење пари, криминолошко-криминалистички аспекти, Безбедност, бр. 3, Скопје, 1996.
8. Basel Committee, Prevention of Criminal Use of the Banking System For the Purpose of Money-Laundering, Preamble, 1988.
9. Block A., History and the study of organized crime, 1978.
10. Bosworth-Davis R., Living with the Law: A Survey of Money Laundering Reporting Officers and Their Attitudes towards the Money Laundering Regulations, Journal of Money Laundering Control, Vol. 1, No. 3, 1998.
11. Bošković G., Pranje novca, BeoSing, Beograd, 2005.
12. Бошковић Г., Ревизија за безбедност број 7, Центар за безбедносни студии, Београд, 2008.
13. Bosković G., Contemporary tendencies in money laundering, NBP, Vol. IX, No. 2, Belgrade, 2003.
14. Бошковић М., Бошковић А., Корупција перење пари финансирање тероризам, Факултет за безбедност и заштиту, Бања Лука, 2011.
15. Bošković M., Kriminalistika – metodika, Policijska akademija, Beograd, 2005.
16. Bošković M., Aktuelni problemi suzbijanja pranja novca, Bezbednost, MUP Republike Srbije, br. 5, Beograd, 2001.

17. Bošković M., Organizovani kriminalitet i korupcija, Visoka škola unutrašnjih poslova, Banja Luka, 2004.
18. Бошковић М., Ревизија за безбедност број 5/2009, Центар за безбедносни студии, Београд.
19. Brent L. Bartlet., Intenational Economics Group, Dewey Ballantine LLP, New York, 2002.
20. Weenink A. W., Huisman S., F. J. van der Laan, Crime without frontiers: Crime Pattern Analysis Eastern Europe, 2002–2003, Driebergen, Netherlands: Korps Landelij ke Pol itiediensten, 2004.
21. Вилијамс Ф., Перење пари, Безбедност, бр. 4, 1997.
22. Vukotić V., Ekonomski sistem i korupcija, Sistem i korupcija, Institut društvenih nauka, Beograd, 2000.
23. Global Programme Against Trafficking in Human Beigns, United Nations – Office for Drug Control and Crime Prevention, New York, 1998.
24. Годишен извештај на ЦОСОР при МВР за 2010.
25. Đurić T., Jovašević D., Rakić M., Korupcija – izazov demokratiji, Institut za političke studije, Beograd, 2007.
26. Ефтимоски Д., Економија на развојот, Астра Арт, Скопје, 2003.
27. Зигел Д., Бунт В. Д. Х., Заич Д., Глобален организиран криминал, Трендови и случувања, Магор, Скопје, 2009.
28. Ignjatović Đ., Organizovani kriminalitet, Policijska akademija, Beograd, 1998.
29. Илиевски Ј., Концептот на перење пари според кривичната постапка на Република Македонија, МРКПК, бр. 2–3, Скопје, 2008.
30. Financial Structure and Economic Development: Firm, Industry and Country evidence, Financial Structure and Economic growth, 2001.
31. James L. Strachan, David B. Smith, William L. Beedles, The Price Reaction of Alleged.
32. Jovašević D., Pranje novca u teoriji i praksi krivičnog prava, Pravo, teorija i praksa, broj 1, Novi Sad, 2004.
33. Камбовски В., Наумоски П., Корупцијата најголемо општествено зло и закана за правната држава, Влабор, Скопје, 2002.
34. Камбовски В., Превенција и репресија на перењето пари, стручно списание Правник, Скопје, 2001.
35. Камбовски В., Казнено право посебен дел, Просветно дело, Скопје, 1997.

36. Камбовски В., Правната држава и организираниот криминал, Скопје, 1996.
37. Kokolj M., Osvrt na stanje organizovanog kriminaliteta u nekim državama sveta, Organizovani kriminalitet i korupcija, Srpsko udruženje za krivično pravo, Beograd, 1996.
38. Korž V. P., Korupcijske veze organizovanih kriminalnih grupa i organizacija – kriminalistička analiza (prevod), Bezbednost, broj 6, Beograd, 2002.
39. Kramer R. C., Corporate Criminality: The Development of an Idea, Hochstedler, E. (ed.), Corporations as Criminals, Sage Publications, Beverly Hills, 1984.
40. Kulić M., Pranje novca, privredni kriminal i korupcija, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd, 2001.
41. Лабовиќ М., Корупцијата не е обичен криминал, Македонска ревија за казнено право и криминологија, бр. 3, 2004.
42. Лајман Д. М., Потер В. Г., Организиран криминал, Магор, четврто издание, Скопје, 2009.
43. Maksimović S., Tržišne imperfektnosti i korupcija, Sistem i korupcija, Institut društvenih nauka, Beograd, 2000.
44. Маневски М., Корупцијата во Република Македонија, Југореклам, Скопје, 2005.
45. Маневски М., Казнено-правна заштита на јавните финансии, правни аспекти и практични искуства, Академик, Скопје, 2003.
46. Masnjak B., Obilježja pranja novca, Računovodstvo, revizija i financije, broj 10, Zagreb, 2000.
47. Madinger J., Zalopany S. A., Money Laundering A Guide for Criminal Investigators, Springer Verlag, CRC Press, Boca Raton, Fla., 1999.
48. Медингер Џ., Перење пари водич за кривични иследници, Дата Понс – Скопје, 2009.
49. Meško G., Dobovšek B., Policijska prevencija korupcije – analiza pojava oblika korupcije i primene filozofije policijske organizacije, Zbornik radova, Policijska akademija, Beograd, 2002.
50. Миловановиќ М., Ревиија за безбедност број 5, Центар за безбедносни студии, Београд, 2007.
51. Milović R., Korupcija, Republički sekretarijat za zakonodavstvo Crne Gore, Podgorica, 2001.
52. Милошевска Т., Перење пари, Годишен зборник, Филозофски факултет, Скопје, 2009.

53. Михајлова В., Корупцијата и консеквенците од неа врз политичкиот и економскиот систем, Судска ревија, бр. 1, 1999.
54. Национална стратегија за спречување перење пари и финансирање тероризам, Скопје, 2008.
55. Николовски Н., Банки и организиран криминал, Нордиа, Скопје, 2011.
56. Николовски Н., Безбедносни дијалози, број 3, Филозофски факултет, Скопје, 2011.
57. Организиран криминал, корупција и перење пари, Безбедност, бр. 4, 1997.
58. Pablo A. M., *Illegal Drug Trafficking and Economic Development in Colombia*, 1995.
59. Palmiotto M. J., *Criminal Investigation*, Austin & Winfield, 1998.
60. Paoli L., *The Banco Ambrosiano Case: An Investigation into the Underestimation of the Relations Between Organized and Economic Crime*, Crime, Law and Social Change, 1995.
61. Passas N., David N., *The Thin Line Between Legitimate and Criminal Enterprises: Subsidy Frauds in the European Community*, Crime, Law and Social Change, 1993.
62. Petrović B., D Jovašević., *The money laundering as criminal offence in Criminal Law of Bosnia and Herzegovina*, Free Law Journal, broj 3, Budapest, 2006.
63. Ponsaers P., *What is so organized about financial-economic crime? The Belgian case*, Crime, Law & Social Change, 2002.
64. Prakash L., Paolo M., *Capital Flight from Russia*, 2000.
65. Рајкел Ф., Прирачник за транснационален криминал, Датапонс, Скопје, 2009.
66. Рајдер А. К. Бари, Одземање на профитот од корупцијата, Безбедност, Скопје, бр. 1, 1995.
67. Рајдер А. К. Бари, Опасностите од организираниот криминалитет, перењето пари и корупцијата, Безбедност, Скопје, бр. 3, 1994.
68. Rajčević M., *Suzbijanje korupcije*, Zbornik radova, VŠUP, Banja Luka, 2003.
69. Raković M., *Pranje novca u Republici Srpskoj*, Zbornik radova, VŠUP, Banja Luka, 2003.
70. Ranis G., Stewart F., Ramirez A., *Economic Growth and Human Development*, World Development, 2000.
71. Савона Е., Перењето пари од страна на мафијата и италијанската легислатива, Безбедност, Скопје, бр. 4, 1994.
72. Siegel L., *Kriminology*, Thomson & Wadsworth, Belmont, 2009.
73. Simonović B., *Kriminalistika*, Pravni fakultet, Kragujevac, 2004.

74. Slupper G., Tombs S., Corporate Crime, Logman, London, 1999.
75. Славевски Т., Организираниот криминал и корупцијата, Македонска ревија за казнено право и криминологијата, Скопје, бр.102, 1996.
76. Сулејманов З., Криминологија, второ издание, Институт за социолошки и политичко-правни истражувања, Скопје, 2003.
77. Tanzi V., Money laundering and International Finance System, MMF Paper No. 96/55, 1996.
78. Tanzi V., Corruption Around the World, IMF Staff Papers, No. 4/98.
79. Тасева С., Перење пари, Дата Понс, Скопје, 2003.
80. Теофиловиќ Н., Јелачиќ М., Спречавање, откривање и докажување кривичних дела корупција и прања новца, Полицијска академија, Београд, 2006.
81. Tunnell K.D., The Business of Crime: A Documentary Study of Organized Crime in the American Economy, Criminal Justice Review, 1993.
82. Тупанчевски Н., Република Македонија и Греко, Фондација Институт Отворено Општество, Скопје, 2006.
83. Financial Action Task Force, Policy Brief, Paris, 1999.
84. Financial Action Task Force, Report on Money Laundering Typologies for 1998-1999, Paris, 1999.
85. Фрчковски Љ., Меѓународна правна реакција против организираниот криминал, Безбедност, бр.1, Скопје, 1995.
86. Hough P., Understanding Global Security, Routledge, London – New York, 2004.
87. Шелдон С. Џ., Шверц и трговија со луѓе, Академски печат, Скопје, 2009.

ЗАКОНСКИ И ПОДЗАКОНСКИ АКТИ:

1. Закон за внатрешни работи (Сл. весник на Р. Македонија бр. 19/04, 51/05, 84, 84/08).
2. Закон за вршење услуги на брз трансфер на пари (Сл. весник на Р. Македонија бр. 77/03 и 54).
3. Закон за девизно работење (Сл. весник на Р. Македонија бр. 34/2001, 49/2001, 103/2001, 54/2002).
4. Закон за државна ревизија (Сл. весник на Р. Македонија бр. 73/04 од 21.10.2004 година).

5. Закон за електронска трговија (Сл. весник на Р. Македонија бр. 133 од 02.11.2007 година).
6. Кривичен законик (Сл. весник на Р. Македонија бр. 19/04, 81/05, 60/06, 73/06, 07/08, 139/08, 114/09).
7. Закон за заштита на лични податоци (Сл. весник на Р. Македонија бр. 7/05, од 01.02.2005 година).
8. Закон за кривична постапка (Сл. весник на Р. Македонија бр. 1515/05, 83/08, 67/09).
9. Закон за Народната банка на Република Македонија (Сл. весник на Р. Македонија бр. 03/02, 51/03, 85/03, 40/04 и 61/05).
10. Закон за облигациони односи (Сл. весник на Р. Македонија бр. 18, 4, 5/03, 84/08, 81 и 161).
11. Закон за полиција (Сл. весник на Р. Македонија бр. 114).
12. Закон за регистрирање готовински плаќања (Сл. весник на Р. Македонија бр. 31, 42/03, 40/04, 70, 126, 88/08 и 133/09).
13. Закон за спречување корупција (Сл. весник на Р. Македонија бр. 28/02, 46, 126, 10 и 161).
14. Закон за следење на комуникациите (Сл. весник на Р. Македонија бр. 121, 110 и 4).
15. Закон за Управа на јавни приходи (Сл. весник на Р. Македонија бр. 81/05, 81/08 и 105).
16. Закон за Финансиска полиција (Сл. весник на Р. Македонија бр. 55/07).
17. Закон за хартии од вредност (Сл. весник на Р. Македонија бр. 95, 25 и 7).
18. Закон за Централен регистар (Сл. весник на Р. Македонија бр. 50/01, 9/2003 и 88/08).
19. Закон за Царинската управа (Сл. весник на Р. Македонија бр. 46/04, 81/05, 107/07, 103 и 105).
20. Законот за спречување перење пари и други приноси од казниво дело и финансирање тероризам (Службен весник на РМ 04/2008 и 57/2010).
21. Службен весник на РС, бр. 20/09 и 72/09.
22. Kazneni zakon (Narodne novine br. 110/97).
23. Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma, (Narodne novine broj 87/2008).
24. Zakon o financijskom inspektoratu Republike Hrvatske, (Narodne novine broj 85/08).

25. Закон о спречавању прања новца и финансирања терористичких активности
(Сл. гласник БиХ, бр. 53/09).
26. Закон о Државној агенцији за истраге и заштиту (Сл. гласник БиХ, бр. 27/04).

ИНТЕРНЕТ-СТРАНИЦИ:

1. http://www.fatfgafi.org/document/28/0,3746,en_32250379_32236920_33658140_1_1_1_1,00.html
2. http://www.fatfgafi.org/document/9/0,3746,en_32250379_32235720_47413385_1_1_1_1,00.html
3. <http://www.dspp.gov.mk/?q=node/277>
4. http://www.dspp.gov.mk/?q=dom_regulativa
5. <http://www.dspp.gov.mk/?q=node/276>
6. <http://www.mvr.gov.mk/DesktopDefault.aspx?tabindex=0&tabid=201>
7. www.fatf-gafi.org/document/28
8. www.oecd.org/fatf/40
9. www.europol.europa.eu/sites/default/files/publications/davos-organisedcrime
10. <http://www.nw3c.org>
11. www.usppft.gov.mk
12. www.mvr.gov.mk
13. www.nbrm.gov.mk
14. www.ujp.gov.mk
15. www.sec.gov.mk
16. www.jorm.org.mk
17. www.dzr.gov.mk
18. www.kapital.com.mk
19. www.makedonskosonce.com
20. www.fatf-gafi.org
21. www.thebanker.com
22. www.bis.org
23. www.fbi.gov
24. www.fsa.gov.uk
25. www.imf.org
26. www.fincen.gov

27. www.ecb.int/home/html/index.
28. www.jpacademy.gov.mk
29. <http://fzf.ukim.edu.mk/files/zbornik2010/25tanjam.pdf>
30. <http://law.bepress.com/alea/15th/bazaar/art36Within>
31. http://www.europa.eu/legislation_summaries/other/l24016_en.htm
32. <http://www.egmontgroup.org/about/what-is-an-fiu>
33. <http://www.egmontgroup.org/about/structure-and-organization-of-the-egmont-group>
34. http://www.anti-moneylaundering.org/Money_Laundering.aspx
35. http://www.mfin.gov.rs/UserFiles/File/o%20ministarstvu/Shema%2025_11_11.pdf
36. <http://www.mfin.gov.rs/pages/article.php?id=6350>
37. http://www.sipa.gov.ba/sr/struktura/organizacione_jedinice.php
38. http://www.aso.mk/index.php?option=com_content&view=article&id=48&Itemid=53
39. <http://www.sec.gov.mk/default.aspx?item=staticpages&itemid=18>
40. <http://www.mapas.gov.mk/index.php/mapas/za-mapas>
41. <http://www.ujp.gov.mk/mk/uprava/category/110>
42. http://www.ap.mk/index.php?option=com_content&view=article&id=41&Itemid=10&language=mk
43. <http://www.dspp.gov.mk/files/zakoni/zakon%20za%20sprecuvanje%20na%20perenje%20pari%20i%20finansiranje%20na%20terorizam.pdf>
44. <http://www.finance.gov.mk/node/103>
45. <http://www.jorm.org.mk/infos3.shtml>